

Lin

Nolou Ile Munen

Buk kuti inen lin sane ndre sulo-on. Buk Lin ti inen Lapan ihnan lok eleng pe lokpoi, ndrodan ndre lin ndramat hehir, lin to-ir pe ngendre-en ihir lokpoi, pe Lapan ipu sa pe sa ile tan ndramat odo lokpoi. Buk Lin ti we hatlangan kile rumbrul:

Sapta 1-11 Iy erti ipehre lokpoi ihir ihpa kehe ndrodan ndre pohtidi-iy (history) ta sa ndramat odo munen. Sapta 1 ile sapta 11 ti inen Adam horu Ewah, Kein horu Abel, Noah pe wo ideh, pe Tawa odo Babel.

Sapta 12-50 Iy erti inen su papo' su Israel. Abraham eri lin ndramat ta su Israel. Abraham ti sa henemesi-iy iy odo bilip tadan. Iy ti ndramat odo intahrung ke nolwo-on Lapan. Inum ti pe pohtidi-iy kuti inen nedun Abraham ke Aisak, nedun Aisak ke Yakop (rangan handrai yi Israel), pe su nedun Yakop ndre sungoh-pe-rumuu ndre hala lin lok ndre sungoh-pe-rukur odo Israel. Ndre-et mandra-an ti ile tan nedun Yakop ndre Yosep, pe ihpa kehe uu pe Yakop ndrodan ndre nedun su ndre sulo-on hala pe hamandro hodo Isip tih.

Ndre ndrokene buk kuti inen pohtidi-iy ta sa ndramat, odoke mandra-an lakopwi ti pohtidi-iy odo sane ndre Lapan ipu tih. Buk Lin ti ipu stat idu Lapan itou sane ndre sulo-on, pe inum idu poromis ndre Lapan ipe we madan kisso ta sa lewen. Buk ndre sih kuti ililnge ke Lapan. Lapan intudou pede-en ile ta sa lau ndre hompo mo-on, pe Lapan ine-en munen pe inehnuwii su lewen.

Telnge tam Buk Lin ti ihpa ndre kutih:
 1.1-2.25 Lapan ihnan lok eleng pe lokpoi pe ndramat
 3.1-24 Lin to-ir pe ngendre-en
 4.1-5.32 Idu Adam pe ilto ta Noah
 6.1-10.32 Noah pe wo ideh
 11.1-9 Tawa odo Babel
 11.10-32 Idu Sem pe ilto ta Abram
 12.1-35.29 Su il: Abraham, Aisak pe Yakop
 36.1-43 Su yayan Iso
 37.1-45.28 Yosep pe su tinton
 46.1-50.26 Su Israel hodo Isip

Petngendrei Ihnan Sane Ndre Sulo-on Ihir

¹ Ndre mamunen Petngendrei ihnan lok eleng pe lokpoi, pe sane ndre sulo-on. ² Odoke lokpoi ti indrehpa ndre mahkele ti pwi. Sane hendre-en ndruhu' sa pwi, handrai ile ke lon handrai. Lok indrilik, wo isorohe lokpoi ndresih, pe Puko-on tam Petngendrei inemehleu ise pule-en.

³ Eri pe Petngendrei ipe ihpa, "Moleu kihir," pe moleu ihir. ⁴ Iy indre-et ile eriy pe ihposan ipe huyen, pe Iy ide kapetne-et odo moleu pe lik. ⁵ Iy iyuwen moleu ile "meseren," pe lik ile "lukumwen." Lukumwen inum pe meseren ihir. Rang eti sei (1).

⁶ Inum pe Petngendrei ipe ihpa, "Kapetne-et odo wo kah kihir." ⁷ Ile pe Petngendrei ihnan yor iyin ndrokoron pe itlangan wo se ile eleng pe wo se ile pahndran. Pe ihir ihpa ndre eriy. ⁸ Pe iy iyuwen eleng ile "parar." Lukumwen inum pe meseren ihir. Iy eti rang ruu (2).

⁹ Inum pe Petngendrei ipe ihpa, “Wo iyin pahndran eri kihtok kile ke sehir, pe lok puko-on kihir pe kipkos.” Pe ihir ihpa ndre eriy. ¹⁰ Petngendrei iyuwen lok ndre pusukon eri “poi,” pe wo ndre ihtok ile ke sehir, eri Iy iyuwen ile “ndras.” Iy indre-et ile eriy pe ihposan ipe huyen.

¹¹ Inum pe Petngendrei ipe ihpa, “Kei pe sane handrai pe handrai ndre henerenge ti kah hehir odo poi pe hotou mbrwe’ su.” Pe ihir ihpa ndre eriy. ¹² Ile pe sane kei pe mundriu handrai pe handrai hehir odo poi pe hehwei. Iy indre-et ile eriy pe ihposan ipe huyen. ¹³ Lukumwen inum pe meseren ihir. Iy eti rang tul (3).

¹⁴ Inum pe Petngendrei ipe ihpa, “Sane ndre rama’ su eri kah hehir odo parar, kile pe hampaninyan meseren pe lukumwen. Pe hampaninyan rang, pe rangen handrai pe handrai kinto lon krismas ndre sulo-on. ¹⁵ Pe su we hannai hosso parar pe heneraman lok poi.” Pe ihir ihpa ndre eriy. ¹⁶ Petngendrei ihnan mundroi ti mandra-an, madan iso meseren, pe ndrou ti lehyen, madan iso lukumwen. Iy ihnan su pudiy yi. ¹⁷ Iy iduwe horu horso parar, kile pe hereneraman lokpoi, ¹⁸ pe mada’ horu kisso meseren pe lukumwen, pe we herempaniyan meseren pe lukumwen. Iy indre-et ile eriy pe ihposan ipe huyen. ¹⁹ Lukumwen inum pe meseren ihir. Iy eti rang hai (4).

²⁰ Inum pe Petngendrei ipe ihpa, “Sane menten lon ndras ndre sulo-on hohu ngoho’ su, eri hehir pe hohor hala sulo-on. Pe nenka-an honohoh eri hehir pe hohor yi.” ²¹ Ile pe Petngendrei ihnan ni mandra-ane pe mone pe sane se yi honto

lon ndras. Pe ihnan nenka-an handrai pe handrai yi. Iy indre-et ile eriy pe ihposan ipe huyen. ²² Pe Petngendrei ipatihi su pe ipe ihpa, “Oduu sane mente-en lon ndras oduhor kile lon ndras ndre mandra-an. Pe oduu nenka-an eri oduhor yi.” ²³ Lukumwen inum pe meseren ihir. Iy eti rang lim (5).

²⁴ Inum pe Petngendrei ipe ihpa, “Ka-an handrai pe handrai ndre henehti ngoho’ su eri hehir odo pule-en poi. Su odo hangahang pe su puyep, mandra-ane pe mone.” Pe ihir ihpa ndre eriy. ²⁵ Ile pe Petngendrei ihnan su ndre sulo-on. Iy indre-et ile eriy pe ihposan ipe huyen.

²⁶ Pe Petngendrei ipe ihpa, “Mahkele eri tidu ka we tidahnan ndramat hahpa ndre tidu. Kile pe su we mada’ su kise pule-en ni, nenka-an pe ka-an odo hangahang pe puyep, mandra-ane pe mone.”

²⁷ Ile pe Petngendrei ihnan ndramat ihpa ke ndre Iy.

Iy ihnan ndramat kamal pe pedih.

²⁸ Iy ipatihi horu pe ipe ihpah, “Orpo nedu’ oruu hala sulo-on, pe hasarpal hala lokpoi ndre mandra-an, pe mada’ su kise eriy. Yu uduwe oruu mada’ oruu kise pule-e’ su ni, su ka-an pe su nenka-an.”

²⁹ Petngendrei ipe ihpah, “Sane mbrwen kei handrai pe handrai ndre Yu undretawei eri ana’ oruu odo yo-on. ³⁰ Odoke su ka-an pe nenka-an eri ana’ su song ti mundriu pe ndrokei orwon.”

³¹ Petngendrei indre-et ile sane ndre sulo-on ndre Iy indrahnan indrinum ti pe, Iy ipe huyen pe ihposan lakopwi. Lukumwen inum pe meseren ihir. Iy eti rang on (6).

2

¹ Petngendrei ke indrahnan sane ndre sulo-on odo lokpoi pe lok eleng indrinum, takokopwe ile eriy.

² Pe idu rang ndrodul eri Petngendrei indre-et ile pule-en sane ndre sulo-on ndre Iy indrahnan hondrunum ti pe Iy imyau. ³ Petngendrei ipatihi rang ndrodul pe itnembruwen, odosa marai ndre sulo-on ti Iy indritakokopwe indrinum, pe Iy imyau idu eriy.

Adam pe Ewah

⁴ Sane odo lokpoi pe lok eleng eri hehir ihpa ndre kurtih.

Kalmene-en Lapan Petngendrei ihnan lokpoi pe lok eleng, ⁵ eri Iy ihndrahnan lengin indrudrut mapwi, pe homou ndramat odo po maryan ndrurun tehe sane mapwi. Ile pe sane kei pe sane mundriu hendrerenge mapwi. ⁶ Lengin isendrut mapwi, odoke wo inu-us lon poi isa ndritan pe isonolwi poi. ⁷ Inum pe Lapan Petngendrei ikuni poi se, pe iyepisi ndramat kamal ile eriy. Pe Lapan Petngendrei iruhi ngohon ile lon ndrongan ndramat. Ndramat ti ihu ngohon pe ile moren.

⁸ Inum pe Lapan Petngendrei iduhon poi hombrul ise Iden, pe iduwe ndramat ndre Iy iyepisii eri imin eriy. Iden ti ile wuron rai ea. ⁹ Iy iduwe kei handrai pe handrai rahye' su, pe mbrwe' su ti huyen odo yo-on, eri hehir odo pule-en poi Iden. Idu ndrokoron lok eriy, eri kei ndre ru-iy. Kei he-ei odo hasamat pwi,* pe kei he-ei yi eri intawe tawene odo sane huyen pe sane mo-on.

---

* **2.9** kei odo hasamat pwi: Tok Pisin, diwai bilong givim laip.

¹⁰ Wo handrang ihtot iyin Iden pe inahnan sane henerenge ile huyen. Iy ihtot ile ndre kan ti pe iltalngan iy ile wo mandra-ane ndre haandrang.

¹¹ Wo handrang eri rangan Pison, ihtot iyin lo lok Havilah. ¹² Gol huyen, pe kei handrai menuhun huyen, ndrodan ndre pat handrai huyen he-en lok eti. ¹³ Iy handrang eri Gihon, ihtot iyin lon lok Kus. ¹⁴ Iy handrang eri Taigris, ihtot ile wuron rai ea odo lok Asiria, pe iy handrang yi eri kah Yufretis.

¹⁵ Inum pe Lapan Petngendrei iduwe ndramat kamal imin pule-en poi ndre Iy indretohon odo Iden, kile pe iy we kina-an, kimpo marai pe madan kisso eriy. ¹⁶ Lapan Petngendrei ipe ile tadan ihpa, “Ou oyo-on mbrwen kei ndre sulo-on odo poi ketih, ¹⁷ odoke kei ndre intawe tawene odo sane huyen pe sane mo-on eri ou oyo-on mbrwen kolwii. Uh ou oyo-on eri we amat kidu ke ndre rang etih.”

¹⁸ Eri pe Lapan Petngendrei ipe ihpa, “Ndramat kamal iy ke homou imin eri mo-on. Yu we kuhnan homou kowson odo henuwii iy.”

¹⁹ Ile pe Iy ikuni poi se, pe Iy iyepisi su ka-an pe nenka-an ile eriy. Inum pe Iy ikuni su ile hun ndramat, ile pe Iy ipe kindre-et ndramat kuti kitou ranga' su. Iy eti uu pe ka-an pe nenka-an handrai handrai ti ndre ranga' su iyenon ea tih. ²⁰ Ile pe ndramat kuti iduwe ranga' su ka-an pe nenka-an ndre sulo-on. Odoke homou indrahpa ndre iy ti pwi, pe indrila huyen odo we kile kowson eri pwi.

²¹ Eri pe Lapan Petngendrei ihnan ndramat kamal imtir tuw, pe Iy irwi ndruiwin kohlon he-ei, inum pe isokopti ndre kohlon yi, ²² pe ihtungon

ndramat pedih ihir odo ndruwin kohlon iy kamal.
Inum pe Iy ikuni iy pedih ti ile hun iy kamal.

²³ Pe iy kamal ipe ihpa,
“Kah tapa kede! Iy kuti ihpa ke ndre yu.
Ndruwini hokuni odo ndruwi pe sengin odo sengi.
Petngendrei ihtungon iy odo ndruwi,
ile pe iy rangan ‘pedih.’ ”†

²⁴ Iy eti uu pe kamal inna-au odo hun taman pe
tinen pe inohtok ile ndrodan mbrulun, pe horu
harla ke ndramat homou.

²⁵ Kamal pe pedih ndrihi’ horu kopwi, odoke
horu tuno’ horu mah-ah pwi.

3

Lin To-ir Ihir Lokpoi

¹ Lapan Petngendrei ihnan su ka-an ndre sulo-
on, odoke mot eri tawene tadan elwe-en lakopwi,
iyin pule-e’ su ndre sulo-on. Mot ihndramtan iy
pedih ihpah, “Erih? Petngendrei ipe we oruu
erndreyo-on mbrwen kei odo lok keti pwi?”

² Pedih ipe ihpa, “Oru we oryo-on mbrwen kei
ndre sulo-on, ³ tapake mbrwen kei idu ndrokoron
lok, eri Petngendrei ipe we oru erndretukunii pe
erndreyo-on pwi. Uh oru ortukunii ndre pwi
oryo-on, eri oru we armat.”

⁴ Mot ipe ihpah, “Iy intaheweh, we erndremat
pwi. ⁵ Petngendrei tunon, ipe kihne oruu oryo-on
eri we arahpa ndre Iy, pe we orohtuno oruu sane
huyen pe sane mo-on.”

⁶ Pedih indre-et ile kei kuti pe kei ti rahyen
lakopwi, pe mbrwen ti mandran pe huyen odo

---

† **2.23** pedih: Ile nolou Hibu ti kuruwen ihpa ndre nolou Hibu kamal.

yo-on. Iy ipe kihtunon sane posingat, ile pe iy iyehi mbrwen kei se pe iyo-on. Inum pe iy itou se ile tan mbrulun pe mbrulun iyo-on yi. ⁷ Horu harani mbrwen kei inum ti pe mada' horu ipahar lakopwi, pe horu horohtuno horu ihpa ndre horu tih ndrihi' horu kopwi. Ile pe horu hersokopet ndrokei ile ndrih pe hertese.

⁸ Lok ndre ipiyeh ti horu hertahrungi ngasan Lapan Petngendrei inelila ipei. Ile pe horu horitudong Tadan harla siliyen kei. ⁹ Odoke Lapan Petngendrei iyuw iy kamal, "Ou anna kehe?"

¹⁰ Iy isomwi ihpa, "Yu uhrungi ngasam enelila pe yu unuh pe utong Tadam, odo yu ndrihi pwi tih."

¹¹ Ile pe Lapan Petngendrei ihndremte, "Ou tunom ihpa ndre ou ndrihim kopwi ti ihpa kehe? Si ipahran ile tadam? Ou ti kihne andrani mbrwen kei ndre Yu upwe ou oyo-on kolwii tih."

¹² Kamal ipe ihpah, "Pedih ndre Ou eduwe iy imin ndroda yu, eri ihngahang yu pe yu uyo-on."

¹³ Lapan Petngendrei ihndramtan pedih ihpah, "Ou opo erti ile homosa?"

Iy ipe ihpah, "Mot ipusahi yu pe yu uyo-on."

Petngendrei Itou Pede-en

¹⁴ Inum pe Lapan Petngendrei ipe ile tan mot ihpah, "Ou we okun pede-en odo homosa ou opo kitih.

Ou kopwi odo lenga' su ka-an pe nenka-an,
 idu mahkele pe ile,
 eri we enelila kile ke mburndrinem,
 pe ana-an wambruhen poi.

¹⁵ Yu we kuhnan ou pe iy pedih, we erehbore oruu oruu.

Su nedun pe su nedum eri we hompo ke pahun
kile pule-e' su.

Su nedun pedih ti we hantatawe palam pe
ou we eneti kambrulke' su.”

¹⁶ Lapan Petngendrei ipe ile tan iy pedih ihpah,
“Yu we kuduwe pede-en kile mundrem kidu ou
ndriyem,
pe ngendre-en mandra-an we kile tadam,
kidu ou otou nedum.

We elnget ngendre-en, odoke reh tadam we kinto
ke ndre tan mbrulum,
pe ou we emmin ke ndre pahndran mbru-
lum.”

¹⁷ Pe Lapan Petngendrei ipe ile tan Adam ihpa,
“Ou ohrung mbrulum pe oyo-on mbrwen kei ndre
Yu upwe ou we onyo-on pwi tih.

Ile pe Yu we kuhnan poi kihmo-on, pe song we
hendrenge huyen pwi.

Ou we ndre opo marai puko-on, pe anam song
kenon ou.

¹⁸ Mundriu pe osukei pudon we hernge pe
hosorohe lok,
pe ou eri we oyo-on sane henerenge odo lan-
gah.

¹⁹ Ou we opo marai kile puko-on pe panohyum
kihir,
iyenon ndre ou ala yi ndre poi ndre ou ehir
eriy.

Ou ehir odo poi pe we ala yi ndre poi.”

²⁰ Adam iyuwen rangan mbrulun eri Ewah odo
iy we kile tinen ndramat ndre sulo-on. ²¹ Pe Lapan
Petngendrei ihnan ndrihi' horu odo kalatun ka-
an, pe Adam horu mbrulun hertasan.

Petngendrei Iyes Adam pe Ewah odo Iden

²² Inum pe Lapan Petngendrei ipe ihpa, “Ndramat ke indrahpa ndre homou ta tidu. Iy kah tunon sane huyen pe sane mo-on. Ile pe iy we ke-eu odo Iden. Kihne iy kimin ti pe kiyo-on mbrwen kei odo hasamat pwi, pe kindrimat pwi.” ²³ Ile pe Lapan Petngendrei iyes Adam iyeu odo Iden, pe ilpo marai ile poi ndre Iy ihnan iy ihir odo eriy. ²⁴ Lapan Petngendrei iyes horu odo Iden inum oh pe iduwe su engel hala ndram. Pe Lapan Petngendrei iduwe semel hondrou inehnelem ihpa ndre ndremleh idu sal ise wuron rai odo Iden. Kile pe homou ndramat kindranon kinna mukehe kei odo hasamat pwi ti pwi.

4

Kein Horu Abel

¹ Inum pe Adam imtir mbrulun, pe mbrulun ikuni kom ile mundren pe iduwe nedun kamal homou. Ewah ipe ihpah, “Lapan ipu huyen ile todo pe yu kah nedu homou kamal.” Ile pe iy iyuwen rangan Kein.* ² Ndruwen ti pe iy iduwe nedun kamal homou yi, rangan Abel.

Horu harla ndre nusuwo’ horu ti pe Abel madan iso tan sipsip pe Kein ti impo marai odo tuhe sane. ³ Song odo langah tan Kein hala sengin ti pe, iy ikuni se pe isurkon Lapan ile eriy. ⁴ Pe Abel iruhe sipsip homou ndrighou, itngwii, pe isurkon Lapan ile kahen se nama-an. Lapan irih tan Abel ndroda song pe surok tadan. ⁵ Odoke Lapan ihmboren

---

* **4.1** Kein: Ile nolou Hibu ti kuruwen ihpa ndre nolou *ikunii*.

Kein ndroda song tadan. Kein ihpusuw pe madan imo ile mo-on.

⁶ Ile pe Lapan ipe ile tan Kein ihpah, “Ou madam kimo pe opo loroh kolwii. ⁷ Lehpe ou opo huyen eri Yu kuhposon ou, pe ou we ondrupo loroh pwi. Pe uh ou endretahrung punou todo pwi, eri ampahar, to-ir we kihndrusi ou. To-ir ingkeli-iy kopwi ipe kikuni ou ala lewen, odoke ou epkwe pe ahtaran iy.”

⁸ Ndre omur ti pe Kein ipe ile tan tinton ihpah, “Toru torndrou kile kotile’ toru.” Horu harla ndre alau ti pe Kein iyepwi tinton imet.

⁹ Lapan ihndremte Kein ihpah, “Abel inna kehe?”

Kein ipe ihpah, “Yu tuno pwi. Ou apa we yu kulla ke kelye-en?”

¹⁰ Eri pe Lapan ipe ihpah, “Ou erehe tintom imet ti odosa? Ndrayen tintom iyin poi ti irrah ile Todo, ipe Yu kuhmbrus iy pe kupu nuhen. ¹¹ Ou eri ka we elngget pede-en. Poi indrelumwi ndrayen tintom, ile pe ou andranon ondrupo langah kile pule-en pwi yi. ¹² Uh ou edehe song kile poi, eri we poi kindrehlingi song tadam pwi. Ile pe ou kah atlang pe owou. Ou ka we enerolila kopwi, sehir kile sehir, odo pule-en lokpoi.”

¹³ Pe Kein ipe ile ta Lapan ihpah, “Pede-en Ou eduwe ile todo kiti mandra lakopwi. ¹⁴ Ou ana-as yu odo lok ketih. Apa yu kumwin hun Ou kolwii. Pe yu ka we kunelila sehir kile sehir odo lokpoi. Pe homou kihrah todo eri we kepwi yu kumwet.”

¹⁵ Odoke Lapan ipe ihpah, “We kindrahpa kiti pwi. Uh homou lau kepwi ou amat, eri Yu we kuse nuhem pe kupu muden kile ta sa lau ndre

ndrotulmuu.” Ile pe Lapan ide kalmene-en Kein, odo uh sa lau hahrah tadan, eri we handrapwi iy pwi. ¹⁶ Pe Kein itlang iyeu odo madan Lapan pe ilmin lok sehir yi rangan Nod,[†] ilso wuron rai ea odo Iden.

Yayan Kein Su

¹⁷ Kein iyesou pe imtir ndrodan mbrulun, pe nedu' horu kamal homou ihir, pe horu hartawe rangan Enok. Inum pe Kein ihtungon lok hokor pe iyuwen ile seren nedun. ¹⁸ Kom ndrighou tan Kein ti Enok.

Enok nedun ti Irat,
Irat nedun ti Mehujael,
Mehujael nedun ti Metusael, pe
Metusael nedun ti Lamek.

¹⁹ Lamek iyesou pedih rumuu, homou rangan Adah pe homou Silah. ²⁰ Adah nedun homou rangan Jabal. Su yayan Jabal ti mada' su iso tam makau pe hene-en um pelei. ²¹ Jabal ti tinton homou rangan Jubal. Pe su yayan Jubal eri hompo weriy ile kita pe horruh kuweh. ²² Silah iduwe nedun homou rangan Tubalkein, iy ndramat odo takun bras pe ain pe inahnan ndrake-en sane odo marai ile eriy. Timso-on Tubalkein eri Namah.

²³ Lamek ipe ile ta mbrulun horu ndre rumuu ihpah,

“Adah pe Silah, artahrungr yu.

Oruu mbrulun Lamek, artawe ndralinga' oruu.

Anah homou eleheu iruh yu, pe yu urehe iy imet.

[†] **4.16** Nod: Ile nolou Hibru eri *Nod* ti ihpa ndre nolou *sehir* ile *sehir*.

24 Oruu tuno' oruu ihpa ndre uh homou lau
 kepwi Kein eri
 Petngendrei we kipu muden pe kiruhe lau
 ndrotulmuu hamat.
 Odoke yu, eri uh homou kiruhe yu kumwet,
 eri we ndramat ndre ndrotulngeh-pe-
 ndrotulmuu (77) we hamat kile mudi.”

Set Horu Enos

25 Adam imtir Ewah yi pe Ewah ile ndriyen pe
 iduwe nedun kamal homou yi. Ewah ipe ihpah,
 “Petngendrei indretawe nedu homou yi ile muden
 Abel ndre Kein iruhe i met.” Ile pe iy iyuwen
 rangan ile Set.‡ 26 Set iyesou pe nedun kamal
 homou. Iy irson rangan ile Enos. Idu mundrun
 eriy, eri sa ndramat kah hesurok pe hoyuw Lapan
 ile rangan nembrewen.

5

Tatili-iy Tan Adam Isto ndre Noah

1 Iy kuti su yayan Adam. Kalmene-en Petngen-
 dre i hnandramat, eri i hnandramat su ihpa ke ndre
 Iy. 2 Iy ihtungon su kamal pe pedih, ipatihi su pe
 iyuwen su ‘ndramat.’

3 Kalmene-en Adam krismas tadan ile sangat-
 pe-tulngeh (130), eri nedun homou kamal ihpa ke
 ndre iy. Pe iy iyuwen rangan Set. 4 Ndruwen
 nedun erti, pe Adam imin krismas puken
 ndrurunget (800), pe iy nedun kamal pe pedih
 se yi. 5 Krismas tadan ile ndre puken ansangat-
 pe-tulngeh (930), pe iy imet.

---

‡ 4.25 Set: Ile nolou Hibru eri Set ti ihpa ndre nolou indretawei.

⁶ Set eri krismas tadan ile ndre puken sangat-pe-limweh (105), pe nedun homou kamal rangan Enos. ⁷ Set imin yi, iyenon ndre krismas puken ndrorunget-pe-ondrotoloh (807). Iy nedun kamal pe pedih se yi. ⁸ Krismas tadan ile ndre puken ansangat-sungoh-pe-ruweh (912), pe iy imet.

⁹ Enos eri krismas tadan ile ke onsungoh ti pe nedun homou kamal rangan Kenan. ¹⁰ Enos imin yi, iyenon ndre krismas puken ndrorunget-sungoh-pe-limweh (815). Iy nedun kamal pe pedih se yi. ¹¹ Krismas tadan ile ndre puken ansangat-pe-limweh (905), pe iy imet.

¹² Kenan eri krismas tadan ile ndrotulngeh ti pe nedun homou kamal rangan Mahalalel. ¹³ Kenan imin yi, iyenon ndre krismas puken ndrorunget-pe-hangoh (840). Iy nedun kamal pe pedih se yi. ¹⁴ Krismas tadan ile ndre puken ansangat-pe-sungoh (910), pe iy imet.

¹⁵ Mahalalel eri krismas tadan onngoh-pe-limweh (65) pe nedun homou kamal rangan Jaret. ¹⁶ Mahalalel imin yi, iyenon ndre krismas puken ndrorunget-pe-tulngeh (830). Iy nedun kamal pe pedih se yi. ¹⁷ Krismas tadan ile ndre puken ndrorunget-onsungoh-pe-limweh (895), pe iy imet.

¹⁸ Jaret eri krismas tadan sangat-onngoh-pe-ruweh (162), pe nedun homou kamal rangan Enok. ¹⁹ Jaret imin yi, iyenon ndre krismas puken ndrorunget (800). Iy nedun kamal pe pedih se yi. ²⁰ Krismas tadan ile ndre puken ansangat-onngoh-pe-ruweh (962), pe iy imet.

²¹ Enok eri krismas tadan onngoh-pe-limweh (65), pe nedun homou kamal rangan Metuselah.

²² Enok ti kowson Lapan. Pe imin krismas puken tulnget (300) yi, pe nedun kamal pe pedih se yi. ²³ Iy imin krismas ihndre puken tulnget-onngoh-pe-limweh (365). ²⁴ Enok ti indrimat pwi, odosa iy ti kowson Petngendrei. Petngendrei ikuni iy, pe sa ndramat hendrendre-et ye iy pwi.

²⁵ Metuselah eri krismas tadan sangat-ndrorungeh-pe-ondrotoloh (187), pe nedun homou kamal rangan Lamek. ²⁶ Metuselah imin yi, iyenon ndre krismas puken ndrotulnget-ndrorungeh-pe-ruweh (782). Iy nedun kamal pe pedih se yi. ²⁷ Krismas tadan ile ndre puken ansangat-onngoh-pe-ndrosih (969), pe iy imet.

²⁸ Lamek krismas tadan sangat-ndrorungeh-pe-ruweh (182), pe nedun homou kamal. ²⁹ Pe iy ipe ihpah, “Tidu tidempo marai puko-on odo maryan song, odosa Lapan indrahyan poi ndre pihe tih. Odoke nedu kuti we kihnan pe maryan song we kile hukulon pe tidu we titmiyau hepe.” Ile pe Lamek iyuwen rangan nedun ile Noah.* ³⁰ Lamek imin krismas ndre limnget-onsungoh-pe-limweh (595), pe nedun kamal pe pedih se yi. ³¹ Krismas tadan ile ndre puken ndrotulnget-ndrotulngeh-pe-ondrotoloh (777), pe iy imet.

³² Noah krismas tadan ile limnget (500), eri iy nedun ndre tulmuu kamal, Siem, Jafet pe Ham.

6

Punou Mo-on Tan Ndramat

---

* ^{5.29} Noah: Ile nolou Hibru eri *Noah* ti kuruwen ihpa ndre nolou *mayau*.

¹ Ndramat hohor hala pule-en lokpoi ndre mandra-an, pe hotou nedu' su pihin. ² Su nedun Petngendrei kamal* su lakopwi, ile pe su hasa pe hasuwon su se ile reh ta su. ³ Ile pe Lapan ipe ihpah, "Yu we kundretawe sa ndramat hondroto pe hondroto ndresale pwi. Su we hamat. Ile pe idu mahkele pe ile, eri su we hondroto kindritapelwen krismas puken sangat-pe-rungeh (120) pwi."

⁴ Idu mundrun eti pe ise omur, eri lau se ti mandra-a' sa pe elwe-e' sa hodo lokpoi. Su lau eriy, eri yayan nedu' su pedih odo lokpoi ndre hasuwon su nedun Petngendrei kamal. Su lapan pahun pe ranga' su inehnding ndre pihe.

⁵ Lapan indroni punuwon ndramat odo lokpoi ile mo-on lakopwi. Punou mo-on eri immin pala' su sei ihpa ke sei. ⁶ Ile pe Iy isamat ihpa, "Yu uhnan su pe uduwe su hodo lokpoi ti ile sa? ⁷ Kile Yu kundretawe su pwi, eri lehpe huyen. Konan. Yu we kuhnan sa ndramat ndre sulo-on ndre Yu uduwei ti we hamat. Ka-an pe nenka-an ndre sulo-on ti we honum yi." ⁸ Odoke Noah eri Lapan irih tadan.

Noah

⁹ Kuti pohtidi-iy tan Noah.

Noah kopwi ti ndramat huyen pe lila-an huyen ile madan Lapan idu kalmene-en erti. Iy intawonon Lapan iyin munen. ¹⁰ Iy nedun ndre tulmuu kamal: Siem, Jafet pe Ham.

¹¹ Odoke sa ndramat ndre sulo-on ti punuwo' sa indremimel ile madan Lapan pwi. Hompo ke

---

* **6.2** nedun Petngendrei kamal o engel tan Petngendrei. se heltuwe su kompihin odo lokpoi ti rahye

loroh pe horroh ke ndramat odo lok ndre sulo-on. ¹² Lapan indre-et ile lokpoi ndre mandra-an, pe indrendroni hemir ndramat huye' su hondruto hepe pwi. Ndramat ndre sulo-on ti hompo ke to-ir.

¹³ Lapan ipe ile tan Noah ihpah, "Yu undretawe tawene ihpa ndre ndramat we honum ndresale odo lokpoi, odo lokpoi ti indritah odo punou mo-on. ¹⁴ Opondrih kei huyen pe ohtong sih ndrolim. Ahnan rum ki-in lon pe ewepisi kolta kile ndruiwen pe lon. ¹⁵ Mandra-an tan ndrol tadam eri kihpa ndre kurti: elwe-en tadan eri mita sangat-pe-tulnggeh (130), murun tadan eri mita rungeh-pe-ruweh (22), pe pule-en idu lon ile eleng eri mita sungoh-pe-toloh (13). ¹⁶ Otmon mbrungyen ndrol. Kidu mbrungiy pe kise ngerin ndrol eri eduwe lengan ihpa ndre sentimita hangoh-pe-limweh (45) pe ahnan reu ki-in eriy. Ou ohtong eri ndruihun mandro o dek eri kihndre tolroh, sih kise poi, sih kise ndrokoron, pe sih kise eleng. Pe eduwe pohngkiu kise padan.

¹⁷ "Yu we kuhnan nor pe uluw kideh pe kisulmwe-en lokpoi pe sane ndre sulo-on we hamat. ¹⁸ Odoke Yu we kuhnan poromis handrai kile tadam yi. Ala lon ndrol ndrodan mbrulum, nedum su kamal pe mbrulu' su. ¹⁹⁻²⁰ Ka-an pe nenka-an handrai pe handrai, homou kamal pe homou ndruiwil we hasa hun ou. Ou okuni su hala lon ndrol, kile we hendrimat pwi. ²¹ Pe okun song handrai pe handrai, ana' oduu ndramat, pe ana' su ka-an pe nenka-an yi."

²² Noah ihnan sane ndre sulo-on ihpa ndre Lapan ipe ile tadan.

7

Nor Mandra-an pe Wo Ideh

¹ Lapan ipe ile tan Noah, “Ou kopwi odo lenga’ sa ndramat ndre sulo-on odo lokpoi ti ompo sane huyen. Ile pe ou, mbrulum, nedum su kamal pe mbrulu’ su, atla lon ndrol. ² Ou okun ndrotulmuu kamal pe ndrotulmuu ndrukwil odo ka-an handrai handrai ndre huye’ su odo modo. Odoke sane ka-an ndre mo-on odo modo, eri okun rumuu koson, homou kamal pe homou pedih odo handrai handrai. ³ Pe nenka-an yi eri okun ndrotulmuu kamal pe ndrotulmuu ndrukwil odo handrai handrai. Ile pe ka-an pe nenka-an handrai pe handrai we hendrimat pwi, pe we hohor yi odo lokpoi. ⁴ Rang ndre ndrodul kinum pe Yu we kuhnan lengin kindrut meseren hangoh pe lukumwen hangoh. Ile pe sane ndre sulo-on ndre Yu undrahnan, eri we hamat ndre kilnum.”

⁵ Pe Noah ihnan sane ndre sulo-on ndre Lapan ipe ile tadan.

⁶ Noah krismas tadan kah ndre puken anngat (600) ti pe wo ideh odo lokpoi. ⁷ Iy pe mbrulun, nedun su kamal pe su yinan, ha-au wawen nor pe hondroh ile ndrol, ⁸ ile ndrodan ka-an huye’ su odo madan Lapan, pe iy ndre mo-o’ su ile ndre-et ta Lapan. Pe nenka-an yi eri ihpa ke eriy. ⁹ Su ndre sulo-on hala lon ndrol ndrodan Noah, ihpa ndre Lapan ipe ile tadan. ¹⁰ Rang ndre ndrodul inum ti pe nor ihir lakopwi.

¹¹ Noah ke imin lokpoi ti iyenon ndre krismas puken anngat. Pe idu mundrun rang 17th odo ndrou Februari odo krismas eriy, eri kuwor odo

wo iyin pahndran poi ti itpar pe wo ihmbruh ise eleng, pe parar iseket ¹² pe lengin indrut ise poi iyenon ndre meseren hangoh pe lukumwen hangoh.

¹³ Idu ke ndre rang eti pe Noah, mbrulun, nedun su kamal ndre tulmuu, Siem, Jafet pe Ham, ndrodan mbrulu' su, ha-au hala lon ndrol. ¹⁴⁻¹⁶ Ka-an um pe puyep, mandra-ane pe mone, kamal pe ndrukwil odo handrai pe handrai odo lokpoi, pe nenka-an yi, su hala lon ndrol ndrodan Noah su ihpa ndre Lapan ipe. Inum pe Noah ile lon ndrol pe Lapan idohi pohngkuwen.

¹⁷ Wo imndra pe ideh idu lon rang ndre hangoh, iyenon ndre kwini ndrol itlang odo poi pe ndrol itlipit. ¹⁸ Wo ideh lakopwi pe ndrol ideheh ise pule-en. ¹⁹ Wo ile orwon lakopwi pe isulmu-en puliy elwe-ene ndre sulo-on odo lokpoi. ²⁰ Wo ideh pe ideh lakopwi ile eleng, ihluwen ndre mburmpalan puliy, iyenon ndre mita ondrotoloh yi.

²¹ Sane ndre sulo-on odo lokpoi hamat: ka-an, nenka-an pe ndramat ndre sulo-on. ²² Sane ndre sulo-on henehti ngoho' su odo lokpoi ti hamat. ²³ Sane ndre sulo-on ndre more' su hodo pule-en lokpoi ti honum ndresale. Ndramat, ka-an pe nenka-an ti handrai indrimin pwi. Tapake su ndre handrimat pwi ti Noah, mbrulun, nedun kamal ndre tulmuu pe mbrulu' su, ndroda sane ka-an pe nenka-an ndre hodo lon ndrol. ²⁴ Wo kopwi iyin, iyenon ndre rang sangat-pe-limnggeh (150).

Nor Inum

¹ Lapan indra-amelyen Noah ndrodan ka-an pe nenka-an hodo lon ndrol ti pwi. Iy intawonon Noah su pe Iy ihnan yor inguh pe wo ires munye ile poi. ² Kuwor odo wo iyin pahndran poi ihtok yi. Kuwor odo parar yi ihtok pe lengin imndroi. ³ Lengin inum pe wo ti kah irras ile pwoi, ilto ndre rang sangat-pe-limngeh (150). ⁴ Pe idu rang eriy, 17th odo Julai, eri ndrol imandro imin pule-en puliy sih odo Ararat. ⁵ Wo ti ma irras pe idu 1st odo Oktoba eri mburmpalan puliy hehir.

⁶ Ndruwen mburmpalan puliy hehir, eri rang hangoh ndre inum yi, pe Noah itpiri pindiwa odo ndrol. ⁷ Iy iduwe kotkot homou ile kiu, odoke inna ndre ndrol pwi yi. Iy ino-oh ke sehir ile sehir iyenon ke wo ihek ndresale. ⁸ Noah ipe kihtunon wo ti inna poi ndresale ndre mapwi. Ile pe iy iduwe pal ile kiu yi. ⁹ Odoke wo mapwi isorohe poi ndre mandra-an, pe pal indrepondriti hepe we iy kimandro eriy ti pwi. Ile pe iyuh ile ndre ndrol yi, pe Noah lumwen ile pe ikuni iy yi. ¹⁰ Noah ikeli-iy rang ndrodul inum yi oh pe iy iduwe pal iyuh ile yi. ¹¹ Idu ndre pehon ti pe pal ise yi pe ihti ndron oliv orwon idu pohon. Ile pe Noah ihtunon ihpah ndre wo ti indriras inna pwoi. ¹² Iy ikeli-iy rang ndrodul yi inum pe iy iduwe pal ile petsih yi. Pe pal insa ndre ndrol pwi yi.

¹³ Krismas tan Noah ti kah puken anngat-pe-sih (601). Idu 1st odo ndrou Januari, eri wo ti kah indrihak ndresale. Noah irkwe mbrungyen ndrol sehir iyeu, pe indre-et lok ile sehir pe sehir. Iy indroni poi eri ke impukos. ¹⁴ Pe isto

27th odo ndrou Februari, eri wo indrihak pe poi indrepukos ndresale.

¹⁵ Lapan ipe ile tan Noah ihpah, ¹⁶ “Ala poi odo ndrol ndrodan mbrulum, nedum su kamal pe mbrulu’ su. ¹⁷ Etkuni ka-an pe nenka-an ndre sulo-on ndrodan eduu, kile pe su hopo nedu’ su hohor pe hasarpata hala lokpoi ndre mandra-an.” ¹⁸ Ile pe Noah ile pwoi odo ndrol ndrodan mbrulun, nedun su kamal pe mbrulu’ su. ¹⁹ Ka-an handrai handrai hehlite su pe hoso hesel hasa kiu, kamal pe ndrukwil hoso hondroh. Su nenka-an yi hahpa ke eriy.

Noah Itnu-en Yohou pe Isurok

²⁰ Noah idihi pat pe ihnan alta ta Lapan ile eriy. Inum pe ikun ka-an pe nenka-an homou homou odo lo’ su ka-an pe nenka-an huyen ile ndre-et ta Lapan, pe itlumwi su ndre homou ea odo pule-en alta. ²¹ Menuhun yohou eri ihposan Lapan, pe Lapan ipe ile ke ndre Tadan yi ihpa, “Yu we kundreruson poh kinna ta lokpoi pwi yi, konan ipe ye sa lau hopo punou mo-on. Yu tuno ihpa ndre ndramat, idu iy ma ndre kom uu pe kile il nusuwon, eri we kimpo ke punou mo-on. Odoke Yu we kundrahyan sane ngoho’ su hodo ta su odo lokpoi ti pwi yi.

²² “Pe iy ndre lokpoi indrinum mapwi tih, eri we sane marai ti we ndre mundru’ su ea. Tehe song ti we ndre mundrun, pe takun sengin song odo langah ti we ndre mundrun. Lok ti we killa wo-on pe mburten. Lengin ndre mundrun pe mundroi ndre mundrun.

Meseren pe lukumwen we herehir kopwi.
Sane ndre sulo-on kuti we hehhir kopwi iyenon
ndre lokpoi kinum.”

9

Lapan Ipu Poromis Ile tan Noah

¹ Lapan iduwe puko-on ile tan Noah pe nedun su pe ipe ihpah, “Otpo nedu’ oduu hala sulo-on, ile pe yaya’ oduu hasarpas hala lokpoi ndre mandra-an.

² Pe oduu we mada’ oduu kise ta su ka-an, nenka-an pe ni. Su we hosu pahndran oduu pe honnroh taduu.

³ “Oduu kawu otyo-on yohou ndre sulo-on, kile ndre ndrodan mbrulei pe mbrwen kei. Yu uduwe ndre sulo-on ana’ oduu odo yo-on. ⁴ Tapake otyo-on sengin yohou ndrai mapwi idu eriy ti kolwii. Odo ndrai ti ihpa ndre ndramat moren. ⁵ Ipe ye homou kepwi homou ndramat kimet, eri we kikun pede-en. Iy ka-an kehe ndre keti ndramat kimet, eri we kimet yi.

⁶ “Yu Lapan. Yu uhnas ndramat eri ihpa ke ndre Yu.

Ile pe uh si lau ndre kepwi homou ndramat kimet, eri sa ndramat we hapwi iy kimet yi.

⁷ “Otpo nedu’ oduu kile sulo-on pe odohor kile pule-en lokpoi ndre mandra-an.”

⁸ Petngendrei ipe ile tan Noah pe nedun su yi ihpa, ⁹ “Yu mahkele kah kude penuw ndrodan oduu pe su yaya’ oduu, ¹⁰ ndrodan ka-an pe nenka-an yi ndre hondroh ise pwoi odo ndrol ndrodan oduu tih. ¹¹ Nolwo-on penuw Todo ti kurti: Yu upwe ndre ndrokene ihpa ndre Yu we kundrahnan wo kinsulmu-en lokpoi pwi yi. Yu we

kundrahnan sa ndramat ndrodan ka-an pe nenka-an handrimat odo wo ideh pwi yi.

¹² “Ta penuw Todo kurti ile ndrodan oduu ndramat pe su ka-an pe nenka-an yi, pe we kindrito pe kindrito, kenon ndre lokpoi kinum. Ile pe kile kalmene-en poromis Todo kudu, eri ¹³ Yu we kuduwe ka-uh kayeh Todo ki-in lon kohut. Iy erti kalmene-en ta penuw Todo ndroda lokpoi. ¹⁴ Uh Yu kusorohe parar kile kohut pe ka-uh kayeh kihir, ¹⁵ eri we Yu kudawonon poromis Todo ile tadam pe su ka-an, ihpa ndre Yu we kundretawe wo kideh pe kihyan sane ndre sulo-on more’ su ti pwi yi. ¹⁶ Uh Yu kundroni ka-uh kayeh ki-in lon kohut, eri Yu we kudawonon ta penuw ndre Yu undrahnan. Ta penuw ndre we kinto pe kinto idu lengo pe lengan sane more’ su hodo lokpoi. ¹⁷ Ka-uh kayeh erti ile kalmene-en poromis ndre Yu ko umpo ile ta su sane ndre sulo-on ngoho’ su idu ta su.”

Noah pe Nedun Su Kamal

¹⁸ Su nedun Noah kamal ndre ho-us ndrol ndrodan iy ti Siem, Jafet pe Ham. Ham nedun ti Kenan. ¹⁹ Sa ndramat ndre sulo-on odo lokpoi ti hehir odo ke ta su nedun Noah ndre tulmuu.

²⁰ Noah ti ndramat odo tehe sane pe iy ti iyin munen odo tehe padan wain ile langah. (Mbrwen wain ti henelisen ihhir ile wain.) ²¹ Petsih eri iy iying wain ile hudut pe wain ipuhnen iy. Iy ilmetir ile lon emwen pelei odoke iy indretawonon iy pwi pe ndrihin iturup. ²² Ham indroni taman inemetir kolowen ke pwi, pe iy ilninen ile tan tinton horu. ²³ Siem pe Jafet hartakuni kolau iyin ngondru’ horu, pe herlila ile ndrue’ horu ile um pelei,

pe horsorohe tama' horu. Horu mada' horu inna munen pwi, kihne herndroni tama' horu inemetir ndrihin ke pwi. ²⁴ Noah ile huyen ti pe isehtunon homosa ndre nedun omur, Ham, ipu ile tadan, ²⁵ eri pe iy isamtan Kenan (nedun Ham kamal) ihpah,

“O saleu,
Kenan kile ke hono-on marai ke porah
tan tinton su.”

²⁶ Pe Noah ipe yi ihpah,
“Titsori rangan Petngendrei.
Iy Lapan ta Siem.

Kenan we kile hono-on maryan Siem.

²⁷ Lapan we kihnan yayan Jafet kihur kile sulo-
on.

Pe hodo ndroda su yayan Siem.

Pe yayan Kenan su ti we hala hono-on marya'
su
yayan Jafet.”

²⁸ Idu ndruwen nor ti pe Noah imin krismas puken tulngget-pe-limnggeh (350) yi. ²⁹ Krismas tadan ile ndre puken ansangat-pe-limnggeh (950) pe iy imet.

10

Ndramat Hemir Hemir ndre Hehir odo ta su Nedun Noah

¹ Kurti tatili-iy ta su nedun Noah kamal, Siem, Jafet, pe Ham. Su hopo nedu' su pe hosohor idu ndruwen wo ideh.

Su Yayan Jafet

² Su nedun Jafet kamal eri: Gomer, Magok, Madai, Javan, Tubal, Mesek, pe Tiras.

³ Su nedun Gomer kamal ti: Askenas, Rifat, pe Togarmah.

⁴ Su nedun Javan kamal eri: Elisah, Tarsis, pe su lau odo Saiprus, pe su lau odo Dodan. ⁵ Sa lau odo ngerin ndras pe mbruso ti hehir odo ta su nedun Javan.

Su ndre sulo-on ndre hendrepahran su kurti hehir tan Jafet. Su hemir pe hemir ti hemin ndre kantri tasu iyenon, pe ndre nolwo-o' su ea.

Su Yayan Ham

⁶ Su nedun Ham kamal ti: Kus,* Isip, Libia, pe Kenan.

⁷ Su nedun Kus kamal eri: Seba, Havilah, Saptah, Ramah, pe Saptaka.
Ramah ti nedun rumuu kamal: Seba pe Dedan.

⁸ Pe Kus ti nedun homou kamal yi rangan Nimrot. Nimrot ti iy lau puko-on lakopwi odo pahun. ⁹ Lapan iduwe puko-on ile tan Nimrot pe iy ihir ile ndramat puko-on odo pondrih sane yohou. Ile pe sa lau hampa ihpah, “Lapan kihnan ou ala ndramat puko-on odo pondrih yohou ihpa ndre Nimrot.” ¹⁰ Ndre mamunen eri iy ihtungon taon ndre toloh: Babel, Erek, pe Akat. Taon kuti hoso lon kantri Babilonia. ¹¹ Nimrot itlang odo Babilonia ti pe ile Asiria, pe itmon taon mandra-ane ndre hahuu: Niniveh, Rehobotir, Kalah, ¹² pe Resen. Resen ti ise ndrokoron Niniveh pe Kalah. Kalah eri taon mandra-an ihpa ndre siti.

---

* **10.6** rangai Kus eri rangan kantri Sudan.

¹³ Nedun Ham ndre Isip (rangan handrai yi ti Mizraim) ti iduwe: su Lidia, Anam, Leahap, Nap-tuh, ¹⁴ Patrus, Kasluh, pe Krit. Su lau odo Filistia ti hehir odo ndrongo' su Krit.

¹⁵ Nedun Ham ndre Kenan ti iduwe Saidon. Saidon ti ndrhou tan Kenan.

Kenan ti yayan imbruw ile su Hit,

¹⁶ pe su Jebus, pe su Amor, pe su Girgar,

¹⁷ pe su Hivi, pe su Arka, pe su Sini,

¹⁸ pe su Arvat, pe su Semar, pe su Hamat.

Su yayan Kenan ti hohor pe hasarpat, ¹⁹ pe ngerin su ile-en ndre Sidon pe ile kup ea, ile ndre Gerar pe ilmendrih ndre Gasa. Ngerin lone' su ti ile ndre rai ea yi, ile ndre Sodom, Gomorah, Atmah, pe Seboim, mukehe odo Lasa.

²⁰ Su ndre sulo-on ndre hendrepahran su kurti hehir ta Ham. Su hemir pe hemir ti hemin ndre kantri tasu iyenon, pe ndre nolwo-o' su ea.

Su Yayan Siem

²¹ Tolun kom tan Noah ti Siem. Siem ti papon su lau odo Eber.†

²² Su nedun Siem kamal ti: Elam, Asur, Arpaksat, Lidia, pe Aram.

²³ Su nedun Aram kamal eri: Us, Hul, Geter, pe Mas.

²⁴ Arpaksat ti nedun Selah, pe Selah ti nedun Eber.

²⁵ Eber ti nedun kamal rumuu:

Homou ti rangan Pelek, odosa idu mundrun erti, sa lau odo lokpoi ti hatpar pe hasarpat. Su hemir ti hala sehir, pe su hemir ti hala sehir, pe

---

† **10.21** Eber: Ile nolou Hibru eri *Eber* ti lin rangai ndre *Hibru* ti.

su hemir ti hala sehir. Ile pe Pelek ti ihpa ndre 'hatpar.' Nedun Eber homou yi ti Joktan.

²⁶ Su nedun Joktan kamal eri:

Almodat, Selep, Hasarmavet, Jerah,

²⁷ Hadoram, Usal, Diklah,

²⁸ Obal, Abimael, Seba,

²⁹ Ofir, Havilah, pe Jobap.

Su ndre sulo-on kuti nedun Joktan.

³⁰ Su nedun Joktan ti hekuni lok idu Mesa pe ilto Sefar, odo lok puliy ile rai ea.

³¹ Su ndre sulo-on ndre hendrepahran su kurti hehir tan Siem. Su hemir pe hemir ti hemin ndre kantri tasu iyenon, pe ndre nolwo-o' su ea.

³² Iy kurti tatili-iy ta su yayan nedun Noah ndre tulmuu. Idu ndruwen wo ideh ti pe ndramat kurti hohor pe hasarpat hala lokpoi ndre mandran. Ile pe ndramat ndre sulo-on odo kantri sih sih mahkele eri hehir ke ta su nedun Noah ndre tulmuu.

11

Tawa Odo Babel

¹ Idu ndruwen wo ideh ti pe ndramat hondrohor hanna sulo-on, odoke nolwo-o' su ti mapwi handrai kopwi. ² Su hala wuron rai ea pe hamandro hodo lok sehir mandran pe malahan ise Babilonia.

³ Su hopunou ihpah, "Tidu titakun poi palat pe tidapisii. Kinum pe titulmwi poi erti kihir pidikis." Pat sulo-on hondroto lok kurti pwi, ile pe su hopo pidikis ile tumwe um. Su hentawe kolta ile lengan pidikis pe indrotowei inehndrepit. ⁴ Inum pe su hapa ihpah, "Tidu kah tidahnan sih taon, pe

tidehtong sih tawa elwe-en kile ndre parar eleng. Kile pe ranga' tidu kihnding, pe titsarpat kile pule-en lokpoi ndresih kolwii.”

⁵ Odoke Lapan ise pwoi pe isendre-et taon pe tawa ndre sa ndramat henehtong kurtih. ⁶ Lapan ipe ihpah, “Su ke hokor pe nolwo-o' su ke handrai, ile pe su hompo sane kutih. Omur ti su we hanon hopo sane ndre sulo-on kile reh ta su. ⁷ Atsa. Tidu titla pwoi pe titsopelwen nolwo-o' su kidut, kile pe su homou kihrungi homou kolwii.”

⁸ Ile pe Lapan ihnan su hatpar hala hemir hemir, pe su hasarpat hala lokpoi ndre mandra-an, pe su hendrendrumwi marai odo taon ti pwi. ⁹ Lok kuti rangan ile Babel,* odosa Lapan isopelwen nolwo-on taha ndramat ndre sulo-on, pe ihnan ndramat hasarpat hala pule-en lokpoi ndresih.

Tatili-iy Ta Siem Isto ndre Abram

¹⁰ Iy kuti tatili-iy ta Siem. Krismas ruweh odo ndruwen wo ideh ti, Siem krismas tadan ihir puken sangat, pe iy nedun homou kamal rangan Arpaksat. ¹¹ Inum ti pe Siem imin lokpoi krismas puken limnget (500) yi, pe iy nedun kamal pe pedih se yi. Inum pe iy imet.

¹² Arpaksat krismas tadan ile ndre tulngeh-pe-limweh (35) pe iy nedun kamal homou rangan Selah. ¹³ Inum ti pe Arpaksat imin lokpoi iyenon ndre krismas puken hangat-pe-toloh (403) yi, pe iy nedun kamal pe pedih se yi. Inum pe iy imet.

¹⁴ Selah krismas tadan ile ndre tulngeh pe iy nedun kamal homou rangan Eber. ¹⁵ Inum pe

---

* **11.9** Babel: Ile nolou Hibru eri *Babel* ti ihpa ndre nolou *handrai* ile ke lo *handrai*.

Selah imin lokpoi krismas hangat-pe-toloh (403) yi, pe iy nedun kamal pe pedih se yi. Inum pe iy imet.

¹⁶ Eber krismas tadan ile ndre tulnggeh-pe-hahuu, (34) pe iy nedun kamal homou rangan Peleg. ¹⁷ Inum pe Eber imin yi, iyenon ndre krismas hangat-pe-tulnggeh (430) pe iy nedun kamal pe pedih se yi. Inum pe iy imet.

¹⁸ Peleg krismas tadan ile ndre tulnggeh pe iy nedun kamal homou rangan Reu. ¹⁹ Inum pe Peleg imin yi, iyenon ndre krismas runget-pe-ndrosih (209) pe iy nedun kamal pe pedih se yi. Inum pe iy imet.

²⁰ Reu krismas tadan ile ndre tulnggeh-pe-ruweh (32) pe iy nedun kamal homou rangan Seruk. ²¹ Inum pe Reu imin yi, iyenon ndre krismas runget-pe-ondrotoloh (207) pe iy nedun kamal pe pedih se yi. Inum pe iy imet.

²² Seruk krismas tadan ile ndre tulnggeh, pe iy nedun kamal homou rangan Nahor. ²³ Inum pe Seruk imin yi, iyenon ndre krismas runget (200) pe iy nedun kamal pe pedih se yi. Inum pe iy imet.

²⁴ Nahor krismas tadan ile ndre rungeh-pe-ndrosih (29) pe iy nedun kamal homou rangan Terah. ²⁵ Inum pe Nahor imin yi, iyenon ndre krismas sangat-sungoh-pe-ndrosih (119) pe iy nedun kamal pe pedih se yi. Inum pe iy imet.

²⁶ Terah imin krismas ihndre ndrotulnggeh oh, pe iy ipu nedun. Iy nedun ndre tulmuu kamal. Homou rangan Abram, homou Nahor, pe homou Haran.

Su Nedun Terah

²⁷ Tatili-iy tan Terah ti ihpah: Terah ti nedun tulmuu kamal: Abram, Nahor, pe Haran. Haran ti nedun Lot. ²⁸ Haran imet odo lonen ndre Ur ilso Babilonia idu taman ti mapwi imin. ²⁹ Abram horu Nahor hasasou. Mbrulun Abram ti rangan Sarai, pe mbrulun Nahor ti Milkah. Milkah horu Iskah ti tama' horu Haran. ³⁰ Sarai ti indranon kindripon nedun pwi.

³¹ Terah ikuni su lewen pe hatlang odo Ur odo Babilonia (Kaldia), pe su halla hala wuron Kenan. Su ndre ho-us Terah ti Abram pe mbrulun Sarai, pe nedun Haran ndre Lot. Abram ti taman Terah, pe Lot eri papon ti Terah. Su hendrihir Kenan mapwi, pe hamandro hodo taon sih rangan Haran.

³² Terah, krismas tadan ile ndre puken runget-pe-limweh (205), pe iy imet imin Harran.

POHTIDIYEN ABRAHAM

12

(12.1–25.18)

Lapan Iyuwen Abram

¹ Lapan ipe ile tan Abram ihpah, “Atlang owou odo lonem, owou ta sa lewim, owou ta su murwom, owou tan tamam pe tintom su, pe atlang ala lok sehir Yu we kupaninyan kile tadam.

² “Yu we kuhnan papum su hohor hala sulo-on pe
we hehir kihpa ndre kantri sih.
Yu we kuduwe mandro-om kile huyen
pe rangam we kile mandra-an.
Pe uh sa ndramat hapa hopo nolou huyen kile ta
homou lau yi

eri su we hampa kihpa, ‘Lapan kipu huyen kile tadam, ihpa ndre Iy ipu ile tan Abram.’

³ Yu we kupu huyen kile ta si lau ndre kipu huyen kile tadam,

pe Yu we kupu mo-on kile ta si lau ndre kipe nolou mo-on kile puli-im.

Pe odo ou kopwi pe Yu we kumpo huyen kile ta sa lau odo hokor pe hokor odo lokpoi.”

⁴ Ile pe Abram ihrungi nolou ta Lapan pe itlang iyeyu. Lot itlang pe iyus iy. Krismas tan Abram ti ndrotulngeh-pe-limweh (75) idu mundrun ndre iy itlang odo Harran. ⁵ Su ndre ho-us Abram ti mbrulun ke Sarai, Lot nedun tinton, tasu sane ndre sulo-on, ndrodan ndre su lewen marai tadan. Su ha-au odo Harran pe helihir lok sehir mandra-an rangan Kenan.

⁶ Lila tan Abram odo pule-en lok erti ilihir ndre ndrurun surok hene ta su Kenan ise kendrun kei he-ei nombruwen odo Moreh, odo lok hokor rangan Sekem, ise ndrokoron Kenan. Idu kalmene-en eriy, eri su lau odo Kenan hodo lok kurti. ⁷ Lapan ihir ile ngon Abram pe ipe ihpah, “Yu we kuduwe lok kurti kile tan papum pe tinembrum su.” Ile pe Abram ihtungon alta ta Lapan ile kalmene-en Lapan ihir ile ndrongoon iy odo lok erti.

⁸ Abram imin Sekem oh pe itlang ile wuron puliy ise kup pe imandro imin ndrokoron Betel pe Ai. Betel ile ahai pe Ai ile rai, pe iy ihtungon um pelei tadan imin ndrokoron. Iy ihtungon alta sih yi pe isurok ile ta Lapan. ⁹ Abram itlang odo ndrokoron Betel pe Ai, pe imandro sehir ile sehir ile wuron

lok Negev ise kup ea. (Negev ti lok sehir mandran, odoke iseu ke porah, odosa, wo pe sane kei sulo-on hendre-en eriy pwi.)

Abram Ile Isip

¹⁰ Lengin indrindrut pwi, lok ika, pe sane song inum odo Kenan. Ile pe Abram iyeu ile pwoi ile Isip. Iy ipe we kilmin Isip oh, kenon ndre mandro huyen kihir yi.

¹¹ Abram su hala ndre mukehe Isip ti pe iy ipe ile tan mbrulun ke Sarai ihpa, “Ou ti pedih rahyem lakopwi. ¹² Sa lau odo Isip we heltuwe ou ti we hapa ou ti mbrulu. Eri kihne su hapwi yu kumwet pe ou emin. ¹³ Apa kile ta su kihpa ndre yu ti timsu-u ou. Kile pe su handrapwi yu kundrimat pwi, pe hopo huyen kile todo.”

¹⁴ Abram ihir Isip ti pe sa lau mada' sa ile ta Sarai, pe heltuwe ihpa ndre ndre ndrokene iy ti pedih rahyem lakopwi. ¹⁵ Su lau mandra-ane tan king helninen ile tadan, ile pe king ipe ile ta su hala pe hekuni Sarai ile um tadan. ¹⁶ King waso-on Sarai lakopwi, ile pe iy ipu huyen ile tan Abram. King ihlingi Abram ile sipsip sulo-on, makau sulo-on, donki kamal pe donki ndrukwil, kamel sulo-on, pe ndramat kamal pe pedih odo marai.

¹⁷ Odoke Lapan iduwe sik sulo-on mo-on hala tan king, odosa iy ikuni Sarai mapwi imin ndrongon iy. Su mbrulun king pe su nedun ndroda sa lau hompo marai tadan, su ndre solo-on helngat sik yi. ¹⁸ Ile pe king iyuwen Abram pe ipe ihpa, “Ou ti ondrupo sa ile todo? Pedih kurti mbrulum, pe ihpa kehe ou endripa ile todo pwi? ¹⁹ Ihpa kehe pe ou apa iy ti timsu-um, ile pe yu ukuni iy ile mbrulu

tih? Kah, mbrulum idu kiti. Ekuni iy pe ara-au.” ²⁰ Inum pe king ipe ile ta su lau tadan ihpa, “Atakuni Abram su lewen ha-au.” Ile pe Abram iyeu odo Isip ndrodan ndre mbrulun, su lewen, pe tadan sane ndre sulo-on.

13

Abram pe Lot Hertelnge Horu

¹ Ile pe Abram itlang iyeu odo Isip, pe ile yi ndre wuron Negev ea. Iy ikuni mbrulun pe tadan sane ndre sulo-on. Lot iyus iy yi. ² Abram tadan sane ti sulo-on lakopwi. Iy tadan makau, sipsip, kamel, donki, pe iy tadan silwa pe gol sulo-on.

³ Abram itlang odo Negev pe inemandro sehir ile sehir, iyenon ndre iy ilihir yi ndre ndrokoron Betel pe Ai, lok ndre iy imandro imin eriy pihe ⁴ pe ihtungon alta sih tih. Inum pe Abram isurok ile ta Lapan.

⁵ Isito kurti eri Lot ti mapwi inu-us ke Abram. Lot ti mbrulun pe nedun yi. Iy tadan makau, sipsip, pe donki sulo-on. Iy lewen odo marai sulo-on yi. ⁶ Odoke song ana' su sipsip, makau pe donki ti isenonon pwi, odosa horu ta horu sane kurti ile hudut lakopwi. ⁷ Ile pe su lewen marai tan Abram ti hompo loroh ile ta su lewen marai ta Lot, ile lahnga' song ana' su ka-an. Su lau odo Kenan pe Peres ti mapwi honto lok kurti yi.

⁸ Ile pe Abram isohou ile ta Lot ihpa, “Toru ti ndrai ke hepwil kopwi. Odoke su lewen marai ta toru ti hanta ke su. Pe kihne heduwe lenga' toru kihmo-on. ⁹ Enendroni lok ndre mandra-an iyin kiti. Toru tertalngan toru. Uh, ou wasu-um lok ile

kamweu, eri yu we kule mudon. Pe uh, ou wasu-um apa ala mudon, eri yu we kule kamweu.”

¹⁰ Lot indre-et, pe iltuwe lok mandra-an pe malahan ile wuron wo Yordan, pe ilto ndre taon Soar. Lok kuti wo he-en eriy, pe sane kei he-en eriy yi. Ndre-et ta lok erti huyen ihpa ndre lok Iden Lapan ihnan pihe, pe ihpa ndre Isip. Idu mundrun kudu eri Lapan indretulmwi Sodom pe Gomorah ti mapwi. ¹¹ Ile pe Lot waso-on lok ile wuron Yordan, pe ikuni tadan sane pe lewen su, pe iyeu ile rai.

Lot horu Abram hertelnge horu. ¹² Abram imin ndre Kenan, pe Lot iyeu ile lengan taon ndre hesiki odo Yordan. Iy itmon um pelei tadan ise koson Sodom. ¹³ Su lau odo Sodom ti layo-on mo-o’ su. Su hompo to-ir hudut. Lapan indrehposan su pwi.

Abram Ilmandro Ile Hebron

¹⁴ Abram kah iy kopwi imin, pe Lapan ipe ile tadan ihpa, “Odo kirti pe endre-et kile tolau pe kup, rai pe ahai. ¹⁵ Yu we kuduwe lok ndre sulo-on ou eneltuwei kiti we kile lonem, pe lonen papum su, kenon ndre lokpoi pe sane ndre sulo-on kinum. ¹⁶ Yu we kuduwe papum su hohor hala sulo-on kihpa ndre on odo papi. Su we hala hudut lakopwi, pe homou kindranon kindrendrumon su pwi. ¹⁷ Alla kile pule-en lok ndre mandra-an pe elturii, odo, Yu kawe kuduwe kile lonem.”

¹⁸ Ile pe Abram su hatlang pe halmandro hala koson kei nombuwen su odo Mamre. Mamre ti ise koson taon Hebron. Abram ihtungon alta sih pe isurok ile ta Lapan.

14

Su King Hopo Pahun

¹ King hamou odo rai: Amrafel odo Babilonia, Ariok odo Elasar, Kedorlaomer odo Elam pe Tidal odo Goim. ²⁻⁷ Su king ndre hamou kurti mada' su iso pule-e' su king limuu yi odo ahai. Su king odo ahai kurti: Bera king odo Sodom, Birsa odo Gomorah, Sinap odo Atmah, Semeber odo Seboim ndrodan king odo Bela (Soar). Su king ndre limuu odo ahai kurti idu munen eri hoso pahndran king Kedorlaomer odo rai iyenon ndre krismas sungoh-pe-ruweh. Odoke isito krismas sungoh-pe-toloh eri su hehmbore su hodo pahndran king Kedorlaomer.

Ile pe idu krismas sungoh-pe-hahuu eri king Kedorlaomer ideparngan su kowos king tadan ndre tulmuu odo rai, pe su hopo pahun ise pwoi. Su horohe su lau odo Rafaim. Pahun kuti ihir odo taon Asterot Karnaim, pe su king ndre hamou kuti hala win. Inum pe su hopo pahun ile pule-e' su Sus odo taon Ham pe hopo winim su. Su hopo winim pahun ile pule-e' su Em odo koson taon Kiriataim. Su hala pe hapwi su Hor odo puliy Seir, pe ha-as su helihir ndre Elparan. Inum pe su hopo pahun ile wuron taon Kades (rangan Kades mune ti Enmispat). Pe su hala win pe hekuni lok ndre mandra-an ise lumwen su Amalek. Odo taon Hasason Tamar ti, su hopo pahun ile pule-e' su lau odo Amor pe hala win.

⁸⁻⁹ King ndre limuu odo ahai hehrungi ihpa ndre king ndre hamou odo rai we hospo pahun kise pule-e' su. Ile pe su hala ndrolon Sidim pe hedihhi ndram ise eriy pe hengkeli-iy, iyenon ndre king

hamou ti hehir pe su hopo pahun. ¹⁰ Ndrolon odo Sidim ti sa heni-il kolta odo eriy, ile pe lok ndre mandra-an ti ngat kopwi. Pahun ile pukon lakopwi, ile pe king odo Sodom horu king odo Gomorah horohtot hara-au, odoke horu hartaketi harla lon ngaden kolta. Su king tulmuu odo ahai ndre mapwi hodo ti hohtot ha-au hala puliy.

¹¹ Su king ndre hamou odo rai ti hopo winim pahun pe hekuni song pe sane ndre sulo-on odo Sodom pe Gomorah pe ha-au. ¹² Lot, nedun tinton Abram ti, imin Sodom. Ile pe su king odo rai hekuni iy yi, ndrodan ndre tadan sane ndre sulo-on.

Abram Iltakuni Lot Ise Yi

¹³ Orngon homou ihtot iyeu odo pahun pe ilninen ile tan Abram, ihpa ndre su king odo rai hendretakuni Lot. Abram ti imin koson kei mandra-a' su odo Mamre. Kei kurti keyen orngon homou rangan Mamre yi. Mamre ti iy odo Amor, pe iy tinton rumuu, Eskol pe Aner. Su madan tinton ndre tulmuu kuti kowos tan Abram, iy Hibru.*

¹⁴ Abram ihrung ihpa ndre su king hamou hendretakuni nedun tinton, ile pe iy iyuwen su lau tadan ndre tulngot-sungoh-pe-ndrorumuu (318). Su lau tadan kurti pukoo' su. Su hala pe has king ndre hamou ndre hekuni Lot. Abram iyes su king kuti helihir ndre taon Dan. ¹⁵ Inum pe Abram itlangan su lewen pahun tadan hala hemir pe hemir. Su hopo pahun idu lukumwen pe hala win. Abram iyesilpine su king hamou kuti helihir ndre Hobah. Hobah ti ilso tolau odo Damaskus. ¹⁶ Abram su lewen hekuni sane ndre

* **14.13** Hibru ti ihpa ndre nolou yohang.

su king hekunii odo pahun munen tih. Abram ikuni Lot, ndroda su lewen Lot, pe sane ndre sulo-on ta Lot. Abram ikuni su pedih pe su lau sulo-on yi.

Melkisedek Itou Puko-on Ile Tan Abram

¹⁷ Abram ipu winim pahun ile pule-e' su king ndre hamou ndre hekuni Lot, ile pe king odo Sodom ilsohou tadan odo Ndrolon Saveh (Ndrolon Tan King). ¹⁸ Pe idu mundrun eriy eri Melkisedek ti iy king odo Salem pe iy pris ta Lapan Mandra-an odo Lok Eleng. Melkisedek ikuni bret pe wain ise hun Abram, ¹⁹ pe ipatihteh ile tadan ihpah,

“Lapan Mandra-an Imin Eleng, Iy ihnan lok eleng pe lokpoi,
we kimpoke ndre huyen kile tadam.

²⁰ Ou esori rangan Lapan kile eleng, pe ehposon rangan, odoa,

Ou opo pahun pe Iy ihnuwii ou ala win.”

Pe Abram itlangan sane ndre iy ipu winim odo pahun ti ile ndre ndruhu sungoh. Pe iy iduwe hondroh ile tan Melkisedek.

²¹ Inum pe king odo Sodom ipe ile tan Abram ihpa, “Ekuni tadam sane ndre sulo-on, tapake eduwe ndromto ti hasa yi.”

²² Odoke Abram ipe ile tan king odo Sodom ihpa, “Pwi, yu undretamumoi ile rangan Lapan Mandra-an Imin Eleng, Iy kopwi ihnan lok eleng pe lokpoi. ²³ Yu we kundretakun hangka-an tadam pwi. Sane tadam ihpa ndre hepe warun esukei o esukei odo hus pulngiyen ndrikei, sane mone pe mandra-ane, ndre sulo-on, yu we kundretakun handrai pwi. Kihne ndre omur ti we ou

apa yi ou kopwi ahnan pe yu todo sane sulo-on.
²⁴ Sane ndre su lewen pahun todo handranii, eri todo erti koson. Pe kowos todo ndre tulmuu, Aner, Eskol pe Mamre, ti hehnuwii yu ile pahun, ile pe su we hokun yano' su."

15

Poromis Ta Lapan Ile Tan Abram

¹ Ndre omur ti pe Abram indroni hangka-an ihpa ndre ndre-et odo mihmih. Pe iy ihrungi pohon Lapan inlou ile tadan ihpa,

"Abram, ou onoh kolwii.

Yu modo we kisso tadam.

Pe Yu we kunehnuwii ou kile sane sulo-on huyen ea."

² Abram ipe ihpa, "O Lapan Mandra-an todo. Ou kopwi owonon opo sane ndre sulo-on. Odoke sane ndre Ou ka we ahngahang yu ti we kinna hangka-an pwi, odosa yu nedu pwi tih. Iy ndramat ndre yu kumwet pe iy kikuni sane kirti eri iy lewen marai todo, Elieser odo Damaskus. ³ Ou andrangahang yu kom pwi tih. Ile pe uh yu kumwet eri ndramat lewen marai todo ke porah we kikuni tadan sane todo."

⁴ Odoke Lapan ipe ile tan Abram ihpa, "Pwi, lewen marai tadam Elieser ti we kindretakuni sane tadam pwi. Nedum odo ndrayim we kisini ndrhum." ⁵ Lapan ikuni Abram ile kiu pe ipe ihpa, "Madam kile lon parar pe endre-et pudiy. Ou etuhne ondrom su. Ndramat ndre we hehir odo mundrem ti we sulo-on kihpa ndre pudiy hoso lom parar."

⁶ Abram tunon Lapan ti impa sane ndrokene, eri pe Abram iduwe tawene tadan pe iy ndrehomou ile ta Lapan. Ile ke bilip tan Abram erti pe Lapan iyuwen iy ‘lau kapin’ pe ihposan iy.

⁷ Inum pe Lapan ipe ile tan Abram ihpa, “Yu ti Lapan tadam. Yu uwin munen ou pe ou owou odo lonem Ur odo Babilonia. Yu ukuni ou asa lok ketih. Yu upwe we ou ala taman poi ketih.”

⁸ Odoke Abram ihndremte, “O Lapan Mandra-an, yu we kuktuno ihpa ndre yu we kule taman lok ketih ihpa kehe?”

⁹ Ile pe Lapan ipe ihpa, “Ala ekuni sane kuti hasa. Ala ekuni homou makau ndrukwil kris-mas tadan toloh, pe homou meme ndrukwil kris-mas tadan toloh, pe homou sipsip kamal krismas tadan toloh, pe rumuu pal.”

¹⁰ Abram iltakuni sane kuti hasa hun Lapan. Abram itngwi sane kuti hala ke rumbrul, pe it-langan hala ke sisihi ea, hombrul hala lain he-ei, pe hombrul hala lain he-ei. Iy indretungi pal ti pwi. ¹¹ Nenka-an ndre hana-an sane yohou ti hapa holyo-on yohou kuti, odoke Abram iy esu ha-au.

¹² Mundroi ke ipe kile pwoi, pe Abram ihron ke iy ile pwoi pe indremetir tuw. Iy iltuwe ipe yi lik mandra-an isorohe iy. Iy mundren inuh ile pukon. ¹³ Pe Lapan ipe ile tadan ihpa, “Ou ohtunom ihpa ndre yayan nedum su we hala yohang odo lok hokor yi. Su we hala lewen marai ke porah ta sa hokor yi. Sa we hopo mo-on kile ta yayam su kenon ndre krismas puken hangat (400). ¹⁴ Odoke Yu we kuduwe mo-on mandra-an kile ta su lau ndre hopo mo-on ile ta yayam su ti. Pe yayam su we hekuni sane huyen ndre sulo-on ndroda su,

kidu mundrun au ta su odo kantri ndre ihnan su ile hangka-an ke porah. ¹⁵ Ou eri we emin huyen uu kenon ndre ou ala lopum. Pe ou we amat huyen kopwi pe we hedoni ou. ¹⁶ Yayam su we hansa yi sowin pwi. Kילו ndre omur ti ombrum su we hasa ndre keti yi. Yu mapwi ungelii-y to-ir ta su lau odo Amor kile mo-on lakopwi oh. Inum pe Yu we kuhnan su kihmo-on, pe ku-es su odo lok ketih.”

¹⁷ Mundroi inna pwoi pe lok kah lukumwen pe Abram ihretek ta hangka-an rundrei herihir. Handrai eri kur sehir, paryah intudot iyus lon pe handrai eri hangka-an ihpa ndre sul ndre hopus inai. Pe ka-an ndre rundrei kuti horu-us lengan yohou ndre Abram ipinii pe itlengan iyin lain ndre ru-iy. ¹⁸ Idu ke ndre lukumwen erti pe Lapan ipu poromis ile tan Abram. Lapan ipe ihpa, “Yu upu poromis. Lok keti ndre mandra-an, idu ndre kapetne-et odo kantri Isip pe ilto ndre wo mandra-an Yufretis eri Yu we kuduwe lone yayam su. ¹⁹ Lok erti ise lumwe’ su Kin pe Kenas pe Katmon, ²⁰ pe su Hit pe Peres pe Refaim, ²¹ pe su Amor pe Kenan pe Girgas pe Jebus.”

16

Hagar pe Ismael

¹ Mbrulun Abram, Sarai, ti kah pedih il, odoke homou nedun mapwi. Sarai ti tadan pedih lewen marai homou rangan Hagar, iy pedih Isip. ² Ile pe Sarai ipe ile tan Abram ihpa, “Lapan ihndrepti yu, pe yu undrupo kom pwi. Ou ala emtir ndroda Hagar, kile pe iy kipu homou nedu.” Abram ihwaso-on nolou tan Sarai. ³ Ile pe Sarai iduwe

pedih lewen marai tadan Hagar ti ile mbrulun Abram. Abram kah ilmin Kenan iyenon krismas sungoh, idu mundrun punou kuti ihir. ⁴ Abram imtir Hagar pe Hagar ile ndriyen.

Hagar ndriyen, ile pe iy kah tawene tadan ti ipe yi iy ti kah iyin pule-en Sarai. Hagar kah isentaryan Sarai pwi. ⁵ Ile pe Sarai ipe ile tan Abram, “Ou kopwi ahnan pe Hagar isentahrunng yu pwi. Yu ndre yu uduwe iy ile tadam, odoke idu ndre iy ile ndriyen, eri iy kah mboren tahrunng yu. Huyen, Lapan kopwi tunon toru si ipu huyen pe si ipu mo-on.”

⁶ Abram isomwi Sarai ihpa, “Ou ohrung oh. Hagar ti lewen marai tadam, pe ou kopwi madam iso tadan. Ou apa opo kihpa kehe kile tadan, eri sane tadam.” Ile pe Sarai ke ipu mo-on ile ta Hagar, pe Hagar iyeu.

⁷ Hagar iyeu pe ilihir wo ngat hene ise lok on ke porah ndramat hosonto eriy pwi. Wo ngat erti ise ngerin sal ile Sur ea. Engel ta Lapan itureh tadan imin koson wo ngat erti, ⁸ pe ipe ile tadan ihpa, “Hagar, lewen marai ta Sarai, ou owus kehe pe ka ala kehe?”

Hagar ipe ile tan engel ihpa, “Yu una-au tam bos todo ke Sarai.”

⁹ Engel ihpa, “Ala yi pe ala ndre lewen marai tadan. ¹⁰ Yu we kuduwe papum pe tinombrum pe ombrum su we hala sulo-on, pe we homou ndramat kindranon kindrendrumon su pwi.” ¹¹ Inum pe engel ipe yi ihpa,

“Ou we eduwe kom ise ndrinem ti kamal,

pe we eyuwen rangan kile Ismael,*
 odosa ou emin mo-on pe Lapan ihnuwii ou.

¹² Odoke nedum kamal kiti we kihir kihpa ndre donki puyep.

Iy we kimpo ke pahun kile pule-e' sa hokor pe hokor,
 pe sa we hompo kihpa ke eriy kile pule-en yi.
 Iy we kindrimin ndroda su tinton pe timso-on pwi."

¹³ Hagar idawene ihpa, "Orkom, mahkele eri yu ti undroni Petngendrei pe usohou Tadan." Ile pe iy irson rangan Lapan ndre isohou ile tadan ti "Petngendrei Iltuwei Yu." ¹⁴ Ile pe sa heneyuwen rangan wo ngat ise ndrokoron Kades pe Beret ti ile "Lapan Moren Ndre Ineltuwei Yu." Wo ngat kurti ma ilsou.

¹⁵ Ile pe Hagar iduwe nedun Abram homou kamal. Abram iyuwen rangan ile Ismael.

¹⁶ Krismas tan Abram ti kah ndrorungeh-pe-onoh, idu mundrun ndre Hagar iduwe Ismael.

17

Rangan Abram Ile Abraham

¹ Krismas tan Abram kah onsungoh-pe-ndrosih pe Lapan ihir ngon iy pe ipe ihpa, "Yu ti Lapan Petngendrei, petngendriyen sane ndre sulo-on. Ohrung nolou Todo. Opo sane kihrut kolwii.

² Yu we kupu poromis kile tadam pe ou we opo poromis kile Todo, pe Yu we kuhnan nedum su hohor hala sulo-on."

---

* **16.11** Ismael ti ihpa ndre 'Petngendrei Ihrung' ile nolou Kurti.

³ Abram pandrulku-un ile poi pe iduwe mbrulin iltu-uw ndre poi. Pe Lapan ipe ile tadan ihpa, ⁴ “Ohrung poromis Todo ile tadam ti ihpa ndre kurti: Ou ti we ala taman kantri sulo-on. ⁵ Rangan Abram* ti kah we kinum mahkele pe Yu we kurson rangan kile Abraham.† Kuti odosa, Yu undrepandranan ou we ala tama’ sa lau odo kantri sulo-on. ⁶ Yu we kunnan yayam su hohor hala sulo-on, pe su se ti we hehir hala king. ⁷ Poromis Todo ile tadam pe papum su ti we kindrito pe kindrito. Poromis Todo ti ihpa ndre Yu ti Lapan tadam, pe Lapan ta su papum yi. ⁸ Poi Kenan ou ka emin eriy kurti poye’ su lau se yi. Odoke Yu we kuduwe kile poyim, pe su papum we hemin eriy, kenon ndre lokpoi kinum. Pe Yu we Lapan ta su.”

Lapan Ipe Su Kamal Hepini Keltun Merse-e’ Su

⁹ Inum ti pe Lapan ipe ile tan Abraham yi ihpah, “Ou we eduwe poromis kuti ki-in kihpa ndre Yu undrupa inna tadam tih. Nedum pe papum su hemir pe hemir ndre we hehir omur ti ha-amelyen kolwii yi. ¹⁰ Ou pe yayam su we adahnan kihpa ndre Yu upwe tih: oduu kamal ndre sulo-on eri we henemendrece keltun marta’ oduu ke-eu. ¹¹⁻¹³ Idu mahkele pe kile eri oduu we etnemendrece keltun merse-e’ sa kom mone iy ndre hentawe su tapa eriy kinto lon rang ndruruu ti, ndrodan kom mone nedu’ su ndramat lewen marai honto lenga’ oduu pe lewen marai oduu etsihnen su odo mahun ti yi. Iy kurti we kimpaninayan kihpa ndre poromis

---

* **17.5** Abram ti ihpa ndre tamai mandra-an † **17.5** Abraham ti ihpa ndre taman lau sulo-on

kurti imin lenga' toru kudu eri we kindrito pe kindrito. ¹⁴ Homou kamal ndre kindremendrele keltun merse-en pwi, eri iy ti lewi pwi, pe we hana-as iy ke-eu odosa iy indretawei indre-en indrahpa ndre Yu upwe ti pwi tih."

¹⁵ Inum pe Lapan ipe ile tan Abraham yi ihpa, "Ou ka oyuu mbrulum ti kile Sarai‡ kahriy. Kidu mahkele pe kile, eri ou kah oyuu iy Sarah. § ¹⁶ Yu we kupu huyen kile tadan, pe iy we kiduwe nedum homou kamal. Yu we kupu blesim iy, pe iy we kile tine' sa lau sulo-on sulo-on. Nedun su se we hala king."

¹⁷ Abraham ihrungi Lapan ipe nolou kuti pe iy pandrulku-un ile poi, pe iduwe mbrulin iltuw ndre poi. Odoke iy ideherunge pe irkei. Iy idawene ihpa, "Sa kamal krismas ta sa kah sangat ti hanon hopo kom yi? Krismas ta Sarah ti kah onsungoh, pe iy kenon kipu kom yi?" ¹⁸ Iy ipe ile ta Lapan ihpa, "Kile huyen ti Ou eduwe Ismael kisini ndruhu, kidu yu kumwet tih."

¹⁹ Odoke Lapan ipe ile tadan ihpa, "Pwi. Mbrulum Sarah ti we kiduwe nedum homou kamal, pe ou we eyuwen rangan Aisak.* Yu we kupu poromis ndrodan iy, pe poromis kuti we ta su yayan, pe we kindre-en. ²⁰ Pe ou ehndremte ile tan Ismael tih? Yu undretahrungi ndriling tadam. Yu we kupu blesim iy yi, pe kuduwe nedun su hohor. Iy we kile tama' su lau kakah ndre sungoh-pe-rumuu, pe nedu' su we hohor hala sulo-on, pe kantri ta su ti we mandra-an pe puko-on. ²¹ Odoke

---

‡ **17.15** Sarai ti ihpa ndre murwon king pedih § **17.15** Sarah ti ihpa ndre tinen lau sulo-on * **17.19** Aisak ti ihpa ndre "iy irkei"

poromis ndre idu kolu, eri Yu we kuhnan ndrodan Aisak. Sarah we kiduwe Aisak ti kidu mundrun kati, odo krismas imin.”²² Lapan ipe sane kuti ile tan Abraham inum pe iyeu.

²³ Idu ke ndre rang erti pe Abraham ihnan ihpa ndre Lapan ipe ile tadan tih. Iy imndrele keltu' su kamal ndre sulo-on. Iy imndrele keltun Ismael, su kamal lewen marai tine' su heduwe su hodo hun Abraham, ile ndrodan ndre su kamal Abraham isihnen su odo mahun ti yi.

²⁴ Krismas tan Abraham ti kah onsungoh-pe-ndrosih (99) idu mundrun iy imndrele keltun iyeu. ²⁵ Pe nedun kamal Ismael ti krismas tadan sungoh-pe-toloh (13). ²⁶ Abraham pe Ismael ti hemndrele keltu' horu idu ke ndre rang Lapan ipe ile tan Abraham. ²⁷ Pe idu ke ndre rang erti, su kamal ndre sulo-on, su ndre tine' su heduwe su hodo ndrongon Abraham, ndrodan ndre su lewen marai, eri hemndrele keltu' su yi.

18

Lapan Ipe We Sarah Kiduwe Nedun Homou Kamal

¹ Lapan ihir ile ngon Abraham odo lon kei nembruwen odo Mamre. Lon worohnuw mandra pe mundryoi issing puko-on pe iduwe mundryen Abraham imbrusinget. Ile pe iy iyeu isimin pwoi odo pohнкуwen um pelei tadan. ² Iy ipiyen madan ile ti pe indroni su lau ndre tulmuu hodo alau hepe odo ndrongon iy. Iy indroni su, eri pe ihtot ile hu su lakopwi. Ipu ruru ile ta su oh pe ³ ipe ihpa, “Oduu ke ndre il ea, pe odohndro odo kerti oh. Yu ti ummin kerti pe upwe kuhnuwii oduu. ⁴ Yu

we kuhtekel homou ndramat pe iy we kipu wo kise pe oduu etsingen ndrike' oduu kile eriy. Otto pahndran kei muru-un kurti pe etmiyau oh. ⁵ Yu kupu ana' oduu hepe song pe otyo-on oh, kile we kipuko-on oduu odo lila-a' oduu. Wureh tadu lakopwi odo yu uhndremte oduu pe oduu odu-us yu atsa um todo ti, ile pe yu kupoyuyoh oduu oh."

Su hahpa, "Huyen, opo kihpa ndre ou apa tih."

⁶ Ile pe Abraham iporitai ile lon um pelei pe ipe ile tan Sarah ihpa, "Oportai kopwi, okun sahat palawa tadam iy ndre huyen lakopwi eri pe ahnan kile bret." ⁷ Inum ti pe Abraham ihtot ile pe iltakuni makau homou ma inek tapa eriy pe indritamumu-uh pe iduwe ile ta lewen marai tadan. Lewen marai ti iporitai itngwii pe ihnan ile misen. ⁸ Iy ikuni ndruiwon song se ihpa ndre sis, po susun makau, bret, ile ndroda sengin makau misen, pe ikuni ile hu su ndramat kurtih. Abraham ide song pe su hana-an, pe iy idu eleng idu pahndran kei idu koso' su.

⁹ Ndre ilnum pe su hehdremte iy, "Ou mbrulum Sarah ti inna kehe?"

Abraham ihpa, "Iy ilmin lon um pelei."

¹⁰ Ile pe Lapan ipe ihpa, "Kidu mundrun kerti odo krismas omur eri Yu we kuse yi, pe mbrulum ke Sarah ti we kiduwe nedum homou kamal."

Sarah ti idu ndruiwen Lapan ea odo pohngkuwen um pelei pe intahrung. ¹¹ Abraham pe Sarah kah lopu' horu, pe Sarah we kindranon kindropo kom pwi. ¹² Ile pe Sarah irkei pe iparuhur ile ke ndre tadan ihpa, "Yu kah lopu pe mundre indrekulkol pe we kupu nedu kihpa kehe? Pe mbrulu yi eri ke ihpa ke eriy."

¹³ Inum ti pe Lapan ihndremte Abraham, “Ihpa kehe Sarah irkei pe ipe ihpa, ‘Yu kah lopu pe iyenon yu we kupu kom?’ ¹⁴ Handrai sa mangsan puko-on odo ta Lapan tih? Ihpa ndre Yu undrupa tih: kidu krismas omur eri Yu we kuse yi, kidu mundrun ndre Sarah we kiduwe nedun homou kamal.”

¹⁵ Sarah inuh, ile pe idewehweh ihpa, “Yu undrekei pwi.”

Odoke Lapan ihpa, “Ndrendrokene, ou erkei tih.”

Abraham Ikarndrum Sodom

¹⁶ Ndre ilnum pe su lau ndre tulmuu hatlang pe hala lok sehir iy ndre su we hodo eriy pe hendret kile pwoi kile Sodom, ile pe Abraham iyus su ipe kiltudou su kile sal.

¹⁷ Ile pe Lapan idawene ihpa, “Handrai sa ndre Yu upwe kupu eri kutnguyon tan Abraham kolwii.

¹⁸ Yayan su we hohor pe hala puko-o’ su, pe kindreh hun iy, eri we Yu kupu blesim sa ndramat odo lokpoi ndre mandra-an yi. ¹⁹ Yu urih tadan ti upwe kile we iy kipunuwon nedun pe papon su pe we hantahrunng Yu pe hodo omur punou huyen ta Lapan. Ipe ye su hahnan kihpa ndre eriy, eri Yu we kuhnan sane ndre sulo-on tadan kihpa ndre Yu undrupa tih.”

²⁰ Lapan ke ipe ile tan Abraham, “Horut inna mandra ke idu lon lok Sodom pe Gomorah, pe punou mo-on pe to-ir ta su yi, eri inna mandra lakopwi. ²¹ Yu we kule pwoi pe kulndre-et. Ndrendrokene ihpa ndre Yu uhrung ti ndre pwi.”

²² Inum ti pe horu ndramat rumuu eri harlila ile wuron Sodom, odoke Lapan ti into ndre ndrodan

Abraham. ²³ Abraham inuruwe ile hu Lapan pe ihndremte ihpa, “Ou ka we ahyan su ndramat huye’ su ti kile ke ndroda su ndramat mo-o’ su tih? ²⁴ Ipe ye su limngeh (50) huye’ su, Ou we atndruwyan taon ti ndre pwi? Iyenon Ou atndruwyan taon kolwii odo ta su ndre limngeh kurti? ²⁵ Yu tuno, sane ndre sulo-on Ou ompo ti huyen kopwi. Odoke uh, ipe ye Ou ahyan taon eri su huye’ su ti we helngget yihin to-ir ta su mo-o’ su tih. Iy erti punou huyen pwi. Ou ti jas odo lokpoi ndre mandra-an pe homosa ndre Ou opo eri kihtot ke ndre sal huyen.”

²⁶ Lapan ihpa, “Ipe ye su limngeh huye’ su he-en Sodom, eri we Yu kundrutandruwyan taon ti pwi.”

²⁷ Abraham ihndremte yi, “Yu we mapwi kunehndremte Ou ilelih lakopwi pe Ou kihne we tawene tadam kihrut kile todo. Lapan, Mandra-an todo. Yu ti ndramat pe unosohou ke porah.

²⁸ Odoke ipe ye su ke hangoh-pe-limuu huye’ su, Ou we atndruwyan taon ndre mandra-an ndre pwi?”

Lapan ipe ihpa, “Yu we kundrahyan pwi ipe ye su hangoh-pe-limuu huye’ su he-en eriy tih.”

²⁹ Abraham ihndremte yi, “Pe uh ipe ye su ke hangoh kopwi?”

Iy ihpa, “Ipe ye su ke hangoh eri Yu we kundrahyan taon ti pwi.”

³⁰ Abraham ihpa, “Mandra-an todo, lon ndrinem keweh kile todo, odo sa yu upwe kusohou yi. We kihpa kehe ipe ye su ke tulngeh kopwi tih?”

Iy ihpa, “Yu we kundrupo pwi ipe ye su ke tulngeh tih.”

³¹ Abraham ihpa, “Ndrinem keweh kile todo, Lau Mandra-an, yu we mapwi kunehndremte ke Ou. Ipe ye su lau huye’ su ti rungeh holto eriy, Ou we ahyan taon ndresih?”

Iy ihpa, “Yu we kundrahyan taon pwi, ipe ye Yu kutureh ke ta su rungeh tih.”

³² Abraham ihpa, “Mandra-an todo, kihne we Ou lon ndrinem kinei kile todo ile pe yu upwe kusohou ke petsih koson yi. Ihpa kehe, ipe ye Ou ohtunom kihpa ndre su ke sungoh huye’ su holto eriy tih?”

Iy ihpa, “Yu we kundrahyan taon odo ta su ndre sungoh ti pwi yi.” ³³ Lapan isohou tan Abraham inum ti pe Iy iyeu pe Abraham iyeu ile yi ndre Mamre.

19

Su Sodom Hompo Punou Mo-on

¹ Horu engel ndre rumuu herihir Sodom idu pehon eriy, eri pe Lot imin pwoi odo pohon sariy ile taon odo Sodom. Horu herihir kopwi ti pe Lot iltuwe horu pe illa ile ngo horu. Iy ipu ruru ile ta horu ² pe ipe ihpa, “Oruu il, yu we kuhnuwii oruu. Arsa um todo. Ersingen ndrike’ oruu oh pe tidene-en. Ndromoh mapping ndre lik pe ka erenelila kile yi.”

Odoke horu harpa ile tadan ihpa, “Pwi, oru we ermetir ermin ndre malal kutih.”

³ Odoke Lot ihkiki-ei ile puko-on ile pe horu harla um ndrodan iy. Lot ipe ile ta su lau lewen marai tadan pe hahnan bret se yis inna lon pwi, pe hadahangi song se yi ile ndrodan. Song ile misen ti pe horu horyo-on.

⁴ Horu herndremetir mapwi, eri pe sa lau ndre sulo-on odo lon taon Sodom hasa pe hosokoltan um. Su eleheu pe ilto ndre su il kurou hasa ndre ilnum. ⁵ Inum pe su hoyuw ile ngo Lot ihpa, “Horu lau harsametir mahkele lukumwen hermin ngon ou ti herndrela ‘he? Okuni horu harsa kiu, pe odu atta mbrutle’ horu.”

⁶ Ile pe Lot ile kiu pe ihndrepti pohngkiu ⁷ pe ipe ile ta su, “Oduu tinto, otpo punou mo-on kile ta horu kolwii. ⁸ Yu nedu horu pihin ndre rumuu, harndrela mundren homou kamal mapwi. Horu we harsa kiu pe oduu otpo homosa kile reh taddu eri kile ta horu. Odoke horu ndramat iy ndre harsametir harsa um todo, eri we yu modo kise ta horu. Oduu otpo hangka-an kile ta horu kolwii.”

⁹ Odoke su Sodom hohrungi nolou kuti pe hapa ile ta Lot ihpa, “Ehpil odo sala’ odu. Ou ti yohang! Opunou odu kolwii. Owou! Pwi ti odu we otpo mo-on kile ta horu lau tadam, pe ou eri odu we adahyan ou kihmo-on lakopwi.” Pe su hotndrusuwen Lot ile yi, pe hala hapa hetpel pohngkiu.

¹⁰ Odoke horu lau hermin lon um ti horohrus ile lumwen pe horuwi iy ile ndre lon um yi pe hoduhi kuwe’ su ihndrepit. ¹¹ Inum pe horu harahnan mada’ sa lau ndre sulo-on he-en kiu ti hehndrepit. Su hendre-et lok tahit ile pe handranon hondroltuwe madan pohngkiu pwi.

Lot Iyeu odo Sodom.

¹² Horu lau ndre rumuu ti herehndremte Lot ihpa, “Ou se lewim mapwi hodo taon keti yi ndre pwi? Okuni nedum su ndre sulo-on ndroda su konsuwom pe su lau tadam se yi hodo kede eri

pe atalang odo taon ketih. ¹³ Odo sa oru ka we arahyan taon kihmo-on. Lapan indrehtunon horut mandra lakopwi ke idu lok kerti ile pe iduwe oru arsa ti odo we arahyan kihmo-on.”

¹⁴ Ile pe Lot ile ngo horu lau ndre we harasuwon nedun horu pihin ndre rumuu ti pe ipe ile ta horu ihpa, “Orportai! Artalang ara-au odo ketih. Lapan ipe we kihyan taon.” Odoke horu harpa ye iy impa ile ke ndruwot.

¹⁵ Idu lirang ti pe horu engel harpa ile ta Lot ihpa, “Opportai! Okuni mbrulum pe nedum horu pihin pe atalang odo taon ketih. Kihne we atmat ndroda sa kamal pe pedih se yi.” ¹⁶ Lot ihndrene hepe. Odoke Lapan ikarndrundrumwi iy, ile pe horu engel ndre rumuu lumwe’ horu ise lumwen Lot ndrodan mbrulun pe nedu’ horu pihin pe herkuni su ha-au hala kiu odo lon taon. ¹⁷ Inum pe iy homou ti ipe ihpa, “Ada-au otportai, kihne atmat. Etdre-et kise omur kolwii. Atmayau pe odohndro odo ndrolon ti kolwii yi. Ada-au atla ndre pule-en puliy eleng, pwi ti we atmat.”

¹⁸ Odoke Lot ipe ihpa, “Yoh Lapan, yu undranon kundrahnan ihpa ndre Ou apa ti pwi. ¹⁹ Ou akarndrum yu pe ehnuwii yu ile mandra-an lakopwi pe okuni yu uweu odo lon horut kurtih. Odoke puliy eri hele-en alau. Kihne we yu mapwi kunohtot hepe lengan ise kiti pe hangka-an horut kurti we kisopudi yu pe yu kumwet. ²⁰ Ou onoltuwe taon lehyen ilso tih? Iy eti mukehe hepe. Eduwe yu kule ke lok ertih. Lok eti lehyen kopwi oh. Yu we kule eriy eri we kundrohrt pwi.”

²¹ Pe engel ipe ihpa, “Erti huyen, yu ti wasu-u yi. Yu we kundrahyan taon kiti pwi. ²² Otportai!

Odohtot! Yu we kundrupo handrai hangka-an mapwi uu kenon ndre oduu etndrehir taon etih.”

Lot ipe taon erti netlehyen, ile pe sa hoyuwen rangan ile Soar.

Lapan Ihyan Sodom Pe Gomorah

²³ Mundroi ke inak ise eleng, pe Lot ihir ile Soar.

²⁴ Inum ti pe Lapan ihnan pat mburten ndroda yih ile pwoi ile pule-en Sodom pe Gomorah. ²⁵ Lapan itlumwi taon ndre ruweh ndrodan ndre ndrolon ndre mandra-an. Sa ndramat ndre sulo-on hamat, pe sane ndre sulo-on henerenge odo pule-en poi ti hamat. ²⁶ Odoke mbrulun Lot ti indre-et ise ndre omur, ile pe Lapan iputulwen iy ihir ile odon sol pe itleklek into ndre eriy.

²⁷ Idu mapping ndre lik rang sei yi eri pe Abraham iporitai ile lok munen ndre iy horu Lapan horsohou horto eriy. ²⁸ Iy indre-et ile pwoi ile Sodom pe Gomorah pe pule-en ndrolon ndre mandra-an, eri pe indroni ke paryah intudot odo pule-en lok. ²⁹ Idu iy ndre Lapan ihyan taon ndre ruweh odo lok ndrolon ndre Lot imin eriy, eri iy idawonon Abraham, ile pe iduwe Lot iyeu ile lok ndre horut we kindrihir eriy pwi tih.

Lin Su Moap pe Amon

³⁰ Odoke Lot inuh odo taon Soar, ile pe iy ikuni horu nedun pihin ti pe su ha-au hala puliy hala eleng pe ha-au honto pehliy sih. ³¹ Ile pe nedun Lot tolun eri ipe ile tan iy omur ti ihpa, “Tama’ toru ke ilelih lopun pe homou kamal indrimin ye sehir lok, iy ndre we kise pe kisasuwon toru pe torpo nedu’ toru ti pwi. ³² Tortudou wain kile tadan pe iy ki-ing pe kipu sipak, eri pe toru termetir ndrodan

iy kile we torpo nedu' toru. Tarahnan kihpa kurti we yayan tama' toru ti we kindrunum pwi.” ³³ Idu lukumwen erti pe horu hartawe wain ile tan tama' horu pe iy iying pe ipu sipak, ile pe iy nedun pedih tolun eri imtir ndrodan iy. Odoke iy ipu sipak ile mo-on pe indrehtunon hepe pwi.

³⁴ Ile maping sei yi ti pe iy munen ti ipe ile ye tan iy omur ti ihpa, “Pingi lukumwen eri yu umtir ndrodan iy, pe mahkele eri toru we tarahnan iy kipu sipak pe ou emtir ndrodan iy lukumwen yi. Kile we toru ndre rumuu we nedu' toru tan tama' toru. ³⁵ Ile pe idu lukumwen eri pe horu hartawe wain ile tan tama' horu pe iy iying pe ipu sipak, ile pe iy pihin omur ti imtir ndrodan iy yi. Lot ipu sipak ile mo-on ile pe indrehtunon homosa horu nedun horpo ile tadan kurti pwi.

³⁶ Ile ke sal kurti pe horu kom pihin kurti harla ndriye' horu tan tama' horu ke Lot. ³⁷ Pihin tolun iduwe nedum homou kamal pe iyuwen rangan ile Moap. Iy ke ile tama' su lau hemir idu mahkele sa heneyuwen su ile Moap. ³⁸ Pe iy nedun pihin omur ti iduwe ye nedun kamal homou yi pe iyuwen iy ile Benami. Iy ke ile tama' su lau hemir idu mahkele sa heneyuwen su ile Amon.

20

Abraham pe Abimelek

¹ Abraham iyeu odo Mamre pe illa ile kup ea ile Negev pe imandro imin lok sehir ise ndrokoron Kades pe Sur. Ndre omur pe iy horu mbrulun ke Sarah hara-au ile Gerar taon. ² Pe iy ipe ile ta sa lau odo Gerar ihpa, “Sarah eri timsu-u.” Ile pe Abimelek, king odo Gerar, ihtakalan lewen marai

tadan iltakuni Sarah ise ngon iy. ³ Lukumwen sei eri pe Abimelek imih ipe Lapan ihir ile ngon iy pe ipe ihpa, “Ou ka we amat, odosa pedih ou okuni iy kudu, eri iy mbrulndrat.”

⁴ Abimelek indremetir ndroda Sarah mapwi, ile pe iy ipe ihpa, “Lapan, yu ti ndramat huye! Ihpa kehe pe Ou apa we ahyan yu ndroda su lewi ndre sulo-on tih? ⁵ Abraham iy ndre iy ipe horu ti timso-o’ horu horu. Pe pedih ti ipe horu ti madan timso-oi yi. Yu upu kurti ile tawene huyen pe undrehrut indrito hangka-an pwi. Upwei ye upu ke ndre punou huyen kopwi.”

⁶ Lapan ipe idu lon mihmih tadan ihpa, “Ehe. Yu tuno ou opo ile tawene huyen. Ile pe Yu uhndriti ou pe ou anna koson pwi, odo kile pe ou eduwe to-ir kimin modo kolwii. ⁷ Odoke sowin kopwi eduwe pedih kuti kile ndre ngon mbrulun yi, odosa orngon kuti iy profet, ile pe iy we kisurok kile henuwii ou, pe ou we andrimat pwi. Pe uh ou andratawe pedih mbrulun ti kinna yi pwi, eri ou we amat ndroda su lewim ndre sulo-on.”

⁸ Abimelek itlang mapping ndre lik pe iyuwen su opisa tadan pe inen nolwo-on Lapan ndre sulo-on ile ta su. Pe su honoh ile mo-on lakopwi.

⁹ Inum ti pe Abimilek ipe pe sa heltokai Abraham. Pe Abimilek ihndremte iy ihpa, “Ou opo punou sa ile tadu tih? Handrai sa horut yu upupu-uh ile tadam uu pe ihnan pe ou apa eduwe horut mandra-an kise puli-i pe ndromto pe lone tih? Handrai sa ndre ou opo ise todo eri mo-on kopwi.

¹⁰ Tawene tadam sa uu pe ou opo punou kitih?”

¹¹ Abraham ipe ihpa, “Yu unuh upwe kihne sa lau odo lok keti hesenoru-ur tam Petngendrei pwi,

pe kihne su hapwi yu kumwet pe hokuni mbrulu.
¹² Sarah eri timsu-u ndre ndrokene. Tama' oru ke homou, odoke oru homou ndre tinen pe homou ndre tinen, pe yu uwosuwon iy. ¹³ Idu rang ndre Lapan iyuwen yu uweu odo ndrongon tomo su pe lone, pe oru aralila lok hokor ile hokor odo mahun, eri yu umpa ile ta Sarah ihpa, 'Uh ou wasu-um yu ile mandra-an, eri hepe iy ndre toru tarla eriy, eri ou we ampa kile ta sa lau kihpa, "Abraham eri timsu-u." ' ' "

¹⁴ Abimelek iduwe Sarah ile ndre ngon Abraham yi. Pe iy ihlingi Abraham ile sipsip, makau, pe lewen marai ke porah pedih pe kamal. ¹⁵ Pe ipe ile tan Abraham ihpa, "Endre-et, poi ndre mandra-an kuti todo. Ou apa amandro emin kehe, eri emin eriy." ¹⁶ Pe iy ipe ile ta Sarah ihpa, "Yu kawe kuduwe silwa ndre ndralahan posungoh kile tan timsu-um, kile pe sa lau ndre sulo-on hodo ndrodan ou, eri we hohtuno sa, ou ti andrahnan hangka-an mo-on pwi."

¹⁷⁻¹⁸ Lapan ihndrepti su pedih ndre sulo-on lewen Abimelek pe hondropo nedu' su pwi. Iy ihnan ihpa kuti ile muden punou sa ndre Abimelek ipu ile ta Sarah, mbrulun Abraham. Ile pe Abraham isurok ile ngon Lapan, pe Lapan ihnan Abimelek ile ndre huyen yi. Pe mbrulun Abimelek ndroda su pedih lewen marai tadan, eri hanon hopo ndre nedu' su yi.

21

Sarah Iduwe Aisak

¹ Lapan ipu huyen ile ta Sarah ihpa ndre Iy indripa ipe Iy we kipu tih. ² Eri pe Sarah ile

ndriyen pe iduwe nedun Abraham homou kamal. Idu rang ndre Sarah iduwe nedun, eri Abraham ke inna lau nusuwon. Anah lehyen kurti heduwe iy idu ke ndre pat mundrun iy ndre Lapan ipe we heduwe iy kidu eriy tih. ³ Abraham irson rangan ile Aisak.

⁴ Rang ihndre ndrору pe Abraham imndrele keltun me-en Aisak iyeu ihpa ndre Lapan irih tih.

⁵ Abraham krismas tadan ihndre puken sangat pe heduwe Aisak. ⁶ Sarah ipe ihpa, “Lapan ke indrehlingii yu kom homou pe yu upwo-es ile eriy. Sa ndramat iy ndre hehrung eri we hopwo-es pe herkei ndroda yu.” ⁷ Inum oh ti pe iy ipe ye sehir yi, “Pihe ti sa lau hampa hapa yu we kundranon kundrisus homou kom pwi. Sa hapa Abraham ti mo-on lopun. Odoke yu ka undretawe nedun Abraham homou kamal.”

⁸ Kom kurti imndra, pe idu rang ndre iy inum sus, eri pe Abraham ihnan song mandra-an.

Hagar Horu Ismael Hara-au

⁹ Petsih eri pe Ismael, nedun Abraham homou munen ndre ta Hagar pedih Isip, pe Aisak horompo ndruwot horso hondroh. ¹⁰ Sarah indroni horu pe ipe ile tan Abraham, “Adapipan lewen marai todo Hagar pe nedun hara-au. Yu mbori horu hermin. Nedun pedih lewen marai ti we kinna taman sane tadam ti pwi. Sane tadam ndre sulo-on ti we tan nedu kopwi.”

¹¹ Sarah isukuni nolou ti pe tawene tan Abraham ihrut ile mo-on odosa Ismael ti nedun yi. ¹² Odoke Lapan ipe ile tan Abraham, “Adawene puko-on kile tang kom pe tinen ti kolwii. Ahnan

kihpa ndre Sarah ipe ile tadam tih, odosa we kindreh mundren Aisak eri yayam su we hehir kihpa ndre Yu undrapandranan. ¹³Yu we kuduwe su yayan Ismael eri we hohor pe we hohtungon kantri ndre sih yi. Odosa iy ti nedum yi tih.”

¹⁴Idu mapping ndre lik rang sei yi ti pe Abraham iduwe song pe wo hedehen ile lon keltun meme hosokoptii ihpa ndre ndrop ti uu pe ndre iltah. Inum oh ti pe Abraham iduwe wo pe song ile ngondrun Hagar pe idepipan Hagar horu Ismael hara-au.

Hagar horu nedun hara-au pe haralila kopwi sehir ile sehir hermin lok sa ndramat hosonto eriy pwi odo Berseba. Lok erti on pe pat ke porah kopwi he-en eriy. ¹⁵Hepe wo ke indrimin lon keltun meme ti pwi, ke indrinum ndresale, ile pe iy iduwe nedun imin ndre pahndran kei hopus ¹⁶pe iy illa ile mahun, alau hepe odo ndrongo nedun. Imandro imin pwoi pe intawene ihpa, “Yu kundre-et nedu kimet ti kolwii.” Imin ke ndre pwoi erti intawene, pe wayen madan irur pe ideng.

¹⁷Lapan ihrungi anah kurti intang, ile pe engel ta Lapan isohou odo heven ile ta Hagar, “Handrai sa ihrut pe ou antawene puko-on ile eriy tih? Onoh kolwii. Lapan indrehungi ndreIngin kom tadam tih. ¹⁸Atlang ala pe osori iy kidu eleng pe apasi iy. Yayan su eri we hohor pe hohtungon kantri hene mandra-an.” ¹⁹Lapan irwei ndre madan yi, pe iy indre-et ile ti pe indroni wo ngat hene. Iy illa ile pe iltehen wo ile lon keltun meme uu pe ndre iltah oh pe iduwe ile tan nedun pe nedun iying.

²⁰ Ismael inemandra eri pe Lapan immin ndrodan iy yi. Pe anah ti ine-en lok sehir on pe pat ke porah he-en eriy odo Paran. Pe iy ti ndramat homou yuhwon. ²¹ Tinen ikuni pedih homou odo Isip ile mbrulun.

Abraham Ide Penuw Ndrodan Abimelek

²² Idu rang sei eri Abimelek, ndrodan Fikol ndramat ine-en munen su lewen pahun tadan ti harla pe Abimelek ipe ile tan Abraham ihpa, “Ou ompo sane ndre sulo-on eri Lapan immin ndrodan ou. ²³ Ile pe idu rang mahkele eri ou adamumoi kile rangan Lapan kihpa ndre ou we ondroposahi yu, nedu su pe yayo su pwi yi. Yu umpo huyen illa tadam, ile pe yu upwe ou opo huyen kile todo pe kile pule-en lok iy ndre ou ka emin eriy ti yi.”

²⁴ Abraham ihpa, “Yu udemumoi.”

²⁵ Odoke Abraham ipe yi ihpa, “Su lau tadam eri hehkikiyan wo ngat todo sih. Ou adawene ihpa kehe ile eriy?”

²⁶ Abimelek ihpa, “Yu tuno homou ipu kirti pwi. Ou andripa hepe inna todo pwi. Yu ti uhrung tapa kurtih.”

²⁷ Ile pe Abraham ikuni sipsip se ndrodan ndre makau pe iduwei ile tan Abimelek, pe horu harta penuw.

²⁸ Inum pe Abraham iltakuni nedun sipsip ndrukwil ndre ndrotulmuu yi pe iduwe su hoso ndre mahun, ²⁹ ile pe Abimelek ihndremte iy, “Ou opo kirti ile sa lakopwi?”

³⁰ Abraham ipe ile tadan ihpa, “Ahwasu-um pe ekuni nedun sipsip ndre ndrotulmuu kurtih. Yu uhnan ihpa kudu, erti kile we ou ohtunom ihpa

ndre yu, eri ndramat ndre iyeli wo ngat kurtih.”
³¹ Ile pe lok erti heneyuwen ile Berseba, odosa horu harta penuw horto eriy.

³² Ndruwen horu herehndrepti suhwo' horu ile hondroh hermin Berseba inum ti pe Abimelek horu Fikol hara-au ile ndre Filistia yi. ³³ Inum pe Abraham idohon kei he-ei rangan tamarisk idu Berseba pe iy illa eriy ilenesurok illa ndrongoon Lapan Petngendrei Ndre Immin Ndrepihe Ndreka-hai. ³⁴ Abraham imandro imin Filistia elwe-en hepe lakopwi.

22

Lapan Ihkelmene Bilip tan Abraham

¹ Idu omur yi ti Lapan ipe kihkelmene bilip tan Abraham. Ile pe Iy iyuw, “Abraham!”

Abraham ihpa, “Homosa! Yu umwin kede.”

² Pe Lapan ipe ihpah, “Ndromoh eri okuni nedum ke ndre homou kamal ndre ou edim iy lakopwi ti pe arla Morayah. Yu we kupahran puliy sih ilso eriy kile tadam. Okuni Aisak arla eriy pe eruhe iy kimet, kinum pe etlumwi iy ndre homou kile surok tadam kise ndrongoon Yu.”

³ Abraham itlang maping ndre lik pe iyuwen horu lewen marai tadan rumuu ndrodan Aisak pe su hetpili yih odo tune-en yohou odo ofa, pe heduweile ile pule-en donki. Inum pe su ndre hamou halla hala Morayah.

⁴ Su halla rang ihndre tul ti pe Abraham indre-et ile munen pe indroni lok erti mapwi ile-en. ⁵ Iy ipe ile ta horu lewen marai tadan ihpah, “Ermin ndre ketih ndrodan ndre donki. Yu oru Aisak we arla ilsou. Oru arlapo lotu kinum oh pe arsa yi.”

⁶ Abraham ikuni yihin ofa ndre hopus ti pe iduwe ile ndrongon Aisak, pe Aisak isorii. Pe iy ti kene-en yih inai pe semel peris. Inum pe horu horso ke hesel harla. ⁷ Aisak inlou ihpah, “Tomo!”

Pe Abraham ipe ihpa, “Homosa, nedu?”

Pe Aisak ihndremte, “Yih inai pe yih odo tune ti hodo, odoke sipsip odo ofa ti inna kehe?”

⁸ Abraham ihpa, “Lapan Iy ndre Iy we kiduwei.” Ile pe horu harlila ile.

⁹ Lapan indrepahran puliy ndre horu we harla eriy ti inna tan Abraham munen. Horu herihir eriy, pe Abraham ikuni pat se pe ihtungon alta odo tune-en ofa. Inum pe idapanan yih ile pule-en alta. Inum oh pe Abraham ihndrusi lumwen pe ndriken Aisak, pe isori iy ile pule-en yih ise pule-en alta.

¹⁰ Inum pe iy ikuni semel pe ipe kah kilyen kile tan Aisak. ¹¹ Odoke engel ta Lapan iyuw odo heven ihpa, “Ei, Abraham!”

Abraham ihpa, “Homosa? Yu udu ketih.”

¹² Pe engel ipe ihpah, “Nombrun eruhe nedum kimet. Opo yi hangka-an kile tadan kolwii. Lapan kah tunon ihpa ndre ou ti entawe Iy ine-en munen, ile pe endrehmbrusen nedum ke ndre homou odo ndrongon Iy pwi tih.”

¹³ Abraham madan ile pe iltuwe sipsip kamal homou su-en ihndrepit ise ndrاندran kei he-ei. Ile pe Abraham iltakunii pe iruhei imet. Iy itlumwii ndre homou ile ofa ile ngo Lapan, pe nedun ti immin. ¹⁴ Ile pe Abraham iyuwen lok erti ile “Lapan Iduwei.” Mahkele ti sa ma hoyuw puliy erti ile “Puliy odo Lapan Intudou.”

¹⁵ Engel ta Lapan iyuw Abraham petsih yi odo lom parar ¹⁶ ihpah, “Abraham! Ohrung pohon Lapan. Lapan ipe ihpah, ‘Yu upu poromis pe udemumoi ile rongo, ihpa ndre ou ti we okun huyen sulo-on odo hu Yu. Ou ohrung nolou Todo pe edim inna tan nedum ke ndre homou ti pwi tih. ¹⁷ Ile pe Yu upu poromis ile tadam: Yu we kuhnan pe yayam su we hohor hala sulo-on hahpa ndre pudiy hosso lom parar pe on odo ngerin ndras. Su we hopo pahun pe hohkohon lok hokor pe hokor. ¹⁸ Kantri ndre sulo-on we hehndremte hapa Yu kupu blesim su kihpa ndre Yu upu blesim yayam su tih, odosa ou ohrung nolou Todo pe ahnan ihpa ndre Yu upwe ile tadam tih.’ ”

¹⁹ Inum pe Abraham ile yi ndre ndroda horu lewen marai tadan, pe su ha-au hala yi ndre Berseba, pe Abraham imin eriy.

Su Yayan Nahor

²⁰ Isto omur yi eri pe Abraham ke ihrung ihpa ndre Milkah, mbrulun tinton ke Nahor, eri ipu kom yi. Nedun su eri ndre ndrorumuu: ²¹ Us eri kom ndrhou. Tinton su eri Bus, Kemwel ndre iduwe Aram tih, ²² Keset, Haso, Pildas, Jitlap, pe Betuel ²³ ndre iduwe Rebekah. Milkah nedun su ndre ndrorumuu kurti tan mbrulun ke Nahor, tinton Abraham. ²⁴ Reumah peluwen Milkah eri iduwe nedun Nahor ndre hamou yi. Ranga’ su ti Tebah, Gaham, Tahas pe Makah.

23

Mat ta Sarah

¹ Sarah imin iyenon ndre krismas puken sangat-rungeh-pe-ondrotoloh (127). ² Iy imet imin Hebron, ise lon lok mandra-an Kenan, pe Abraham ikarndrum ile mo-on pe ideng mbrulun.

³ Inum oh ti pe Abraham itlang iyeu odo koson mbrulun pe ile ilndre-et su lau Hit, pe ipe ihpa, ⁴“Yu ndramat hokor yi pe umwin lenga’ oduu, use usehdremte oduu upwe kusih hombrul poi, kile we kudoni mbrulu kidu eriy.”

⁵ Ile pe su hapa ihpa, ⁶“Ohrung odu lau il, ou kakah homou tadu. Odu we etpehre sih ngat odo lok kerti, kile we ou odoni mbrulum ti kile eriy. Hombrul lok iy ndre huyen lakopwi eri odu we atpahrn kile tadam.”

⁷ Abraham idu eleng pe ipu ruru ile ta su ⁸ pe ipe ihpa, “Ipe ye ndre ndrokene oduu atpa yu we kudoni mbrulu kidu kede, eri yu uhwasu-u upwe oduu edehndremte Efron, nedun Sohar, ⁹ pe kipahrn pehliy Makpelah ilso mukehe ngerin lok tadan ti kise todo pe yu kusihnen. Edehdremte iy uh, pe iy ipe yu kusihnen, eri iy kidehepuse mbrunen kolwii. Oduu ede-en pe yu kuduwe rehen poi ti kile tadan kihpa ndre iy irih ti, kile we lok erti we kile ndrurun tunton ndramat todo.”

¹⁰ Efron, eri iy lapan Hit pe imin ndre lenga’ su lewen hodo ndrurun sohoyu ise pohngkuwen siti. Ile pe iy isohoyu ile ndrangan ndramat ndre sulo-on ndre he-en eriy ti ihpah, ¹¹“Ohrung lau il, we kindrehpa ndre ou ereh ti pwi. Yu we kuduwe lok ndre mandra-an ndrodan ndre pehliy. Ile pe mahkele idu madan lau ndre sulo-on todo kudu, eri yu uduwe tadam, kile we ou odoni mbrulum kile eriy.”

¹² Ile pe Abraham ipu ruru petsih yi ile ta su Hit ¹³ pe ipe ile tan Efron, kile we sa ndramat hohrungii, “Yu uhndremte ou, ipe ye ou apahran ndre ndrokene kise todo eri yu we kusihnen pe kudoni mbrulu kile eriy.”

¹⁴ Efron ihpa, ¹⁵ “Ohrung oh, lau il, rehen poi eri ndralahan silwa ke hangat (400). Yu we kuduwe kile poyim. Ou esihnen kolwii. Odoni mbrulum kile eriy.”

¹⁶ Efron idu lenga’ su Hit ndre sulo-on hantahrunng ti pe ipahran mbrunen poi. Abraham ihwaso-on tawene tadan, ile pe isihnen poi ti ile ndralahan silwa ndre hangat (400). Pede-en tadan ihpa ndre sa bisnis ndramat odo kalmene-en erti henesihsih ihpa eriy tih.

¹⁷ Ile pe sane ndre sulo-on tan Efron he-en Makpelah, ise rai odo Mamre, eri ke ile tan Abraham. Poi ndre mandra-an ilto ndre kapetne-et, ndrodan pehliy sih pe kei ndre sulo-on he-en eriy ti Abraham ke indresihnen pe kah tadan. ¹⁸ Su Hit ndre sulo-on ndre hala sohoy idu rang eriy, eri hohtuno su ihpa ndre lok eri ke inna lonen Abraham.

¹⁹ Inum ti pe Abraham idoni mbrulun ke Sarah ile lon pehliy odo Makpelah, rai odo Mamre, ise pule-en poi odo Kenan. ²⁰ Ile pe lok ta su Hit kudu eri ke ile lonen tunton ndramat tan Abraham.

24

Abraham Ipondrih Mbrulun Aisak

¹ Abraham ke inna lopun pe krismas tadan ke indrehrukam puke sangat, pe maryan ndre sulo-on ti Lapan ihnan hala ke huyen. ² Abraham

iyuwen lewen marai homou ipu marai elwe-en lakopwi imin hun iy pe madan isso sane ndre sulo-on, pe ipe ile tadan ihpa, “Eduwe lumwem kise pahndran ndrimeo pe adamumoi kile todo. ³ Ou adamumoi kile rangan Lapan Petngendrei, Mandra-an odo lok eleng pe lokpoi, ihpa ndre ou we endrepondrih homou mbrulun nedu odo lok Kenan keti pwi. ⁴ Ou ala ndre lin lone pe opondrih homou pedih odo lenga’ su ndromto, pe ekuni iy kise kesuwon Aisak.”

⁵ Odoke lewen marai ipe ihpa, “Uh pedih mboren pe kindru-us yu kinsa Kenan pwi, eri we kihpa kehe? Iyenon yu we kukuni nedum kile ndre lin lonem yi?”

⁶ Abraham ipe ihpa, “Konan! Ou eduwe nedu kile ndre lin lone kolwii. ⁷ Lapan Petngendrei odo lok eleng ikuni yu uweu odo lonen tomo pe morlo-i su pe iy idemumoi ndre ndrokene ipe we kiduwe poi keti kile tan papu su. Iy ke ndre Lapan erti we kiduwe engel Tadan ki-in munen ou, pe ou we ala ndre lilin lone, kile we ou altakun homou mbrulun nedu odo ndre eriy. ⁸ Uh, ipe ye pedih ti kindru-us ou kinsa pwi, eri huyen. Yu we kundrehtuduwen ou kile horut tam poromis kuti pwi. Odoke we kinna ke hesel sal uu pe okuni nedu kile ti pwi.” ⁹ Ile pe lewen marai tadan ke iduwe lumwen ile pahndran pan Abraham, mandra-an tadan, pe idemumoi ile tan Abraham ipe we kihnan kihpa ndre iy ipe tih.

¹⁰ Lewen marai ikuni kamel ndre sungoh ile ndroda sane longou se huyene. Pe iy illa ile taon Harran ndre Nahor imin eriy odo Mesopotemia.

¹¹ Iy ihir ile lok ndre Nahor imin eriy ti pe iduwe su

kamel hemyau hosu peltin wo ngat sih ise ngerin taon. Into pehon, mukehe mundroi illa poi, eri sa pedih halla pe helengkah wo halla eriy.

¹² Iy isurok ihpa, “O Lapan Petngendrei ta mandra-an todo Abraham, ehnuwii yu odo marai ndre yu use odo eriy, pe opo huyen kile tan Abraham, mandra-an todo. ¹³ Yu kah unsa pe umwin peltin wo ngat iy ndre sa pedih odo taon ka we hasa pe hasikah wo tih. ¹⁴ Uh, yu kuhndremte homou pedih kihpa, ‘Ou osori wo kowek tadam kise pwoi pe yu ku-ing hepe,’ pe iy kipe kihpa, ‘Owing, yu we kupu wayen su kamel tadam yi,’ eri iy pedih eriy, eri we kile mbrulun elehwem ke Aisak. Ipe ye kihir kihpa ndre eriy, eri yu we kughtuno ihpa ndre poromis Tadam eri Ou eduwei iyin ihpa ndre Ou apa ile tan mandra-an todo tih.”

¹⁵ Lewen marai indrinum surok mapwi ti pe Rebekah ihir. Iy ikuni wo kowek idu ngondrun. Rebekah eri taman ti Betuel, pe Betuel eri taman ti Nahor pe tinen Milkah. Nahor eri tinton ti Abraham. ¹⁶ Rebekah ti iy rahyen pedih, pe indren ndrodan kamal mapwi. Iy ile pwoi ile wo ngat pe iltehen wo oh pe ise ndre eleng yi.

¹⁷ Lewen marai tan Abraham iporitai ile hun iy pe ipe ihpa, “Oh, iyenon ou opo hepe wo kise pe yu ku-ing?”

¹⁸ Rebekah ipe ihpa, “Lau il, ewing,” pe iy iporitai isori kowek ise pwoi odo ngondrun pe indretowei ise lumwen pe iy iying. ¹⁹ Iy iying wo inum ti pe Rebekah ipe ile tadan yi ihpa, “Yu we kutou wo kile ta su kamel tadam yi, kenon ndre su he-ing kah.” ²⁰ Inum ti pe iy iporitai itndrangan

wo ile kenil pat sa ka-an heni-ing wo odo eriy, pe ihtot ile ilkah ndre wo yi. Iy impo kopwi uu iyenon ndre su kamel he-ing kah. ²¹ Lewen marai inehlis Rebekah pe insohou pwi. Iy ipe kihtunon ihpa ndre marai iy inelila-an ti Lapan ihnan ile huyen ndre pwi.

²² Kamel hendri-ing ndre wo kah ti pe lewen marai isini ring gol sih odo ndrongoi pe iduwe ile ndrongoon Rebekah, ile ndre ndrodan nah gol ruweh pe inswi ile kendrulumwen Rebekah. Pede-en tan ring odo ndrongoi eri iyenon ndre 5 gram, pe pede-en tan nah sih sih eri iyenon ndre 100 gram. ²³ Inum pe lewen marai ihndremte Rebekah ihpa, “Ou tamam si? Pe um taduu ti mandra-an iyenon yu pe su ndramat todo we otso eriy lukumwen ti ndre pwi?”

²⁴ Rebekah ipe ihpa, “Yu ti tomo Betuel. Iy ti taman Nahor pe tinen Milkah. ²⁵ Sane mundriu anan kamel eri sulo-on hele-en um tadu, pe um eri mandra-an iyenon oduu we otso eriy yi.”

²⁶ Ile pe lewen marai tan Abraham iduwe pandrulku-un ile poi, pe palan ile iltu-uu ndre poi, pe ide urehen Lapan. ²⁷ Iy ipe ihpa, “Lapan, yu uhposan rangam. Ou Mandra-am tan mandra-an todo, Abraham. Ou akarndrundrumwi Abraham pe opo huyen lakopwi ile tadan. Lapan, Ou eduwe yu usihir use ndre um ta lewen Abraham.”

²⁸ Ile pe enihin ti ihtot ile emwen tinen, pe inen sane ndre sulo-on. ²⁹⁻³⁰ Rebekah timso-on homou rangan Laban. Laban iltuwe ring odo ndrongoi idu ndrongoon Rebekah, pe nah ndre ruweh idu kendrulumwen. Pe iy indrehrunji Rebekah indreninen nolou ndre sulo-on ndramat kuti ipe ile

tadan tih. Ile pe iy ihtot ile kiu ile ndrongon lewen marai tan Abraham, pe indroni iy ndrodan kamel tadan ma hodo peltin wo ngat. ³¹ Pe Laban ipe ihpah, “Tarla um. Lapan ti indrehposon ou. Ihpa kehe pe ou odo kerti? Yu uhnan rum sih tadam ilso um pe uduwe ndruhu su kamel tadam ti ilsou yi.”

³² Ile pe orngon kurti ile lon um, pe Laban isori sane hala pwoi odo pule-e’ su kamel, pe itou mundriu pe sane song ile ta su. Pe Laban ipu wo ile ta lewen marai tan Abraham ndrodan ndre su lewen odo singi ndrike’ su. ³³ Inum pe su hekuni song ise, odoke lewen marai tan Abraham ipe ihpah, “Yu we kunyo-on song mapwi kenon ndre yu kundrepahran sa nolou ndre yu use odo eriy ti oh.”

Laban ihpa, “Huyen. Eri ka enen oh.”

³⁴ Ile pe iy ke inen ihpa, “Yu ti lewen marai tan Abraham. ³⁵ Lapan ipu huyen lakopwi ile tadan pe ihlingi iy sane sulo-on. Lapan ihlingi iy sipsip, meme, makau, silwa, gol, pedih pe kamal lewen marai ke porah, pe kamel pe donki sulo-on. ³⁶ Pe mbrulun ke Sarah eri ile ndre lopun pe iduwe nedun homou kamal. Pe Abraham indretawe sane ndre sulo-on tadan inna tan kom kutih. ³⁷⁻³⁸ Pe iy inlou puko-on ile todo ipe yu we kuhnani kihpa ndre iy ipe ile todo tih. Iy ihpah, ‘Ou we endrepondrih homou kompihin kile mbrulun nedu odo Kenan pwi. Ou we ala ndrongo’ su lewen tomo pe olpondrih homou pedih kile mbrulun nedu.’ ³⁹ Pe yu upwe ile tan Abraham ihpa, ‘Uh, pedih mboren pe kindru-us yu pwi, eri we kihpa kehe?’ ⁴⁰ Pe iy ipe ihpa, ‘Lapan ndre ine-en munen

yu odo lilo-o ndre sulo-on, eri we kiduwe engel Tadan ki-us ou pe we kiduwe lila-am kihir kile ke huyen, pe ou we olkuni homou pedih odo ndre lon emwen tomo su kile mbrulun nedu. ⁴¹ Uh ou elihir ndre ndrongo' su lewen tomo, pe su hendretawe pedih kinna tadam pwi, eri pede-en odo nolou kuti we kindresini ou pwi.' ”

⁴² “Yu uhir wo ngat mahkele ti pe usurok ihpa, ‘Lapan, Mandra-an tan mandra-an todo Abraham, ahnan marai todo yu unelila-an kurti kihir kile huyen. ⁴³ Yu ko umwin peltin wo ngat. Uh homou kompihin kise kisikah wo, eri we yu kuhndremte iy kile wo odo ing. ⁴⁴ Uh iy kipe kihpa, “Ewing pe yu kulkah wo kile ta su kamel tadam yi.” Eri, iy pedih tapa erti Ou apa we kile mbrulun nedun Abraham.’ ⁴⁵ Yu mapwi unesurok idu ke lon tawene todo ti pe Rebekah isori kowek imin ngondrun pe illa ile pe iltehen wo odo ngat. Pe yu upwe ile tadan, ‘Enihin, opo hepe wo kise pe yu ku-ing.’ ⁴⁶ Iy sowin kopwi ikuni wo ise pwoi odo ngondrun pe ipe ihpah, ‘Huyen, ou ewing. Yu we kutou wo kile ta su kamel tadam yi.’ Ile pe yu uwing inum oh ti pe iy itou wo ile ta su kamel todo yi. ⁴⁷ Yu uhndremtan iy ihpa, ‘Ou tamam si?’ Iy ipe ihpa, ‘Yu tomo Betuel. Iy ti taman Nahor pe tinen Milkah.’ Inum pe yu uduwe ring ile ndrongo pe nah ile kendrulumwen ndre rukei. ⁴⁸ Yu uduwe pandrulku-u ile poi, pe polo ile iltu-uu ndre poi, pe ude urehen Lapan, pe yu usori rangan Lapan, Mandra-an tan mandra-an todo, Abraham. Iy iduwe yu ummel use ndre lon um kamal tan Abraham pe usetureh pihin homou odo eriy we kile mbrulun nedun. ⁴⁹ Ile pe uh oduu

etreh pe otopo huyen kile tan Abraham, eri atpa kimmel kile todo. Pe uh oduu etndrereh pwi, eri atpa kile todo yi, kile we yu kundre-et kile se sal yi.”

⁵⁰ Ile pe Laban horu Betuel harpa ihpah, “Lapan Iy ndre Iy iyin munen sal kurti, ile pe oru we arndrepa handrai nolou pwi. ⁵¹ Rebekah ti imin. Ou ekuni iy kile. Iy we kile mbrulun nedun Abraham, ihpa ndre Lapan irih tih.”

⁵² Ndramta marai tan Abraham ihrungi nolwo-o’ su kuti, pe iy pandrulku-un ile poi, pe mbrulin iltu-uu ndre poi, pe ide urehen Lapan. ⁵³ Inum ti pe iy ikuni silwa pe gol, pe kolos huyene pe iduwe hala ta Rebekah. Iy ingahang sane longou mbrune’ sa mandra-an ile tan timso-on pe tinen yi.

⁵⁴ Inum ti pe ndramta marai tan Abraham ndroda ndre lewen su hoyo-on song, pe su hemtir hoso ndre eriy idu lukumwen ertih. Su hatlang maping ti pe ndramta marai tan Abraham ihpa, “Yu upwe kule ndre ndrongo mandra-an todo yi.”

⁵⁵ Odoke tinen pe timso-on Rebekah harpa ihpa, “Eduwe Rebekah kimin ndrodan odu oh, kihpa ndre sande sih ndre pwi rang sungoh oh, kinum pe kah iy ki-us ou kile.”

⁵⁶ Pe ndramta marai tan Abraham ipe ihpah, “Oduu edehndrepti yu kumwin kelau kolwii. Handrai sa ndre yu use odo eriy ti Lapan indruponunson. Yu ku-eu yi sowin.”

⁵⁷ Pe su hapa ihpah, “Tidu tityuwen Rebekah pe tidehndramtan iy kile reh tadan.” ⁵⁸ Su heyuwen

Rebekah ise, pe hahndramtan iy ihpa, “Ou apa owus ndramat kuti ndre pwi?”

Iy ihpa, “Yu we ku-us iy.”

⁵⁹ Ile pe su heduwe Rebekah ndrodan pedehnen marai homou, harla ndrodan ndramtan marai tan Abraham pe lewen su. ⁶⁰ Pe su hapatihteh Rebekah ihpah:

“Ou timso-o’ odu! Ou we ehir ala tine’ sa ndramat posungoh pe posungoh yi!

Yayam su we horotawei lok kehe ndre su hopo pahun kile eriy,

pe su we hohkohon sa lau pe hokuni lone’ su!”

⁶¹ Inum pe Rebekah ndroda su pedehnen hadakukuhe, pe hanak hala pule-en kamel, pe ho-us ndruwen ndramta marai tan Abraham, pe su ha-au hala Kenan.

⁶² Idu mundrun eti, Aisak ke indra-au odo wo ngat sa heneyuwen “Lapan Moren Ndre Ineltuwe Yu.” Pe iy ile ilmin lok sehir odo Negev. ⁶³ Pehon sei ti iy inelila odo lok mundriu murune he-en eriy, pe indroni su kamel hapai. ⁶⁴ Rebekah indroni Aisak eri pe iyeu ise pwoi odo pule-en kamel, ⁶⁵ pe ihndremte ndramta marai tan Abraham ihpah, “Iy si kamal inelila ipei lo tidu tih?”

Ndramta marai ipe ihpa, “Iy kirti mandra-an todo tih.” Ile pe Rebekah isini kolau odo palan pe itnguyon purmadan ile eriy.

⁶⁶ Ndramta marai innen sane ndre sulo-on iy ihnan ti ile tan Aisak. ⁶⁷ Inum pe Aisak ikuni Rebekah ile um pelei tan tinen ke Sarah, pe iyesuwon iy. Aisak waso-on Rebekah lakopwi, ile pe iy kolon ke isumwen mat tan tinen.

25

Su Papon Nedun Abraham Se Yi

¹ Abraham ti iyewon pedih homou yi, rangan Keturah. ² Pedih kuti iduwe Simran, Joksan, Medan, Midian, Isbak pe Suah. ³ Joksan ti tama Seba pe Dedan. Dedan ti papo' su Asur, su Letus pe su Leum. ⁴ Su nedun Midian kamal ti, Efa, Efer, Hanok, Abida pe Elda. Su kom kuti hopo ndre nedu' su ea pe hohor hala sulo-on lakopwi. Su hokou pe hokou ti hehir odo ndrayen Keturah, mbrulun Abraham omur tih.

⁵ Abraham iduwe sane ndre sulo-on tadan ti ile tan Aisak. ⁶ Odoke Abraham indrimat mapwi eri pe iy ihngahang sane longou hala tan nedun su se yi ta horu pedih ndre iy iduwe kom ile ta horu ti yi. Inum pe iy idepitan su ha-au hala mahun odo ndrongon Aisak, hala rai ea.

Abraham Imet pe Sa Hodoni Iy

⁷ Abraham krismas tadan ihndre puke sangat-pe-ndrotulngeh-pe-limweh (175). ⁸ Iy ile ndre lopun lakopwi pe iy imet pe indra-au inna ndrongon taman pe papon su.

⁹ Nedun ndre rumuu, Aisak pe Ismael, hortoni iy ile pehliy odo Makpelah, ile kangahan poi hombrul rai odo lok Mamre. Pehliy kuti ise poi tan Efron, nedun Sohar kamal odo lo' su Hit. ¹⁰ Abraham isihnen poi kuti ta su Hit. Aisak pe Ismael hertoni Abraham ile pehliy ndre Abraham idoni Sarah ile eriy.

¹¹ Ndruwen Abraham imet ti pe Lapan ipu huyen ile tan Aisak yi. Aisak ti immin mukehe wo

ngat heneyuwen, “Lapan Moren Ndre Ineltuwe Yu.”

Nedun Ismael

¹² Iy kurti pohtidi-iy tan Ismael. Ismael eri taman ti Abraham pe tinen Hagar. Hagar ti iy pedih odo Isip pe ile ndramtan marai ta Sarah.

¹³ Pe ranga' su nedun Ismael kamal, idu tolun kom pe ilto kom omur ti ihpa: Nebaiot ti tolun kom tan Ismael, pe ndruwen eri Kedar, Atbel, Mipsam, ¹⁴ Misma, Dumah, Masa, ¹⁵ Hadat, Tema, Jetur, Nafis pe Kedemah.

¹⁶ Su ndramat ndre sungoh-pe-rumuu kuti hala tama' lok ndre kukuro sungoh-pe-rukur. Ranga' lok hokor pe hokor kuti heneyuwen hala ndre pala' ranga' su ndramat ndre sungoh-pe-rumuu kurtih.

¹⁷ Ismael krismas tadan ile ndre sangat-pe-tulnggeh-pe-onndrotoloh (137) pe iy imet pe indra-au inna ndrongoon taman pe papon su. ¹⁸ Inum ti pe su papon Ismael ti hamandro hodo poi hom-brul odo lengan Havilah pe Sur, ile rai ea odo Isip, ile wuron sal ile Asiria ea. Su ndramat kuti hondronto hondroh ndroda su papon Abraham se yi ti pwi.

POHTIDIYEN AISAK

(25.19–26.35)

Rebekah Iduwe Iso pe Yakop

¹⁹ Kutu pohtidiyen Aisak, nedun Abraham. ²⁰ Aisak ti krismas tadan hangoh idu iy iyesuwon Rebekah. Rebekah eri taman Betuel, ndramat homou odo Aram, ilso Mesopotemia. Pe Rebekah ti timso-on Laban. ²¹ Mbrulun Aisak eri indripo

nedun pwi, ile pe Aisak isurok ipe Lapan kihnuwii iy. Lapan ihrungi surok tan Aisak pe Rebekah ile ndriyen. ²² Iy nedun ndrapol, pe indretawei mapwi, eri pe horu kom kurti horompo sisihi horu eri pe homou intohat iy ile ta homou hermin lon ndrinen. Ile pe Rebekah ipe ihpa, “Ihpa kehe iy kurti ihir todo?” Iy ipe kihtunon, ile pe iy ilsurok ile ta Lapan.

²³ Lapan ipe ile tadan ihpa,

“Kantri ruweh ka hermin lon ndrinem.

Ndramat ndre rimir we herihir odo mundrem pe we herentadai ke horu.

Hemir we puko-o’ su lakopwi pe we hantapelwen su hemir.

Kom munen ti we kile lewen marai tan kom omur.”

²⁴ Rang odo tudow kom ti ihir pe Rebekah iduwe kom kamal ndre rumuu ndrapol. ²⁵ Mundren iy munen eri okuwon pe lesum mundren sulo-on. Ile pe su heduwe rangan ile Iso?* ²⁶ Ndruwen Iso ihir ise moleu ti pe Rebekah iduwe ye homou. Lumwen kom omur kuti indritakorwe kambrulken Iso indrehndrepit. Ile pe su horson rangan ile Yakop?† Aisak krismas tadan onngoh idu Rebekah iduwe horu.

Yakop Isini Ndruhun Iso

²⁷ Horu kom ti harmandra eri pe Iso ihir ndramat odo pondrih yohou. Iy ndramat mundren isenehwaso-on min um pwi. Pe Yakop ti innus ke iy, pe iyeu ine-en ke um. ²⁸ Aisak inehwaso-on Iso,

---

* **25.25** Ile nolou Hibu, eri rangai ndre Iso eri ihpa ndre “Lemui sulo-on” ile nolou Kurti. † **25.26** Ile nolou Hibu, eri rangai ndre Yakop eri ihpa ndre “Kambrulkei” ile nolou Kurti.

odo iy waso-on yo-on yohou Iso inerupoi, odoke Rebekah eri waso-on Yakop.

²⁹ Rang sei eri pe Yakop intahing song pe Iso indreh ndrakei ise um. ³⁰ Iy imet song ile mo-on pe ipe ile ta Yakop ihpa, “Yu undrumat song inna mo-on. Opo hepe song tadam rama-an ou antahing ti kise.” Iy erti uu pe sa heneyuwen rangan Iso handrai yi ti Idom?‡

³¹ Yakop ipe ihpa, “Huyen, ou we oyo-on, odoke we ndre apahran pe yu kusuni ndruluh kule kom ndrighou oh tih. Pwi ti we onyo-on song todo ti pwi.”

³² Iso ihpa, “Eri huyen. Kom ndrighou ti ngeri sa? Opo ke song kise. Yu ko umwet!”

³³ Yakop ipe ihpa, “Eri adamumoi ki-in munen oh ihpa ndre ou we eduwe yu kusini ndruluh.”

Iso idemumoi. Iy ke ndre indrepatuwen huyen tang kom tolun ti inna ta lusiye ke Yakop.

³⁴ Inum pe Yakop ihngahang Iso bret pe suwin pin. Iso iyo-on song pe iying suw, inum pe iy itlang iyeu. Kolon Iso ti ipei yi kom tolun ti hangka-an ke porah.

26

Aisak Imin Gerar pe Berseba

¹ Petsih yi eri pe song odo Kenan inum ihpa ndre munen Abraham mapwi imin pe song inum tih. Ile pe Aisak ile taon Gerar pe ilndre-et Abimelek, king ta su Filistia.

---

‡ **25.30** Ile nolou Hibu, eri rangai ndre Idom eri ihpa ndre “Rama-an” ile nolou Kurti.

² Lapan ilihir ndrongoon Aisak pe ipe ihpah, “Ou ala Isip kolwii. Emin ndre lok Yu upahran ile tadam katih. ³ Emin ndre keti oh. Yu we kumwin ndrodan ou pe we kupu huyen kile tadam. Poi ndre mandra-an kutih Yu we kuduwe kile tadam pe nedum papum su. Yu we kuduwei ki-in kihpa ndre poromis Yu upwe ile tan tamam ke Abraham tih. ⁴ Yu we kuhnan yayam su hohor kile sulo-on, kihpa ndre pudiy hoso parar, pe we kuduwe lok ndre mandra-an keti kile ta su. Ndramat odo lok ndre sulo-on we hehndremte hapa Yu kupu huyen kile ta su yi kihpa ndre Yu upu ile ta yayam su tih. ⁵ Yu we kupu huyen kile tadam, odosa, Abraham ihrung nolou Todo pe indrehtaran handrai punou Todo pwi tih.”

⁶ Ile pe Aisak immin ndre taon Gerar.

⁷ Into sa ndramat odo taon kuti henehndremte iy illa ta Rebekah eri pe iy impa ihpa, “Kuti timsu-u.” Iy innoh, ile pe impa ipe Rebekah ti timso-on. Iy intawene ipe kihne sa heruhe iy pe hekuni Rebekah, odosa, Rebekah ti rahyen pedih lakopwi.

⁸ Aisak imin eriy elwe-en lakopwi, eri pe Abimelek king ta su Filistia indre-et odo mundruk ile pwoi pe indroni Aisak pe Rebekah heresokohe horu.

⁹ Ile pe Abimelek iduwe nolou ile hun Aisak kisendre-et iy pe iy ipe ihpa, “Yu kah tuno ihpa ndre pedih ti mbrulum. Ihpa ‘he pe ou apa iy ti timsu-um tih?”

Aisak ipe ihpa, “Yu udawene ihpa ndre uh yu we kupwe mbrulu, eri sa we heruhe yu kumwet.”

¹⁰ Ile pe Abimelek ipe yi ihpah, “Ou opo kirti mo-on! Lehpe kah homou ndramat ta odu kimtir ndrodan mbrulum, eri we odu odohorut, odoke

ou ndre ou eduwe lin horut ise tadu.” ¹¹ Inum pe Abimelek iduwe nolou ile lok ndre sulo-on ihpa, “Uh homou ndramat kipu hangka-an horut kile tan Aisak horu mbrulun, eri we kimet kopwi.”

¹² Aisak imin lok etih pe idehe song ile poi. Pe idu ke ndre krismas erti pe sane hehwei pe sengi' su hala mandran, eri pe iy imburi-iy. Song odo langah tadan ti ile hudut lakopwi, odo sa Lapan ipu huyen ile tadan. ¹³ Iy lehmuyen ihur pe tadan sane sulo-on. ¹⁴ Iy tadan sipsip, makau pe lewen marai sulo-on, ile pe su Filistia hendringis pe lon ndrine' su inei ile tadan. ¹⁵ Ile pe su Filistia hekuni poi pe hendrepti wo ngat ndre sulo-on ndre Abraham indrimat mapwi pe su lewen marai tadan halii tih.

¹⁶ Abimelek ipe ile tan Aisak ihpa, “Owou odo lenga' odu. Ou anna puko-om lakopwi odo ndrongo odu.” ¹⁷ Ile pe Aisak iyeu pe ilmandro ile ndrolon odo Gerar. ¹⁸ Abraham ihnan wo ngat se odo eriy munen, pe idu Abraham imet, eri pe su Filistia hehndrepti wo ngat kutih. Ile pe Aisakiyeli ndre su yi, pe iduwe ranga' su hahpa ndre taman iduwe munen.

¹⁹ Rang sei, su ndramtan marai tan Aisak hali ngat sih odo ndrolon pe hetureh wo. ²⁰ Odoke su ndramat odo Gerar ndre halla kelye-en ka-an, eri hopo loroh ile ta su ndramat ndre halla kelye-en sane ka-an tan Aisak ti pe hapa ihpah, “Wo ngat kuti tadu.” Su hopo loroh ile ta su lewen Aisak pe hehkike-ei, ile pe Aisak iyuwen wo ngat kutih ile ‘Kike-ei.’

²¹ Ile pe ndramtan marai tan Aisak hali wo ngat sih yi, pe loroh ihir eriy yi. Ile pe Aisak iyuwen wo

ngat erti ile ‘Keles.’ ²² Ndre omur Aisak su ha-au odo lok eti pe hali wo ngat sih yi. Wo ngat kuti kah homou ndramat insohou inna eriy pwi. Ile pe Aisak iyuwen wo ngat kuti ile ‘Min Ile Reh.’ Iy ihpa, “Lapan ke indretawe tidu kawe titmin kile reh ta tidu pe ka we tidhir kile huyen odo lok ketih.”

²³ Omur ti pe Aisak su hatlang ha-au odo lok kurti pe hala Berseba. ²⁴ Pe idu ke ndre lukumwen odo rang ndre su hehir Berseba, eri pe Lapan ihir ndrongon Aisak pe ipe ihpa, “Yu ti Lapan tan tamam. Nedun Abraham, onoh kolwii, odosa Yu umwin ndrodan ou. Yu we kupu blesim ou pe kuduwe yayam su hohor, odosa Yu undrupo poromisim lewen marai Todo Abraham ile eriy tih.”

²⁵ Aisak ihnan alta odo lok kuti pe ipu lotu ile ta Lapan. Inum ti pe iy ipu ndrurun mandro-on ile lok kuti, pe ndramtan marai tadan hali wo ngat sih yi.

Aisak Pe Abimelek Harta Penuw

²⁶ Abimelek indreh Gerar pe ilndre-et Aisak. Ahusat, iy ndramat odo tudou tawene ile tan Abimelek, pe Fikol, ndramat ine-en munen su lewen pahun tan Abimelek ti horu-us Abimelek yi. ²⁷ Aisak ihndremte su ihpa, “Pihe ti oduu otpo loroh ile todo pe ada-as yu odo poiye’ oduu. Ihpa kehe pe mahkele oduu atsandre-et yu?”

²⁸ Su hapa ihpa, “Odu odohtuno odu ihpa ndre Lapan ti imin ndrodan ou, ile pe tawene tadu ti atpa titsohou kile hondroh pe tita penuw. ²⁹ Opo poromis kile tadu kihpa ndre ou we ondopo mo-on kinna tadu pwi, ihpa ndre odu etndrepo mo-on

inna tadam pwi tih. Odu otpo huyen ile tadam pe ou owou ile huyen kopwi. Mahkele odu etndroni ihpa ndre Lapan ipu huyen ile tadam.”

³⁰ Ile pe Aisak ihnan song mandra-an pe su hoyo-on. ³¹ Idu mapping ndre lik rang sei yi eri pe Aisak pe Abimelek harta penuw. Su kah hala kowos tadan. Inum pe su hatlang odo ndrongoon iy pe ha-au yi ndrodan tawene huyen.

³² Idu ke ndre rang eti su ndramtan marai tan Aisak hasa hun iy pe hapa ile tadan ihpa, “Odu adali ngat sih pe etureh wo.” ³³ Ile pe Aisak iyuwen wo ngat kuti ile ‘Sibah.’* Ile pe sa heneyuwen taon ndre wo ngat kuti ise eriy ti ile Berseba.

Ranga' Horu Mbrulun Iso

³⁴ Iso krismas tadan ihndre hangoh pe iy iye-suwon horu kompihin Hit rumuu. Homou eri Judit, taman Beri. Homou eri Basemat, taman ti Elon. ³⁵ Horu haranahnan mandro-on Aisak pe Rebekah illa mangsan puko-on ndre lakopwi.

POHTIDIYEN YAKOP

27

(27–36)

Aisak Ipatihi Yakop

¹ Aisak kah lopun pe madan pwi. Iy iduwe nolou ile ndrongoon nedun ndrhou Iso pe Iso isendre-et iy. Aisak ihpa, “Nedu?”

Pe Iso ihpa, “Ihpa kehe, tomo.”

---

* **26.33** Ile nolou Hibrú, Sibah ti ihpa ndre ‘ondrotoloh’, ndre pwi ‘poromis.’

² Aisak ihpa, “Yu kah lopu pe kihne kumwet.
³ Okuni panada tadam, ala ndrakei pe olyohou
yu homou ka-an. ⁴ Edehing song menuhun
ngongowin pe kanyan huyen ndre yu urreh, eri pe
okuni kise. Yu kuyo-on kinum oh pe kusurok ou.
Yu mapwi ndre kumwin eri kupatihteh ou.”

⁵ Idu iy ndre Aisak ineshou ile tan nedun ke Iso
eri pe Rebekah ti ihrungii. Ndruwen ke Iso imur
ipe kilyohou, ⁶ eri pe Rebekah inen ile tan nedun
ke Yakop, “Yu mahkele kopwi uhrungi tamam
inehtekel Iso ihpah, ⁷ ‘Olyohou yu homou ka-an
pe edehngi ono. Yu kuyo-on kinum eri ka we
kusurok ou kile ta Lapan, kile pe ipe ye yu kah
kumwet, eri huyen.’ ⁸ Nedu, ohrung yu pe ahnan
kihpa ndre yu kawe kupwe kile tadam. ⁹ Ala pe
olpo rumuu meme ndre harnak tapa eriy, kile we
yu kudahngii pe kuhnan song ndre tamam irreh
lakopwi tih. ¹⁰ Okunii kile hun iy pe iy kiyo-on
kinum, pe kipatihteh ou, kile pe omur iy ipe kimet
ti huyen.”

¹¹ Odoke Yakop ipe ile tan tinen ihpa, “Ou tunom
Iso eri lemlemun hutun pe yu ti pwi. ¹² Kihne
we tomo ti kiskusurok yu pe we kitureh taheweh
kurtih. Ile pe kihne yu ndre yu kuhnan pe iy
kipiyen surur kile puli-i.”

¹³ Rebekah ihpa, “Nedu, handrai surur iy
kipiyen kile puli-im eri kise puli-i. Ile pe ahnan
kihpa ndre yu upwe tih. Ala pe olkuni meme
ti kise.” ¹⁴ Ile pe Yakop ilkuni sane ti ise, pe
tinen idahngi song ile ihpa ndre taman irreh tih.
¹⁵ Inum ti pe tinen inswi kolos sih huyen tan Iso
ile mundren Yakop. Kolos kurti tine’ horu ipu

tan Iso, pe intakeptii imin. ¹⁶ Inum oh ti pe iy iduwe keltun meme ile petlumwen pe padawon pe ngondrun. ¹⁷ Rebekah iduwe song mbrule ile hun iy, ndrodan bret iy itlumwii kah idu.

¹⁸ Inum ti pe Yakop ile hun taman pe ipe ihpa, “Tomo.”

Aisak isomwii, “Ihpa kehe? Ou si nedu kirti?”

¹⁹ Yakop ihpa, “Yu Iso, nedum tolun tih. Yu uhnan ihpa ndre ou apa tih. Emin eleng pe oyo-on song yu upu anam kirti, kinum oh pe ou apatihteh yu.”

²⁰ Aisak ihpa, “Nedu, ihpa kehe pe ou opondriti sane kirti sowin kopwi tih?”

Yakop ihpa, “Lapan tadam ti ihnuwii yu ile pondrih.”

²¹ Aisak ipe ile ta Yakop, “Iyenon ou asa lehpe kile we yu lumwe kile tadam? Ndre ndrokene, ou ti Iso?” ²² Yakop ile lehpe koson taman. Aisak isusurok iy pe ipe ihpa, “Kolum ti ihpa ndre kolon Yakop, odoke petlumwem eri ihpa ndre petlumwen Iso.” ²³ Aisak iyeterihi Yakop, odosa iy petlumwen eri lemum hutun ihpa ndre tan Iso. Iy ipe ndre kipatihteh ndre Yakop, ²⁴ eri pe ihndremte ndre petsih yi, “Ndrendrokene? Ou ti Iso?”

Iy ihpa, “Ewuh.”

²⁵ Aisak ihpa, “Opo ono se yohou ti kise. Yu kuyo-on oh pe kah kupatenten kile puli-im.” Yakop iduwe song ti ile hun iy ndrodan ndre wain odo ing. ²⁶ Taman iyo-on song ndre ilnum oh pe kah ipe ile tadan, “Asa lehpe pe ehngwi purmodo, nedu.” ²⁷ Iy ile mukehe pe ihngwi purmadan, eri pe taman ihngwi menuhun kolos tadan, eri pe kah iy ipatenten iy. Iy ihpa,

“Menuhun nedu kurti ihpa ndre menuhun hombrul lok orowon iy ndre Lapan ihnan ndrake-en ile huyen.

28 O ya! Lapan kiduwe payiu odo parar kirur kise poi pe kihnan song kirnge odo elmwem! Lapan kihlingi ou kile song pe wain sulo-on!

29 O ya! Lok sulo-on hala hono-on po maryam pe ndramat hopo ruruim ou.
Ya! Su ndre oduu ndrai hopwil ti ou kah madam kise pule-e' su
pe su ndre hehir odo tan tinem ti we hopo ruru kile tadam.
O ya! Iy si ndre kitneh anam ti kihrut pe iy si ndre kipu huyen kile tadam ti Lapan kipu huyen kile tadan.”

Iso Isto Omur Patihteh

30 Aisak ipatihi Yakop inum pe, ndruwen ke iy iyeu, eri pe tinton ke Iso indreh ndrakei ise um.

31 Iy idahngi song se yi pe ikunii ile ndrongoon taman. Iy ihpa, “Tomo! Emin eleng pe oyo-on se yohou yu ukuni kurti, kile we ou apatihteh yu.”

32 Aisak ihndremte, “Ou ti si?”

Iso isomwii, “Yu Iso, nedum tolun tih.”

33 Aisak ihreretek ndrehomou, pe iy ihndremte, “Pe iy erti si ndre ikuni yohou pe ikunii ise ndrongo yu tih? Ndruwen ke yu uweni inum ti pe ou ehir. Yu undrapandranan huyen ndre sulo-on inna tadan, pe kah tadan ndresale.”

34 Iso ihrungii ihpa kurti pe iy ihretek ile mo-on pe idehel pe ipe ihpa, “Eri we ou apatihi yu ti yi, tomo!”

35 Aisak isomwii, “Ou tintom ise pe istawiwihhi yu pe indrekuni puko-on ndre lehpe tadam tih.”

³⁶ Iso ihpa, “Kah peruweh iy ipu kurti ile todo. Kundripa pwi ndre iy rangan Yakop.* Isini ndruhu ile kom tolun oh, pe kurti iy ke indrepahno-o patihteh tan tomo ile todo yi. Tomo hangka-an yi imin ndre pwi? Eri pe apatihi kile todo.”

³⁷ Aisak isomwii, “Yu undretawe iy we madan kise puli-im, pe undretawe murwon ndre sulo-on hanna lewen marai tadan. Yu undretawe song pe wain inna tadan yi. Ile pe handrai hangka-an indrimin odo yu we kuduwei kile tadam ti pwi!”

³⁸ Iso ihkiki-ei taman lakopwi yi ihpah, “Puko-on ou otou ti handrai kopwi? Apatihteh yu yi, tomo!” Eri pe iy iru-iy.

³⁹ Ndre ilnum oh pe Aisak ke ipe ile tadan, “Tadam hepe payiu odo parar pwi. Sehir poyim huyen pwi.

⁴⁰ Ou we ompo ke pahun, odoke ou we ala lewen marai tan tintom. Pe ipe ye ou opo loroh pe orrou, eri we ehrik owou odo pahndran.”

⁴¹ Aisak iduwe puko-on inna ta Yakop, ile pe Iso ipu loroh ile mandra-an pe ihmboren tintom. Iso idawene ihpa, “Mundrun mat tan tomo ti kah mukehe. Odu adani matyan kinum ti pe yu we kurehe Yakop kimet.”

⁴² Odoke Rebekah ihtunon tawene tungye tan Iso, ile pe iy ipe ile ta Yakop ihpa, “Ohrung oh, tintom Iso eri ke intawene ipe we kiruhe ou amat.

⁴³ Nedu, sa yu kupwe ti ahnan kihpa ndre eriy. Owou sowin kopwi ala ndrongo yahim ke Laban

---

* **27.36** Yakop ile nolou Hibru ti ihpa ndre posapsap ile nolou Kurti.

ala ndre Harran, ⁴⁴ pe elmin hun iy oh, kenon ndre loroh tan tintom kindraweh ⁴⁵ pe kolon kinsumwen handrai sa ndre ou opo ile pule-en tih. Ndre omur eri yu we kuduwe nolou kile pe ou asa yi. Kihne ou emin pe iy kiruhe ou amat, eri sa we hapwi iy kimet yi, pe yu we homou nedu pwi.”

Yakop Iyeu ile Mesopotemia

⁴⁶ Rebekah ipe ile tan Aisak, “Yu undrehpise ta horu pedih mbrulun Iso odo lok katih. Uh Yakop kesou sa homou kompihin Hit yi, eri mada, kile huyen ti yu ku-eu kumwet.”

28

¹ Aisak iyuwen Yakop, ipwo-es iy, pe ipe ile tadan, “Okun homou pedih odo Kenan kolwii. ² Ala ndre Mesopotemia yi, lonen papum ke Betuel, pe olkun homou nedun yahim ke Laban pihin. ³ We Lapan Mandra-an kihnuwii ou pe kipuko-on ou kile osou tadam pe we ou ala taman kom sulo-on, pe we ou ala taman lok sulo-on. ⁴ Iy we kipu huyen kile tadam pe su yayam, ihpa ndre Iy ipu ile tan Abraham. Lok keti Lapan iduwe ile tan Abraham ndre pihe, pe ou we asatakunii.”

⁵ Aisak iduwe Yakop iyeu ile hu Laban ile Mesopotemia. Laban ti timso-on Rebekah, tinen Yakop horu Iso. Laban pe Rebekah ti tama' horu Betuel, iy odo Aram.

Iso Iyesuwon Pedih Homou Yi

⁶ Iso ihtunon ihpa ndre Aisak iduwe puko-on ile ta Yakop, pe iduwe iy indra-au inna Mesopotemia ilpondrih mbrulun. Iy ihtunon ihpa ndre Aisak ipatihi iy, pe isinip anan ipe we iy kindrasou

homou pedih odo Kenan pwi. ⁷ Iy ihtunon ihpa ndre Yakop ihrung taman horu tinen pe indra-
 au inna Mesopotemia. ⁸ Iso ke ihtunon ihpa ndre
 taman eri mboren horu hasasou odo Kenan. ⁹ Ile
 pe iy iyeu ile ndrongoon Ismael, nedun Abraham,
 pe iyesuwon pedih homou yi rangan Mahalat.
 Mahalat eri timso-on ti Nebaiot, pe tama' horu eri
 Ismael.

Yakop Imihmih odo Betel

¹⁰ Yakop itlang iyeu odo Berseba pe illa ile
 wuron Harran ea. ¹¹ Lok ile pehon eri pe iy ihir
 ile lok sehir pe iyin ndre eriy. Iy ipu ndralu-
 lumwen ile pat sih pe imtir. ¹² Iy imih pe indroni
 keserek indreh ndre pwoi uu pe inna ndre lom
 parar eleng, pe su engel halla eleng pe hasa pwoi
 odo eriy. ¹³ Eri pe Lapan indru idu koson pe
 ipe ihpa, “Yu ti Lapan, Lapan tan Abraham pe
 tan Aisak. Yu we kuduwe kile tadam pe yayam
 su lok ndre ou ka enemetir ewen eriy kurtih.
¹⁴ Yayam su we hohor kihpa ndre wahun poi. Pe
 su we hasarpal hala rai pe ahai, kup pe tolau.
 Pe tapake ou pe yayam su we adahnan pe Yu we
 kupu huyen kile ta sa lau ndre sulo-on odo lokpoi.
¹⁵ Antawonon, ou ala kehe ndre kehe eri Yu we
 kummwin ndrodan ou pe we modo kiso tadam,
 pe we kuduwe ou asamandro asa ndre pule-en lok
 kurti yi. Yu we kundra-au tadam pwi, kenon ndre
 Yu kundrahnan sane ndre sulo-on kihpa ndre yu
 undrepandranan su ile tadam tih.”

¹⁶ Yakop itlang pe ipe ihpa, “Lapan ti imin kerti!
 Iy ti imin lok kerti, odoke yu tuno hepe pwi!” ¹⁷ Iy
 mundren inuh ihmo-on pe ipe ihpa, “Lok kerti

hono-on nuhnoh sih! Kerti we omwen Lapan! Pe iy kerti we pohngkiu ndre illa heven ti ndreh.”

¹⁸ Yakop itlang maping ndre lik, ikuni pat ndre iy palan imin eriy, idotinen idu eleng pe iduwe ile kalmene-en sane ndre hehir kurtih. Inum ti pe iy itndrangan ndronun oliv ile eriy, eri pe ¹⁹ irson rangan lok erti ile Betel.* Lok rangan munen eri Lus.

²⁰ Inum pe Yakop ipu poromis ile ta Lapan, “Uh ipe ye Ou emin ndroda yu pe madam kiso todo kile lilo-o yu unelila-an kudu, pe entudou ono song pe pulngiyen mundre ²¹ uu kenon ndre yu kusihir ndre lonen tomo yi, pe hangka-an herut kindrihir todo pwi, eri we Ou ala Lapan todo. ²² Kelim ile pat ndre yu undratawei, eri we kile ndrurun surok killa ndrongan Ou. Pe sane Ou anahngahang yu, eri yu we kuntawe hondroh odo lon sungoh hondroh hondroh, killa ndre Tadam yi.”

29

Yakop Itureh ta Yahen

¹ Yakop itlang odo Betel pe illa ile wuron rai ea. Iy illa ile pe ile uu pe ² iy ihir ile lok ta su rai. Iy ihir mukehe wo ngat sih, pe iltuwe sipsip ndre tilmir henemetir hoso eriy. Ngat kudu eri pat sih mandra-an pe mbrewin immin madan pe su sipsip eri heni-ing wo odo ngat kurtih. ³ Sa hengkeli-iy uu kenon ndre sipsip hemir pe hemir ndre hendrihir oh, kinum pe sa ka we honurwon pat ti ke-eu. Kinum pe sa ka we hakah wo odo

---

* **28.19** Betel ile nolou Hibrui eri: Omwen Lapan.

ngat kuti pe su sipsip he-ing. Ndre kilnum ti pe sa hongkotitye-en pat ti illa ndre ndruhun yi.

⁴ Yakop ihndremte su lau kelye-e sipsip ihpa, “Oduu tinta, oduu ti odo lok kehe?”

Su hosumwi iy hahpa, “Odu Harran.”

⁵ Iy ihndremte, “Oduu tuno' oduu Laban ndre papon Nahor ti ndre pwi?”

Su hapa ihpa, “O! Odu tuno' odu iy.”

⁶ Iy ihndremte, “Iy ilmin huyen kopwi?”

Su hosomwii hahpa, “Iy ti ilmin huyen, hangka-an indrehrut pwi. Endre-et oh, ipei ti nedun pihin Resel ndroda sipsip tadan.”

⁷ Yakop ihpa, “Lok ti mapwi ndrokoron worohnuw mandra pe mundru' su odo we oduu atakuni su hasa eri mapwi, kile huyen ti pe oduu otpo wo pe su he-ing oh pe atakuni su holyo-on ndre song yi.”

⁸ Su hosomwii, “Pwi. Isenahpa ndre ou apa ti pwi. Sipsip ndre sulo-on we ndre hansa. Kinum oh pe ka we hokotitye-en pat ke-eu pe hopo waye' su.”

⁹ Yakop mapwi inosohou ta su ti pe, Resel ihir ndrodan ndre sipsip tan taman ke Laban. ¹⁰ Yakop indroni sipsip ta yahren ke Laban, ndrodan tuwen ke Resel, eri pe iy ile wo ngat, ikotitye-en pat iyeu, pe ipu waye' su sipsip. ¹¹ Inum ti pe iy iyahah ile won Resel, ipwo-es iy, ipu kis ile tadan pe ideng. ¹² Iy ipe ile tadan ihpah, “Yu ti nino Rebekah, timso-on tamam.”

Resel ihrungi ihpa kurti pe iy ihtot pe ilpa ile tan taman. ¹³ Pe taman ihrungi nolou ihpa ndre yahren ke Yakop ti insa, eri pe iy ihtot ile hun iy, isekohan iy, ipwo-es iy, ipu kis ile tadan, pe ikuni

iy ile um. Yakop imin pwoi, pe inen sane ndre sulo-on ile ta yahen. ¹⁴ Laban ihpa, “Ndrendrokene lakopwi, toru ti mapwi ndrai ke hepwiil.” Yakop imin eriy ndrou ndre sih.

Yakop Ipu Marai ta Laban ile Mbrunen Horu Nedun Pedih

¹⁵ Laban ipe ile ta Yakop ihpa, “Ou ti nedun timsu-u, odoke we ondrupo moryo ke porah pwi. Ou ereh apa yu kusih ou kihpa kehe?” ¹⁶ Laban nedun pihin eri rumuu. Tolun eri Leah pe lusiyen eri Resel. ¹⁷ Leah purmadan eri huyen, odoke Resel eri sengin ke hendrek pe purmadan eri ilsou ndre lakopwi.

¹⁸ Yakop irih ta Resel lakopwi, ile pe ipe ihpa, “Yu kupu maryam krismas kihndre ondrotoloh oh, kinum ti pe ou we eduwe Resel kile mbrulu.”

¹⁹ Laban ihpa, “Yu we kuduwe iy kesou ti tapa kile tadam, pe kinna ta homou yi pwi. Ile pe toru termin.” ²⁰ Yakop ipu marai krismas ndre ondrotoloh, odo kile we kikuni Resel. Odoke krismas ndre ondrotoloh erti iy iyemelyen ke rang, odosa reh tadan mandra-an eri idu ta Resel.

²¹ Krismas ndre ondrotoloh inum ti pe Yakop ipe ile ta Laban, “Rangen marai todo eri ke indrinum. Eduwe mbrulu kah kise, pe yu ku-in ndrodan iy.”

²² Ile pe Laban ihnan sungyen osou pe sa ndramat ndre sulo-on hala. ²³ Odoke idu lukumwen eriy,

eri iy ikuni ye Leah ile hu Yakop, pe Yakop imtir iy.

²⁴ Laban iduwe Silpah ile lewen marai tan Leah.

²⁵ Yakop hepe indritalonan Leah idu lukumwen erti pwi uu pe isto ndre maping sei yi. Iy ile ndrongon Laban pe ipe ihpa, “Ihpa kehe pe ou opo

punou kurti ise todo? Yu upu marai ti ile tan Resel. Ihpa kehe pe ou adawiwihhi yu tih?”

²⁶ Laban isomwii, “Iy kurti kastam odo kertih. Pihin munen we kesou ki-in munen pe pihin omur we kidu omur. ²⁷ Rang ndre ndrodul odo osou kurti ndre kinum oh, eri we yu kuduwe Resel kile tadam yi. Yu we kuduwei kile tadam ipe ye ou opo marai todo krismas ndre ondrotoloh yi. Ou ereh erti ndre mborim?”

²⁸ Yakop ihwaso-on, ile pe mundrun sungyen osou kurti ndre ilnum, eri pe Laban ke iduwe Resel ile mbrulun Yakop. ²⁹ Laban iduwe Bilhah ile lewen marai tan Resel. ³⁰ Yakop imtir Resel, pe iy reh tadan mandra-an lakopwi eri idu tadan. Inum pe iy ipu marai tan Laban krismas ndre ondrotoloh yi.

Kom Hehir odo Mundren Yakop

³¹ Odoke Lapan indroni ihpa ndre reh ta Yakop mandra-an eri idu tan Resel, pe Leah eri pwi. Ile pe Iy iduwe Leah ipu kom pe Resel eri indripo kom pwi.

³² Leah ile ndriyen pe iduwe kom homou kamal. Iy ihpa, “Lapan indrendroni pede-en todo, ile pe mahkele, eri we mbrulu ti we kihwaso-on yu.” Ile pe iy irson rangan ile Ruben. ³³ Iy ile ndriyen yi pe iduwe kom homou kamal yi. Iy ihpa, “Lapan iduwe nedu kamal homou yi kurti, odo Iy tunon ihpa ndre reh ta Yakop eri indrito todo ti pwi.” Ile pe iy irson rangan ile Simeon. ³⁴ Iy ile ndriyen petsih yi pe iduwe kom kamal homou yi. Iy ihpa, “Mbrulu eri kawé kilipti yu lakopwi odo yu kah undretawe nedun kamal tulmuu.” Ile pe iy iduwe

rangan ile Livai. ³⁵ Inum ti pe iy ile ndriyen yi pe iduwe kom kamal homou yi. Iy ihpa, “Kah kudu, eri yu kawé kusori rangan Lapan.” Ile pe iy iduwe rangan ile Judah. Inum ti pe iy ihron tudou kom.

30

¹ Odoke Resel eri indriipo homou nedun Yakop pwi, ile pe iy ipu pelwen tinton pe ipe ile ta Yakop, “Opo nedu! Pwi ti yu we kumwet.”

² Yakop londrinen inei ile ta Resel pe ipe ihpa, “Ou apa yu ti Lapan? Iy eti reh Tadan. Iy ndre Iy ihndrepti ou.”

³ Resel ihpa, “Emtir ndrodan pedehnen marai todo Bilhah, kile we iy kipu se nedu. Ile ke sal kurti we yu kule tinen su kom kutih.” ⁴ Ile pe Resel iduwe Bilhah ile mbrulun Yakop, pe Yakop imtir iy. ⁵ Bilhah ile ndriyen pe iduwe nedun Yakop homou kamal. ⁶ Resel ihpa, “Lapan ihrungi surok todo pe iduwe nedu kamal homou.” Ile pe iy irson rangan ile Dan. ⁷ Bilhah ile ndriyen pe iduwe kom kamal homou yi. ⁸ Resel ihpa, “Yu upkwe puko-on ile pule-en tinto uu pe kah tawene todo ti indrihir sengin.” Ile pe irson rangan ile Naptali.

⁹ Leah indre-et ihpa ndre iy ke isempo kom pwi, eri pe iy iduwe Silpah, pedehnen marai tadan ile, pe Yakop imtir iy. ¹⁰ Eri pe Silpah iduwe kom homou kamal. ¹¹ Leah ihpa, “Marngan! Yu uduwe pedehnen marai todo ile mbrulun Yakop pe yu kawé nedu sulo-on.” Eri pe iy irson kom kuti rangan ile Gat. ¹² Inum ti pe Silpah iduwe kom homou yi kamal, pe ¹³ Leah ihpa, “Yu uhposon kurti ile mandra-an lakopwi. Sa pedih kawé hampa hapa

yu ti pedih odo pwo-es.” Eri pe iy iduwe rangan ile Aser.

¹⁴ Idu lo rangen et wit eri pe Ruben ile langahan tama' su pe itureh mendrek* pe ikuni ise hun tinen ke Leah. Resel ipe ile ta Leah ihpa, “Tinto, yu wasu-u se mendrek ndre nedum ikuni ise um tih.”

¹⁵ Leah ihpa, “Ou okuni mbrulu ti indranon mapwi? Entakeh ye mendrek tan nedu ti ile sa yi?”

Resel ihpa, “Uh ou ahngahang yu, eri we Yakop kintir ou mahkele lukumwen.”

¹⁶ Ihndre pehon eri pe Yakop indreh langahan wit ise um. Leah ilsondrih iy ile sal. Iy ihrah tadan pe ipe ihpa, “Ou we emtir ndroda yu mahkele lukumwen, odo yu unsihnen ou ile mendrek tan nedu tih.” Ile pe Yakop imtir iy idu lukumwen ertih.

¹⁷ Lapan ihrungi surok ta Leah pe iy ile ndriyen, pe iduwe kom kamal homou yi. Iy kuti ke ile ti pe nedun Yakop ta Leah ti ke ile limuu. ¹⁸ Leah ihpa, “Yu uduwe pedehnen marai todo ile tam mbrulu ti Lapan ke indretawe kendrin kutih.” Ile pe iduwe rangan ile Isakar. ¹⁹ Leah iduwe kom homou yi. Iy kurti ke ile ti pe nedun Yakop ta Leah ti ihir onmou. ²⁰ Iy ihpa, “Lapan ke indratawe todo kendrin huyen. Mahkele eri mbrulu kawé kirieh todo lakopwi odosa yu undretuse nedun kamal onmou.” Ile pe iy irson rangan ile Sebulun.

²¹ Ndre omur pe iy iduwe ye kom pedih homou, pe irson rangan ile Dainah.

---

* **30.14** mendrek Ka-an handrai inerenge immin ke pwoi pe sa pedih hana-an pe inahnan sa hompo nedu'sa. Sa ndramat hana-an ti pe ka-an ti inahnan sa hempireh.

²² Inum pe Lapan idehorngon Resel. Iy ihrungi ndrileng tadan pe iduwe iy ke ipu kom. ²³ Yakop imtir iy pe iy ile ndriyen, pe iduwe kom homou kamal. Iy ihpa, “Lapan indrahnan mah-ah todo ti indra-au.” ²⁴ Ile pe iy irson rangan nedun ti ile Yosep, pe iy ihpa, “Ea Lapan kipu homou nedu kamal yi ndreh!”

Yakop Tadan Meme pe Sipsip Hohor

²⁵ Ndruwen Resel iduwe Yosep ti pe Yakop ipe ile ta Laban, “Ka eduwe yu ku-eu, kile we yu kule ndre lone yi. ²⁶ Eduwe mbrulu pe nedu ti hasa pe odu ada-au. Yu unsihnen su ile marai todo ile tadam. Ou tunom ihpa ndre marai tadam yu uhnan ti mandra-an lakopwi.”

²⁷ Laban ipe ile tadan, “Pwi ou owou kolwii. Ohrung oh, yu uhreh pe upondriti ihpa ndre Lapan ipu huyen ile todo odosa ou emin ndroda yu tih. ²⁸ Apahran mbrunem pe yu kuduwei kile tadam.”

²⁹ Yakop ihpa, “Ou ondrohtunom, yu upu marai tadam ile huyen pe ou ondrondroni ihpa ndre sane ka-an tadam hehir hala huyen. ³⁰ Sane tadam pihe ti sulo-on pwi. Mehkele ti hondrohor. Lapan impo huyen ile tadam ti odosa yu umpo marai huyen. Mahkele eri kah mundrun iy ndre yu kawe kupu todo sane ndrendrakan tih.”

³¹ Laban ihndremte iy ihpa, “Ou wasu-um sa lakopwi?”

Yakop ihpa, “Yu mbori kendrin. Yu we kupu marai kile lakopwi, ipe ye ou ahwasu-um tawene todo kutih. ³² Toru tuno' toru ihpa ndre sipsip sulo-on ti pere' su, pe meme sulo-on eri pode' su

ndre homou. Ile pe su erti tadam. Odoke, eduwe yu kulla lenga' su mahkele, pe kuhlite sipsip pe meme ndre mundre' su mbrulol pe pelou. Tapa iy erti yu urih upwe we kile mbrune tih. ³³ Kile pe kidu omur ou asa pe esendroni sipsip pere' su pe meme pode' su hoso lon todo, eri ou tunom ihpa ndre yu eri undrepahna.”

³⁴ Laban ihpa, “Huyen, we tarahnan kile kihpa ndre ou apa tih.” ³⁵ Odoke idu rang erti pe Laban ikuni su sipsip ndre Yakop waso-on ti pe iduwe nedun su kamal mada' su ise ta su. ³⁶ Inum ti pe Laban iyeyu ile lok sehir alau odo Harran. Iy illa rang ihndre tul pe ilihir lok kutih. Yakop eri immin, pe madan ise ta su ka-an huren ta Laban.

³⁷ Yakop ikuni ndrاندran almon, popla, pe plen† mantan pe ilti keltu' su hepe iyin sehir, hepe iyin sehir ile pe iduwe kalmene-en peren he-en eriy. ³⁸ Iy iduwe ndrاندran kei kurti he-en purmada' su ka-an odo ndrاندran ing wo ta su tih. Iy iduwe ndrاندran kei he-en kudu, odo su ka-an kurti heseni-ing wo eri pe hasanak ta su hosonto eriy. ³⁹ Kurti kile we su hannak ta su eri we heneltuwe ndrاندran kei kuti. Ile pe uh su hopo nedu' su, eri we mundren nedu' su ti we hehir kihpa ndre iy ide kalmene-en ndrاندran kei tih.

⁴⁰ Yakop itsarpadan nedun sipsip pe meme he-en ndre mahun pe iduwe su mada' su ile wuron su ka-an ta Laban iy ndre mundre' su ile rer he-en eriy ea tih. Ile pe into su hannak ta su, eri pe nedu' su ti hehir halla kala ndre Yakop waso-on tih. Tapake sal kurti pe iy ile taman meme pe sipsip

† **30.37** Almon, popla, pe plen: kei odo lok Mesopotemia kuti keltu' su poden.

sulo-on. Pe iduwe su he-en ndre mahun odo lo' su iy ndre ta Laban.

⁴¹ Into ndrowe' su ka-an ndrukwil eri pe Yakop intawe ndrاندran kei kudu eri into mada' su iy ndre mandra' su pe handritamumu-uh tih. Su hannak ta su ti pe henendroni ndrاندrang kei kurtih.

⁴² Odoke into iy ndre su ka-an ndre hendring pe puk-o' su pwi ti hannak ta su eri pe iy isempo punou kurti pwi. Ile pe Laban tadan ndre sulo-on eri hendring pe puk-o' su pwi pe ta Yakop eri hala mandra-a' su pe puk-o' su. ⁴³ Ile ke sal kurti pe Yakop ile taman sane sulo-on. Iy tadan sipsip, tadan meme, tadan kamel pe donki, pe tadan lewen marai.

31

Yakop Ikotip Iyeu Ta Laban

¹ Yakop ihrung ihpa ndre kayon su eri hampa ihpa, “Yakop ti indrekuni sane huyen tan tama' tidu indrinum. Iy ikuni sane tan tama' tidu pe ihnan tadan ihur ile sulo-on odo eriy.” ² Iy itlonan ihpa ndre huyen ta yinan munen illa tadan eri ke indrinum.

³ Inum ti pe Lapan ipe ile tadan ihpa, “Ala ndre lonen tamam su yi. Ala ndre ndrاندrongo su murwom. Yu we kumwin ndrodan ou.”

⁴ Ile pe Yakop imin ndroda su sipsip pe meme tadan pe iduwe nolou ile ndrاندrongon mbrulun horu pe horu harla ndrاندrongon iy. ⁵ Iy ipe ile ta horu ihpa, “Yu undrendroni ihpa ndre tama' oruu eri huyen tadan pihe eri ile handrai, pe mahkele eri ke inna handrai yi. Odoke Lapan tan tomo eri imin ndroda yu. ⁶ Oruu tuno' oruu ihpa ndre yu upu

maryan tama' oruu, eri ile puko-on todo ndre sulo-on. ⁷ Odoke iy idewiwih yu. Iy isentawe indren ihpa ndre oru orpunou ti pwi. Iy isentawe kendrin marai todo ti isenemimel pwi.

“Odoke Lapan ihnan taheweh tadan ti indrila hangka-an ke porah. ⁸ Idu munen eri tama' oruu ti ipe ihpah, ‘Meme hopo nedu' su pe mundre' su mbrulol, iy erti we mbrunem.’ Eri pe meme hetyen ti pe nedu' su ti mbrulol kopwi. Inum ti pe iy ipe ihpa yi kurti, ‘Meme iy ndre mundre' su ile rer, iy eti we mbrunem.’ Eri pe meme ndre sulo-on hopo nedu' su ti pe mundre' su halla ke rer. ⁹ Ile pe Lapan Iy ndre Iy iduwe su ka-an tan tama' oruu kuti hasa todo.

¹⁰ “Idu mundrun ndrowe' su eri pe yu umih, pe undronii upwe ye meme kamal ndre hannak ta su meme ndrukwil eri mundre' su pelou pe karkarat. ¹¹ Engel ta Lapan isohou ile todo idu lon mihmih kuti ihpa, ‘Yakop!’

Pe yu usomwii uhpa, ‘Ah?’

¹² Pe iy ipe ihpa, ‘Endre-et oh, meme kamal ndre sulo-on hanak ta su meme ndrukwil eri pelou pe karkarat kopwi. Yu uhnan kurti ihir odosa Yu undrendroni sane punou ndre sulo-on ndre Laban ke impupu-uh ile puli-im. ¹³ Yu ti Lapan ndre uhir ile hun ou odo Betel, lok ndre ou okuni pat sih pe atrangan ndronun oliv ile pule-en, pe opo poromis ile Todo tih. Mahkele kopwi adakukohon tadam sane pe ala ndre lok heduwe ou odo eriy.’ ”

¹⁴ Resel pe Leah herreh ile nolou ta Yakop pe harpa ihpa, “Tama' oru ti we kiduwe taru sa? Oru taru handrai hangka-an indrimin ndrongoon tama' oru ti pwi. ¹⁵ Iy inendre-et oru ihpa ndre

ndramat ndrue-ei. Iy iduwe oru ise tadam pe ou esihnen oru, pe mbrune' oru eri iy indrepuyen indrinum pe ke indrepatuwen oru arndre-au odo mundren. ¹⁶ Sane ndre sulo-on ndre Lapan ikunii odo ndrongoon tama' oru pe iduwe ile tadam eri kah taru pe su nedu' oru. Handrai sa ndre Lapan ipe ile tadam eri eduwei ki-in kihpa ndre eriy."

¹⁷⁻¹⁸ Ile pe Yakop idekukuhon tadan sane ndre sulo-on ndre iy imin Mesopotemia pe ikunii ti, pe iyeu ile ndre ndrongoon taman ke Aisak ile Kenan. Iy iduwe mbrulun pe nedun su hala pule-en kamel. Su sipsip pe meme tadan ti he-en mune pe su ndramat hodo omur, pe su ha-au. ¹⁹ Laban mapwi indra-au inandro-or lemlemun sipsip, pe Resel ile um pe ipahno-o lapan se tan taman. ²⁰ Yakop ke ipe ke-eu ti pe indripa hepe ile ta Laban pwi. ²¹ Iy ikuni tadan sane ndre sulo-on pe ipuraprap kopwi iyeu. Iy ihrukam wo Yufretis pe ilila ile lok puliy odo Gileat ea.

Laban Ihtot Omur ta Yakop

²² Rang ihndre tul pe Laban ihrung ihpa ndre Yakop eri ikotip indra-au. ²³ Iy ikuni su ndramtan pe hodo omur ta Yakop. Rang ihndre ndrodul pe su hosopudi iy odo lok puliy odo Gileat. ²⁴⁻²⁵ Yakop su heduwe ndruhu mandro ta su ise Gileat, ile pe Laban su lewen eri he-en eriy yi. Odoke idu lukumwen erti pe Laban imih ipe yi Lapan ihir ndrongoon ipe ipe ihpa, "Omburtou! Opo handrai punou kile ta Yakop kolwii."

²⁶ Ile pe Laban ile ndrongo Yakop pe ipe ile tadan ihpa, "Ihpa kehe ou otong todo pe okuni nedu horu ihpa ndre pedih sa hekuni odo lon

pahun tih? ²⁷ Ihpa kehe pe ou oportai okotip owou tih? Hepe andripa inna todo pwi. Lehpe ou andripa kinna todo, eri au tadam ti lehpe yu kuhposon kile weryen tamborin pe kita. ²⁸ Ou ahnan pe yu undropwo-es pe undruhing purmadan papu pe nedu horu pwi. Ou opo punou kudu eri mon lakopwi! ²⁹ Yu uwonon lehpe kupu handrai punou kile puli-im, odoke pingi lukumwen eri pe Lapan tan tamam ipe ile todo ipe we yu kundrupo handrai ndre handrai kinna puli-im pwi. ³⁰ Yu tuno, ou tawene tadam mandra-an ti apa owou ala yi ndre lonem tih. Odoke ihpa kehe pe ou apahno-o lapan todo se odo lon omwe tih?"

³¹ Yakop isomwi iy ihpah, "Yu unuh, upwe kihne ou okuni nedum horu odo ndrongo yu. ³² Odoke uh, ou opondriti homou odo lenga' odu ikuni se lapan tadam ndre ou ampa, eri we horuhe iy kimet. Mahkele eri we ndramtam pe ndromto hala kelye-e toru, pe ou oturtur lon sane ndre suloon. Pe uh ou otureh handrai sa iy ndre tadam, eri okunii yi." Yakop tunon hepe Resel ipahno-o lapan se ta Laban ti pwi.

³³ Laban ile pe ihreh odo pandrol kandis ta Yakop. Inum pe iy ile yi pandrol ta su pedih pe ihreh odo hu Leah odoke indretureh pwi. Iy iturtur odo ndrongo horu pedehnen marai ta Leah horu Resel pe indretureh pwi yi. Inum ti pe iy ile pandrol tan Resel pe ilhereh. ³⁴ Resel ikuni lapan tan taman eri pe iduwe ile lon sedel pek, pe imandro imin pule-en. Laban ihreh odo lon pandrol kandis odoke indropndriti su pwi. ³⁵ Resel ipe ile tan taman ihpa, "Nombrun opo loroh kile todo, tomo. Yu we kundranon kundruto

eleng kundruto purmadam pwi. Yu ko untakun sik ndrou todo tih.” Laban ihrihi lok inum, odoke indretureh homou lapan tadan ti pwi.

³⁶ Yakop londrinen inei pe ihrurute ihpa, “Yu uhurut odo homosa lakopwi? Handrai sa mo-on yu upu uu pe ou esepondrih yu ile pondrih tih? ³⁷ Ou ehrihi lon omwe inum, pe etureh handrai hangka-an yu ukunii odo lon omwem ti ndre pwi? Uh ou etureh eri eduwei kise moleu kurti, kile we su ndramat tadam pe todo heltuwei, pe hohtuno su ihpa ndre toru si intaheweh. ³⁸ Yu umwin ndrongon ou krismas puke rungeh, eri pe unyo-on homou sipsip kamal tadam pwi. Sipsip pe meme tadam hompo nedu su ti pe hangka-an herut indrihir ta su pwi. ³⁹ Handrai hangka-an kihpwi, kidu meseren ndre lukumwen eri ou anakikiyan yu pe yu unesihnen. Into iy ndre ka-an puyep hon-orpo sipsip tadam, eri yu ndre yu umpo muden. Yu usentakuni su pe useneliligan hesela tadam pwi, iy erti uu pe ou enehtuduwen yu ile sane ka-an honohpwi tih. ⁴⁰ Rang sulo-on eri pe mundroi inesingi yu into meseren, pe into lukumwen eri yu ummin ke kiu pe unerir illa mo-on, pe hepe metir indrella modo pwi. ⁴¹ Krismas ndre rungeh yu umwin ndrongon ou ti inehpa ke kutih. Krismas sungoh-pe-hahuu yu upu marai ile mbrunen nedum horu eri pe inahpa ke kurtih. Krismas onoh yi yu modo ise sane ka-an tadam eri pe inehpa ke eriy. Idu ke ndre erti isto mahkele, eri ou ompotulwen ke mbrune. ⁴² Lehpe Lapan tan tomo su, tan Abraham pe Aisak, kisemin ndrongo yu pwi, eri ou lehpe endretawe yu kundra-au rukei ke lumwe. Odoke Lapan indrendroni pede-

en todo pe marai yu undrahnan, ile pe pingi lukumwen eri Iy indripaninyan huyen pe mo-on ti inna tadam.”

Yakop Horu Laban Harta Penuw

⁴³ Laban isomwi Yakop ihpa, “Horu kompihin kurti nedu, su netnedu’ horu eri papu, pe su ka-an kurti todo. Ndrendrokene tadan, eri sane ndre sulo-on ou enendroni he-en kiti todo kopwi. Odoke mahkele eri yu we kundranon kundrupo handrai hangka-an pwi. Yu we kundrehndrepti nedu horu ndrodan ndre papu su eri pwi. ⁴⁴ Mahkele eri yu upwe toru tarla sih tawene, pe tartaparngan pat kile kalmene-en.”

⁴⁵ Ile pe Yakop ikuni pat sih pe idotinen ile kalmene-en horu. ⁴⁶ Pe iy ipe ile ta su ndramat tadan pe hedih pat hondroh yi. Inum oh pe lewen Laban pe Yakop ndre sulo-on hoyo-on song he-en koson pat kurtih. ⁴⁷ Laban irson rangan lok kurti ile Jegar Sahaduta, pe Yakop irson rangan lok kurti ile Galet.*

⁴⁸ Laban ipe ile ta Yakop ihpa, “Kelim pat kurti we kihnan pe toru we tarantawonon penuw ta toru kurtih.” Iy eti uu pe heneyuwen lok eti ile Galet tih. ⁴⁹ Laban ipe yi ihpa, “Kile we toru tarsarpat ti Lapan madan kiso ta toru, iy si kitparan poromis tatoru tih.” Ile pe lok kurti rangan handrai yi ti Mispah. ⁵⁰ Laban ipe nolou sehir yi ihpa, “Ipe ye ou olpo mo-on kile ta horu nedu pedih, pe ipe ye ou alasuwon homou pedih yi, eri yu we tuno pwi, odoke antawonon ihpa ndre

---

* **31.47** Jegar Sahaduta, pe Galet eri ihpa ndre ‘kelim’ ile nolou Kurti tih. Odoke Jegar Sahaduta eri ile nolou Aram, pe Galet eri ile nolou Hibu.

Lapan eri inendroni toru. ⁵¹ Pat yu utparangan iyin lenga' toru ti kurti, pe iy kurti pat ou elyen tih. ⁵² Ndre rundrei kurti, pat yu udihii pe pat ou elyen eri tarantawonon. Yu we kundrahrukam pat yu udihii kurti pe kunapo pahun kinna puli-im pwi ndre pwi. Ou eri ihpa ke eriy, we andrahrukam pat ou elyen pe ansapo pahun kinsa puli-i ti pwi yi. ⁵³ Kile we Lapan tan Abraham, pe Lapan tan Nahor, we horposisihi lenga' toru.”

Ile pe Yakop iru-ur ile sohau imin lenga' horu kuti pe ipu poromis ile ta Lapan Iy ndre taman ke Aisak inesurok ile Tadan tih. ⁵⁴ Iy iruhei ka-an homou, pe iduweile ile surko' su hodo pule-en puliy, pe itparangan su lewen hala ke hondroh. Su hoyo-on song inum pe hemtir hoso ndre pule-en puliy lukumwen ndre sei ertih. ⁵⁵ Mapping ndre lik ti pe Laban ihngwi purmadan papon su pe nedun horu, inum pe iy ipatihteh su. Inum oh pe iy iyeu ile ndre lonen yi.

32

Yakop Ihreh Sal odo Pasa-as Iso

¹ Yakop pe su lewen ka henelila sal ile, eri pe engel se hahrah tadan. ² Iy indroni su, pe ipe ihpa, “Kurti kotilen Lapan,” ile pe iy iduwe rangan lok erti ile Mahanaim.

³ Yakop iduwe ndramat tadan odo takun nolou eri hala munen, hala ndrongon tinton ke Iso hala Seir. Seir eri ise lon lok mandra-an Idom. ⁴ Iy ipe ile ta su ipe we su halpa kile tan Iso eri we kihpa ndre kurti, “Mandra-an todo Iso, yu Yakop, lewen marai tadam, uduwe nolou ise ndrongon ou ihpa ndre yu umwin ndrongo Laban uu pe ko use tapa

kutih. ⁵ Yu todo makau, donki, sipsip, meme pe lewen marai kamal pe pedih. Yu uduwe nolou ise ndrongo ou, mandra-an todo, upwe ou ndrinem keweh kile todo.” ⁶ Ndramat odo takun nolou ti hasa ndre ndrongo Yakop yi, pe hapa ihpa, “Odu atla ndrongo Iso, eri pe iy isondrih ou insa sal. Iy ndroda lewen su kamal ndre hangat.”

⁷ Yakop inuh ile mo-on pe idawene hutun. Ile pe iy itlangan lewen marai tadan eri ile rimir. Su sipsip, meme, makau pe kamel tadan ti iy itlangan su hala rimir yi. ⁸ Iy idawene ihpa, “Ipe ye Iso kise pe kipu pahun kile ta su ndramat hemir iy ndre he-en munen, eri su iy ndre hodo omur ti we hohtot ha-au.”

⁹ Inum ti pe Yakop isurok ihpah, “Lapan tan papu Abraham pe tan tomo Aisak, ehrung yu! Lapan, Ou apa ile todo apa yu kule yi ndre lone pe ndrongo morlo-i su, pe apa we ahnan sane todo ndre sulo-on kile ke huyen. ¹⁰ Yu lewen marai Tadam, yu ndramat mo-o, undranon iy ndre huyen pe karundrum tadam ile todo ti pwi. Yu uhndor wo Yordan ule hodoh ule Harran ti todo hangka-an pwi, he-ei ke kendro ise lumwe. Yu use yi mehkele ndrodan ndre lewi rimir. ¹¹ Yu usurok upwe Lapan, Ou ehnuwii yu, kihne Iso kise pe kipu handrai punou kile puli-i. Yu undrunoh. Iy ipei ti kihne we kispo pahun pe kiruhe odu ndre sulo-on, ndrodan ndre su pedih pe kom mone. ¹² Antawonon iy ndre Ou apandranan ile todo tih? Ou apa we ahnan sane todo ndre sulo-on kile ke huyen pe apa we yayan nedu pe papu su we hohor hala sulo-on, hahpa ndre on he-en ngerin ndras, pe homou we kindranon kindrendrumon

su pwi.”

¹³⁻¹⁵ Yakop imtir lukumwen sei iyin lok iy isurok odo eriy kutih. Iy itlang maping ti pe ihlite sane ka-an tadan se. Sane iy ihlitei kuti hangahang tadan ile tan tinton ke Iso. Sane iy ipu tan tinton eri meme ndrukwil runget pe meme kamal rungeh, sipsip ndrukwil runget pe sipsip kamal rungeh, kamel ndrukwil tulngeh ndre nedu' su mapwi hossus, makau ndrukwil hangoh pe makau kamal sungoh, pe donki ndrukwil rungeh pe donki kamal sungoh. ¹⁶ Iy itparan su ka-an kurti ile ndre limmir. Handrai hoso ndre ndrakan odo ta handrai. Iy iduwe meme hala sehir, sipsip hala sehir, kamel hala sehir, makau hala sehir pe donki hala sehir. Inum oh pe iduwe ndramtan ndre limuu mada' su ise ta su ka-an ndre limmir kutih, pe iy ipe ile ta su ihpa, “Atla munen, pe atawe reu ki-in lenga' ndramat iyin munen pe ndramat idu ndruwen. Oduu otto omur ti etawe reu ki-in ndrokoro' oduu kihpa ke eriy, nombrun otso ke hopus.”

¹⁷ Iy ipe ile tan ndramat ndre we ki-in munen ti ihpa, “Ala uu pe ahrah tan Iso pe iy kihndremte ou kihpa, ‘Mandra-an tadam ti si pe ou apa ala kehe? Sane ka-an ou okunii kurti ta si?’ ¹⁸ Eri pe ou apa kihpa, ‘Sane ta Yakop, ndramat lewen marai tadam tih. Iy ipu tan Iso pe yu ukuni hasa munen. Iy eri mapwi ipei omur.’ ”

¹⁹ Iy ipaninyan ile ta su ndramtan ndre limuu ndre mada' su ise ta su ka-an ndre limmir ti ihpa, “Nolou kudu eri we oduu atpa kile tan Iso ipe ye oduu adahrah tadan tih. ²⁰ Ada-amelyen kolwii. Atpa kile tadan kihpa, ‘Yakop lewen marai tadam

eri mapwi ipei omur.’ ” Yakop idawene ihpa, “Yu we kuduwe sane ka-an kuti hala tadan ti we kiduwe tawene tadan keweh kile todo, pe uh yu kuhrah tadan eri we iy kipu huyen kile todo.” ²¹ Iy iduwe sane ka-an iy ipu tan Iso ti hala munen, pe iy ti imtir iyin ndre Mahanaim.

Yakop Ihmundre Ndroda Lapan

²² Idu ke ndre lukumwen erti pe Yakop itlang pe ikuni mbrulun ndre rumuu, horu pedih lewen marai ta Resel pe Leah, su nedun ndre sungoh-pe-homou pe hohntor wo Jabok hala hodoh. ²³ Inum ti pe iy iyeu ile ndre hodoh pe ihtakalan su ndramat tadan hokuni sane tadan hala hodoh, ²⁴ pe iy ke ndre homou iyeu imin hodoh.

Eri pe orngon homou ihir ile ndrongon iy pe horu hernehmundre kopwi uu pe lok ndre iltanga-ar. ²⁵ Ndramat kurti indre-et ihpa ndre iy kindranon kindroruson Yakop pwi, ile pe iy irson hangka-an ile pursuwyon Yakop, pe pursuwyon itluhu. ²⁶ Ndramat kurti ipe ihpa, “Ohron lumwem todo, pe yu ku-eu. Lok ilelih meseren.”

Yakop ihpa, “Eri ou apatihteh yu ki-in munen oh, pwi ti yu we kundrehron lumwe ki-eu odo tadam pwi.”

²⁷ Ndramat kurti ihndremte ihpa, “Ou rangam ti si?”

Pe Yakop ihpah, “Yu rongo Yakop.”

²⁸ Ndramat kurti ihpa, “Rangam ti we Yakop pwi yi. Ou opkwe ile ndroda Lapan pe ndramat kah, odoke ou ewen ndre pule-en ea, ile pe rangam eri ka we kile Israel.”

²⁹ Yakop ihpa, “Apahran rangam ti kile todo yi!”

Odoke ndramat kuti ihpa, “Ou apa ohtunom rongo ti kile sa?” Inum ti pe iy ipatihteh Yakop.

³⁰ Inum pe Yakop ihpa, “Yu undroni Lapan ile modo, odoke yu undrimat pwi.” Ile pe iy irson rangan lok ile Peniel.

³¹ Mundroi ise ndre eleng pe Yakop illa iyeyu odo Peniel. Iy inelila inehndrum odosa pursuwyon ti indretuluhi tih. ³² Idu pihe uu pe isto mahkele eri su yayan Israel eri hasana-an pursuwyon sane ka-an ti pwi, odosa Lapan idahat hangka-an idu pursuwyon Yakop pe itluhi tih.

33

Yakop Ihrah Tan Iso

¹ Yakop ipiyen madan ile munen ti pe indroni Iso ndroda lewen su ndre hangat. Ile pe iy itlengan nedun su eri hala ndre ndrongon tine' su ea.

² Inum oh ti pe iy iposisihi su. Horu pedih lewen marai here-en munen ndrodan nedu' horu, inum oh ti pe Leah ndrodan nedun su, inum pe Resel horu nedun ke Yosep horto ndre omur. ³ Inum oh ti pe Yakop ihngah ile munen. Iy ile ndre mukehe ti pe iduwe pandrulku-un ile poi pe ipu ruru ile tan tinton ke Iso ih ndre pat ondrotoloh. ⁴ Odoke Iso indroni iy pe ihtot ile pe isekohan iy pe ihungi purmadan, pe horu ndre rumuu hartang.

⁵ Hartang horu inum ti pe Iso indroni su pedih ndrodan ndre kom mone, pe iy ihndremte, “Sa ndramat kehe ndre hasa ndrodan ou kurtih?”

Yakop ihpa, “Mandra-an todo, he-en kiti nedu kopwi. Lapan ikarndrundrumwi yu pe iduwe nedu su ndre sulo-on kutih.” ⁶ Inum ti pe horu pedih lewen marai tan Resel pe Leah ndrodan

nedu' horu hala pe pandrulku-u' su ile poi pe hopo ruru ile tan Iso. ⁷ Inum pe Leah pe nedun su, pe kah ndruwen lakopwi eri Resel pe nedun ke Yosep.

⁸ Iso ihndremte yi ihpa, “Ihpa kehe ile ta su ndramat ndre yu uhrah ta su hanna munen tih? Ou opo eti odosa lakopwi tih?”

Ile pe Yakop ihpa, “Mandra-an todo, yu upwe kile pe ou akarndrundrumwi yu.”

⁹ Odoke Iso ipe ihpa, “Todo ti hudut, tinto. Konan, okuni ndre tadam yi.”

¹⁰ Ile pe Yakop ihpa, “Pwi, tinto, okunii. Odo yu use pe ou ahwasu-um yu pe opo huyen ile todo tih. Yu ultuwe purmadam eri ihpa ndre yu ultuwe purmadan Lapan. ¹¹ Ile pe ou okuni tadam sane ertih. Lapan ipu huyen ile todo pe ihlingii yu sane ndre sulo-on ndre yu urih tih.” Yakop inehkike-ei kopwi ile pe Iso ihwaso-on pe ikuni sane ertih.

¹² Iso ipe ile ta Yakop, “Kah tara-au. Yu ku-in munen toru.”

¹³ Yakop ihpa, “Mandra-an todo, ou tunom ihpa ndre kom mo-one eri nuruwen su pwi, pe tawene todo sih mandra-an eri ile ta sipsip, meme pe makau ndre ma hetyen tapa eriy pe nedu' su mone tih. Ipe ye yu kuhnan su halla kile puko-on rang ndre sei, eri we su hamat. ¹⁴ Kile huyen eri ou omnen toru, pe yu we kulila munye kuse omur. Yu we kulla kile lila-an kom mone pe sane ka-an kurti uu kenon ndre yu kuhir ndrongoon ou odo Idom.”

¹⁵ Iso ihpa, “Eri kihpa kehe eri yu kupu se ndramat lewen pahun todo honto ndre ndrongoon ou.”

Odoke Yakop ihpa, “Mandra-an todo, iy kirti konan. Tapa yu wasu-u eri karundrum tadam kise

todo tih.” ¹⁶ Ile pe idu rang erti Iso pe su lewen ha-au hala yi ndre Idom. ¹⁷ Odoke Yakop eri iyeu ile tolau ea. Iy imandro ile lok sehir pe ihtungon emwen. Pe iy itmon nonowen sane ka-an tadan ti yi. Iy kurti uu pe rangan lok ti ile Sukot tih.*

¹⁸ Yakop imin Sukot oh ti pe itlang ile taon Sekem, odo Kenan. Lili-an iyus ndre Harran uu pe isihir Kenan ti handrai horut indrihir eriy pwi.

Yakop iduwe mandro-on imin kangahan poi hombrul ise koson Sekem. ¹⁹ Iy ikuni kangahan poi erti odo ndrongon su nedun Hamor, eri pe isihnen ile ndralahan silwa ndre sangat. Nedun Hamor homou ti rangan Sekem.

²⁰ Iy ihtungon alta sih odo lok erti pe irson ile palan rangai El, Lapan ta su Israel.†

34

Sekem Imbroserihi Dainah

¹ Idu rang sei eri pe Dainah, nedun Yakop horu Leah pihin eri ile ilndrou ile ndrongo su pedih Kenan se. ² Hamor ti lapan Hivi, pe iy luluai odo lok Sekem. Nedun kamal rangan Sekem eri indroni Dainah pe imbroserihi iy. ³ Odoke iy indre-et ti pe Dainah ti rahyen pedih lakopwi, ile pe iy reh tadan mandra-an ipe kikuni iy kile mbrulun. ⁴ Ile pe iy ipe ile tan taman ihpa, “Yu upwe ou ada salan enihin kurti pe yu kukuni iy kile mbrulu.”

⁵ Yakop ihrung ihpa ndre nedun pihin ti horut ihir mundren, odoke nedun su kamal ti hondroto

---

* **33.17** Sukot eri ihpa ndre nunou, pandrol, um. † **33.20** El: Ile nolou Hibru eri sa hoyuw Lapan ti ile El.

pwi. Su mapwi hala kelye-en sane ka-an pe hon-droto um pwi. Ile pe iy indripa hangka-an pwi, iyenon ndre su hasa yi.

⁶ Taman Sekem, Hamor, ile ilsohou ta Yakop, ⁷ pe mapwi imin ke ndre eriy ti pe nedun Yakop su hehir. Su hohrung nolou kurti pe lon ndrine' su inei pe hopo loroh ile mo-on. Punou Sekem ipu kudu eri indremimel ile tawene ta su nedun Israel ti pwi.

⁸ Odoke Hamor ipe ile tadan ihpa, “Sekem, nedu, eri reh tadan mandra-an idu tan nedum tih. Yu wasu-u upwe iy kile mbrulun nedu. ⁹ Yu upwe tidu titla tawene sih. Odu adasuwon su pihne' oduu pe oduu adasuwon su pihne' odu. ¹⁰ Kile we tidu tida-au tito lok katih. Ou si reh tadam kidu lok kehe eri ala pe elmin eriy. Atlila pe we otpo suhen kile reh tadu pe we atla tama' sane sulo-on.”

¹¹ Inum ti pe nedun Hamor, Sekem, ipe ile tan taman Daina pe timso-on su ihpa, “Yu upwe oduu atawe mbrulu Daina. Uh oduu atawe mbrulu, eri handrai sa ndre oduu etreh ti yu we kuduwe tadu. ¹² Atpahran mbrunen pihne oduu kihpa ndre oduu etreh. Pe atpahran homosa yi oduu atpa yu kuhngahang oduu. Yu we kuduwei kihpa ndre reh tadu.

¹³ Odoke su nedun Yakop kamal hadawiwihhi Sekem horu taman odosa Sekem ihyan timso-o' su tih. ¹⁴ Su hapa ihpa, “Odu we etndretawe timso-o' odu kinna tan iy si ndramat ndre keltun merse-en mapwi idu ti pwi. Iy erti kihne kiduwe mah-ah kise tadu. ¹⁵ Sal ke sih iy ndre we odu edehwaso-o' odu nolou tadam, eri we ndre hepini

keltun merse-e' su kamal taduu ndre sulo-on ha-au tih. ¹⁶ Kile we osou eri kah we kile pe kise, oduu atakun su pihin ta odu pe odu atakun su pihin ta oduu. Kile kah odu etmandro ndrodan oduu pe tidu titla lok ke hokor. ¹⁷ Odoke uh, ipe ye oduu etndrepini keltun merse-e' oduu pwi, eri we odu atakuni timso-o' odu pe ada-au odo lok ketih."

¹⁸ Tawene tan nedun Yakop su kudu, eri ideng huyen ile ndralngan Hamor horu nedun, ¹⁹ ile pe Sekem indritakulkulen sa ndre su hapa ti pwi, odo sa iy ipe we kikuni ndre nedun Yakop pihin kutih. Anah kuti iy kakah homou, tapa ise ke pahndran taman, odo lon ndramat tan taman ndre sulo-on.

²⁰ Inum ti pe Hamor horu nedun ke Sekem harla ndrurun sohou ise pohngkuwe sariy odo taon pe harlaninen tawene ta Yakop su nedun ile ta su ndramat odo lon taon kurtih.

²¹ Hamor ihpa, "Su ndramat kuti huye' su. Su we hondrupu handrai ndre handrai kile pule-e tidu pwi. Tidu titawe su hamandro hodo ndrodan tidu, pe halla pe hopo sane kile reh ta su. Poi ti mandran pe iyenon su pe tidu. Tidu we tidasuwon pihne' su pe su hasuwon pihne' tidu. ²² Odoke su hapa tidu kamal ndre sulo-on eri titpini keltun merse-e' tidu ha-au kihpa ndre su ti oh, kile we su pe tidu tidohntok kile hondroh, pe titla ndramat ke hemir. ²³ Tidu tidahnan kihpa ndre su hapa eri we sane ka-an ndre sulo-on ta su, ndrodan ndre sane ta su se yi, eri we tidu titakuni tatidu. Oduu atpa titla tama sane ta su, eri we ndre tidahnan kihpa ndre su hapa tih." ²⁴ Ile pe su hereh tawene iy ndre

Hamor horu Sekem harpa ti pe su ndre sulo-on hepini keltun merse-e' su ha-au.

²⁵ Rang ile ndre tul, mapwi suwa he-en ndre merse-e' su kamal, eri pe horu nedun Yakop kamal ndre rumuu Simeon pe Levi horpo nuhen timso-o' horu ke Dainah, ile pe hartakuni painat ta horu, pe harla lon taon pe hermendrele sa kamal ndre sulo-on hamat, ²⁶ ndrodan ndre Hamor horu Sekem. Inum ti pe horu harla um tan Sekem pe harlatakuni Dainah pe su ha-au.

²⁷ Ndruwen Simeon pe Levi harahnan kurti inum ti pe nedun Yakop kamal huren ti hala pe hokuni sane ndre sulo-on odo lon taon. ²⁸ Sane ndre su hokunii ti sipsip, makau, pe donki, ile ndroda sane ndre sulo-on odo lon taon pe odo ngerin taon yi. ²⁹ Su hokuni sane ndre sulo-on iy ndre huye' su ti pe hokuni sa pedih pe kom mone ndre sulo-on, ile ndrodan ndre sane ta su odo omwe' su yi.

³⁰ Yakop tawene tadan ihrut ile ta Simeon horu Levi pe ipe ihpa, “Oruu erndretawe pede-en insa todo. Su Kenan pe su Peres pe sa ndramat ndre sulo-on odo lok kerti we hehbore sa yu. Yu ndromto pwi, pe ipe ye su hohntok kile hondroh pe hopo pahun kise puli-i, eri we tidu ndre sulo-on we titmat.”

³¹ Odoke horu harahpa, “Oru we ermin kopwi pe ernendre-et sa ndramat hantandruwe timso-o' oru kihpa ke kurti? Iy ti pedih odo sal pwi.”

35

Lapan Ipatihteh Yakop Odo Betel

¹ Inum ti pe Lapan ipe ile ta Yakop, “Sowin kopwi, ala Betel pe elmin eriy. Ohtong sih alta pe eduwe rongo kise eriy. Yu ti Lapan ndre uhir ise ndrongon ou idu kalmene-en ou ana-au tan tintom Iso tih.”

² Ile pe Yakop ipe ile tam mbrulun pe nedun su ndrodan ndre su ndramat tadan se yi ihpa, “Etpiyen lapan taheweh he-en ndrongo oduu ti ha-au, otnu, pe otnusi tadu sane wohou hala mundre' oduu. ³ Tidu kah we tida-au odo lok kerti pe we titla Betel. Pe yu we kulehtungon alta ta Lapan. Lapan Iy ndre inehnuwii yu illa pede-en todo pe imin ndroda yu idu iy ndre yu unelila ile lok ndre sulo-on tih.” ⁴ Ile pe su heduwe lapan taheweh ndre sulo-on, ndrodan ndre ring hoso ndralnga' su, eri hala ndrongon iy. Pe iy idoni sane kuti hala kendrun kei he-ei rangan ok, odo koson Sekem.

⁵ Idu Yakop pe nedun su hatlang ha-au, eri pe sa ndramat odo taon he-en koson Sekem ti honoh ile mo-on, ile pe hondrupu handrai punou inna ta su pwi. ⁶ Yakop pe ndramtan su ndre sulo-on hehir hala Lus. Lus idu mahkele ti sa hoyuw ile Betel, ise lon poi mandra-an Kenan. ⁷ Iy ihtungon alta sih pe iduwe rangan lok eti ile ‘Lapan odo Betel,’ odosa Lapan ihir hun iy idu rang ndre iy ina-au tan tinton ke Iso tih. ⁸ Rebekah ti kelye-en homou rangan Deborah. Deborah imet pe su hedoni iy idu kendrun kei he-ei rangan ok, odo kup ea odo Betel. Ile pe sa henewuyen ile ‘Kei odo Ndrileng.’

⁹ Yakop imin Betel, eri pe Lapan ihir ile ndrongon iy petsih yi pe ipatihteh iy. ¹⁰ Lapan ipe ihpa, “Ou rangam ti Yakop, odoke idu mahkele

pe kile eri rangam ti kawe Israel. ¹¹ Yu ti Lapan Petngendrei. Ou opo nedum kile sulo-on. Su we hohor, pe kantri mandra-ane we hehir odo ndrongon ou yi, pe yayam su se we hala king. ¹² Poi iy ndre Yu uduwe ile tan Abraham pe Aisak, eri Yu we kuduwe kile tadam pe ta yayam su ndre we hehir omur yi tih.” ¹³ Inum ti pe Lapan iyeu. ¹⁴ Yakop idotinen pat sih ile kalmene-en Lapan isohou tadan odo lok ertih. Inum oh ti pe iy itndrangan wain ile pule-en pat ihpa ndre ofa tadan, pe iy itndrangan ndronun oliv ile eriy yi. ¹⁵ Pe iy iduwe rangan lok erti ile Betel.

Mat Ta Resel

¹⁶ Yakop pe ndramtan su ndre sulo-on hatlang ha-au odo Betel pe hala Efrata. Su hanna mukehe hepe odoke hendrihir Efrata ti mapwi, eri pe Resel ipundrindri-is iy ipe kitou nedun. Iy ises nedun ti pe itou nedun tahit. ¹⁷ Ngendre-en ti ile pukon lakopwi eri pe pedih kelye-en ti ipe ile tadan ihpa, “Resel, onoh kolwii. Nedum kamal homou yi.” ¹⁸ Idu issas ke ipe kimet ti pe iy irson rangan nedun ti ile Benoni, inum ti pe iy imet. Odoke Yakop irson rangan ile Benjamin.

¹⁹ Resel imet ti pe hedoni iy idu ngerin sal ile Betlehem, pihe heneyuwen ile Efrata. ²⁰ Yakop idotinen pat sih ile kelim idu pule-en kapet ta Resel, pe isto mahkele eri pat kudu erti mapwi ilto. ²¹ Inum oh ti Israel illa ile. Iy ihluwen ndre tawa odo Eder* ti pe iduwe ndruhun mandro-on imin

---

* **35.21** tawa odo Eder: ndramat imin pule-en tawa kuti pe su hompo was kihne sa lau se yi hapahna sane odo langah ndre pwi hapahna sipsip.

eriy.

Su Nedun Yakop

²² Idu iy ndre Israel mapwi imondro imin lok kudu, eri pe Ruben imtir Bilhah. Bilhah ti pedih lewen marai tan Resel. Bilhah ti mbrulun Yakop yi. Ruben imtir Bilhah eri pe Israel ihtunon.

Yakop eri nedun su ndre sungoh-pe-rumuu.

²³ Su nedun Leah eri Ruben, nedun Yakop ndrihou, inum oh pe Simeon, Livai, Judah, Isakar, pe Sebulun.

²⁴ Su nedun Resel eri Yosep pe Benjamin.

²⁵ Su nedun Bilhah pedih lewen marai tan Resel eri Dan pe Naptali.

²⁶ Su nedun Silpah pedih lewen marai ta Leah eri Gat pe Aser.

Su kom kurti heduwe su odo Paddan Aram odo ndre Mesopotemia.

Mat Tan Aisak

²⁷ Yakop ile ilndre-et taman ke Aisak ile Mamre, ise koson Hebron, lok iy ndre Abraham pe Aisak heremin eriy tih. ²⁸ Aisak imin ihndre krismas puken sangat-pe-ndrorungeh ²⁹ pe ile ndre lopun pe imet, pe nedun horu, Iso pe Yakop hortoni iy.

36

Su Yayan Iso

¹ Iy kurti su yayan Iso. Iso rangan handrai yi ti Idom. ² Iso iyesuwon horu pedih Kenan ndre rumuu. Mbrulun homou ti Adah, taman ti Elon, iy odo Hit. Mbrulun homou yi ti Oholibamah, taman ti Anah pe papon Sibeon, lapan Hivi. ³ Pe mbrulun

homou yi ti Basemat, taman ti Ismael pe timso-on ti Nebaiot.

⁴ Adah iduwe Elifas, pe Besemat iduwe Ruel, ⁵ pe Oholibamah iduwe Jeus, Jalam pe Korah. Su kom nedun Iso kurti heduwe su odo ndre Kenan.

⁶ Inum ti Iso iyeu odo koson Yakop pe ile lok sehir yi. Tadan sane ndre sulo-on ti iy idekukohon iyus iy. Iy idekukohon mbrulun su, nedun su kamal pe pedih, su lewen ndre sulo-on, tadan sane ka-an, pe tadan sane ndre sulo-on odo lon omwen odo Kenan. ⁷ Iy iyeu ti odosa iy horu Yakop ndre rumuu ti ta horu sane ka-an ti ile teper, pe lok horu hermin eriy ti lehyen, indranon sane ka-an ta horu ti pwi. ⁸ Ile pe Iso iyeu ile lok puliy odo Seir pe ilmin eriy.

⁹ Iso ti tinembro' su Idom. Su hosso lok puliy odo Seir. Ranga' su nedun Iso ti kutih.

¹⁰⁻¹³ Adah, mbrulun Iso munen eri nedun ke homou kamal, rangan Elifas, pe Elifas eri nedun su ndre limuu kamal. Ranga'su ti: Teman, Omar, Sefo, Gatam pe Kenas. Iy iduwe kom ile tam pedih homou yi rangan Timna, pe iyuwen rangan ile Amalek.

Basemat, mbrulun Iso omur eri nedun ke homou kamal yi, rangan Ruel. Pe Ruel eri nedun su ndre hamou: Nahat, Serah, Samah pe Misah.

¹⁴ Oholibamah mbrulun Iso ndrokoron, eri taman ti Anah pe papon eri Sibeon. Oholibamah eri nedun su kamal ndre tulmuu: Jeus, Jalam pe Korah.

¹⁵ Iy kuti um kamal sim pe sim ndre hehir odo tan Iso tih:

Elifas ti kom ndrihou tan Iso, pe nedun su ti Teman, Omar, Sefo, Kenas, ¹⁶ Korah, Gatam, pe

Amalek. Su kurti hehir odo tam mbrulun Iso rangan Adah.

¹⁷ Ruel nedun Iso homou yi tam Basemat, eri iduwe kom ndre hamou: Nahat, Serah, Samah, pe Misah. Su um kurti hehir odo tam mbrulun Iso rangan Basemat.

¹⁸ Su um hapwing yi hehir odo tam mbrulun Iso rangan Oholibamah, taman eri Anak. Su erti Jeus, Jalam, pe Korah.

¹⁹ Su nedun Iso kuti hehir hala lin ndramat hokou pe hokou odo Idom.

Su Yayan Seir

²⁰⁻²¹ Seir ti lapan Hor, pe iy ti imandro imnen ile Idom.

Su nedun Seir kamal ti Lotan, Sobal, Sibeon, Anah, Dison, Eser pe Disan. Su kamal ndre ndrotulmuu kuti lin ndramat hokou pe hokou odo Hor ndre hodo Idom tih.

²² Lotan eri tinembro' su Hori pe Heman. Lotan ti timso-on homou rangan Timna.

²³ Sobal eri tinembro' su Alvan, Manahat, Ebal, Sefo, pe Onam.

²⁴ Sibeon eri nedun kamal rumuu, Aia pe Anah. Ndramat rangan Anah kuti ndre ile kelye-en donki tan taman uu pe itureh wo mburten ise lok sehir, on pe pat kopwi iyin eriy tih.

²⁵ Anah eri nedun ti Dison horu Oholibamah. Oholibamah ti iy pihin.

²⁶ Su nedun Dison kamal eri Hemdan, Esban, Itran pe Keran.

²⁷ Eser eri lin ndramat ta su Bilhan, Savan pe Akan.

²⁸ Nedun Disan eri tinembro' su Us pe Aran.

29-30 Su nedun Seir kamal ndre ndrotulmuu ti tinembro' su Hor ndre hodo lok Idom. Ranga' su kamal ndre ndrotulmuu kuti Lotan, Sobal, Sibeon, Anah, Dison, Eser, pe Disan.

Su King Odo Idom

³¹ Su Israel ta su king mapwi, eri pe su Idom erikah ta su king.

³² Ndramat ile king ndre mamunen ta su Idom eri Bela. Taman eri Beor, pe iy immin taon Dinhabah.

³³ Bela imet pe Jobab isini ndruluhun. Jobab ti taman Serah, odo taon Bosrah.

³⁴ Jobab imet pe Husam odo lok Teman isini ndruluhun.

³⁵ Husam imet pe Hadad isini ndruluhun. Hadad ti taman Bedad. Hadad iyin munen su lewen pahun ile Moap pe hohkohon su Midian pe hesini lok. Iy immin taon Avit.

³⁶ Hadad imet pe Samlah odo lok Masrekah isini ndruluhun.

³⁷ Samlah imet pe Saul isini ndruluhun. Iy lonen Rehobot ise ngerin wo Yufretis.

³⁸ Saul imet pe Balhanan nedun Akbor ti isini ndruluhun.

³⁹ Balhanan imet pe Hadad isini ndruluhun. Iy immin taon Pau pe rangan mbrulun ti Mehetabel. Mbrulun ti taman Matret pe papon Mesahap.

⁴⁰⁻⁴³ Iso ti lin ndramat ta su lok mandra-ane kutih:

Timna, Alvah, Jetet, Oholibamah, Elah, Pinon, Kenas, Teman, Mipsar, Makdiel, pe Iram. Lok kuti hoso Idom. Idom ti rangan Iso handrai yi tih. Pe su Idom ti yayan Iso. Su hokou pe hokou ti ndre lone'su ea pe ndre

lin ndramta'su ea, odoke su ndre sulo-on ti yayan ke Iso.

Yosep pe Tinton Su

37

(Sapta 37–50)

Yosep pe Tinton Su

¹ Yakop iyeyu imin lok sehir odo Kenan iy ndre taman ke Aisak munen imin eriy tih. ² Iy kurti pohtidiyen nedun su.

Yosep mapwi ndre eleheu, krismas tadan mapwi sungoh-pe-ondrotoloh, eri inu-us su tinton tam Bilhah pe Silpah. Bilhah pe Silpah ti pedehnen marai ta Leah horu Resel, odoke Yakop iyewon horu. Yosep inu-us su tinton kuti, pe su mada' su iso sipsip pe meme. Odoke iy ininen punou mo-on kehe ndre su tinton hompo, eri ile tan tama' su.

³ Israel waso-on Yosep lakopwi odo lenga' su nedun ndre sulo-on odosa iy ile ndre lopun pe heduwe Yosep. Iy isokopti kolos sih huyen lakopwi pe iduwe tadan. Kolos ti elwe-en pe pusen elwe-en, pe rahyen lakopwi. ⁴ Su hondroni ihpa ndre tama' su ti waso-on Yosep lakopwi odo ndrongo su, eri pe su hehmuno-on iy pe hesenosohu huyen isella tadan pwi.

⁵ Lukumwen sei ti pe Yosep imihmih, pe inen ile ta su, eri pe su hehbore su iy lakopwi. ⁶ Iy ihpa, “Atahrung mihmih todo. ⁷ Tidu ndre sulo-on tito katen titnohndruhus padan wit ile hopus hopus, eri pe todo ti isupu-ur pe ihndrer idu eleng. Tadu

eri hesupu-ur pe hosusokaltan todo, pe hopo ruru ile eriy.”

⁸ Ile pe tinton su ti hapa ihpah, “Ou ti apa we ala king pe odu otso pahndram?” Su kah hehbore su iy lakopwi, odosa iy inemihmih inehpa kuti pe ininen ile ta su tih.

⁹ Inum ti pe Yosep imihmih petsih yi pe inen ndrangan tinton su yi ihpah, “Yu umih upwe ye undroni mundroi pe ndrou pe su pudiy ndre sungoh-pe-sih hompo ruru ile todo.”

¹⁰ Iy inen ndrangan taman ile mihmih kurti yi, odoke taman ihrurute anan pe ipe ihpah, “Mihmih handrai sa kirti? Ou apa we tinem, tintom su, pe yu we atsa hun ou pe otpo ruru kile tadam?”

¹¹ Su tinton Yosep ha-amuno-on iy pe hehbore su iy ke ile mandra-an lakopwi, odoke tama’ su eri tawene tadan indra-au odo sane ndre sulo-on ndre iy inen kurti pwi.

Su Tinton Yosep Hopo Salim Iy

¹² Petsih eri su tinton Yosep hokuni sipsip pe meme tan tama’ su pe hanna Sekem, ¹³ ile pe Yakop ipe ile ta Yosep ihpah, “Tintom su ti hokuni sipsip pe meme pe hanna Sekem. Sipsip pe meme ti helena-an karas holso eriy. Yu upwe ou ala ndrongo su.”

Ile pe Yosep ihpah, “Huyen tomo. Yu we kule.”

¹⁴ Taman ihpah, “Ala altalilmi su tintom. Su holto ihpa kehe? Pe altalilmi sane ka-an yi. Kinum pe asa esininen ndrongo.” Inum oh ti pe taman iltudou iy ile sal odo Ndrolon Hebron.

Yosep ihir ile Sekem ti pe ¹⁵ orungon homou itureh tadan ilila sehir ile sehir pe ihndramtan iy ihpah, “Ou ompondrih sa?”

¹⁶ Yosep ihpah, “Yu umpondrih tinta su. Su hokuni sipsip tan tama' odu pe hansa ke hepe kertih. Ou endre-et hepe su ndre pwi?”

¹⁷ Orngon ti ipe ihpa, “Su handra-au odo kertih. Yu uhrungi su hapa we hala Dotan.”

Ile pe Yosep illa ile wuron Dotan ea pe iltureh ta su odo eriy. ¹⁸ Iy mapwi indroh ndre alau eri pe su hondroni iy, pe hehdrepti nolwo-o' su ile ke sih hapa we hapwi iy kimet.

¹⁹ Su hahpah, “Ya, lapan mihmih ti ipei. ²⁰ Atsa, titrohe iy kimet pe titpiyen iy kile lon sih ngaden wo iy ndre wo handrahak odo lon he-en tih. Kinum oh pe titlaninen titpa sane ka-an puyep handrani iy. Kile we titndre-et sa kihir odo mihmih tadan.”

²¹ Ruben ihrungi ihpa kurti ile pe ipe kihnuwii Yosep. Ile pe iy ipe ihpah, “Titruhe iy kimet kolwii. ²² Tidapwi iy kolwii. Kile huyen eri titpiyen ke iy kile lon ngat ise kitih.” Iy ihnan kurti ipe kile pe su ndre ha-au, eri iy we kile yi pe kiruwi Yosep kise eleng, pe kiltawe iy kile ndre ndrongoan tama' su yi.

²³ Yosep illa ile ti uu pe ihir ile hun tinton su, eri pe su hohrontok ile tadan pe here-e kolson idu mundren tih. ²⁴ Inum pe su herwi iy pe hepiyen iy ile lon ngaden wo sih wo indrahak odo lon, ise lok ndre su hodo eriy tih.

²⁵ Inum oh ti pe su hodo pwoi pe hoyo-on song. Su mapwi hana-an song he-en ndre pwoi, eri pe hondroni su ndramat hemir yayan Ismael

hondroh Gileat hapa hala Isip. Kamel ta su eri henesursor ndruwon sane se ihpa ndre spais, bam, mirah pe resis. ²⁶ Judah ipe ile tan tinton su ihpa, “Iy ndre oduu atpa tidu titruhe iy kimet oh pe titlatawiwihi tama' tidu titpa ka-an puyep handrani iy, eri huyen, odoke we titndretakun rehen pwi. ²⁷ Kile huyen, eri titawe iy kile pe su lau Ismael kurti hesihnen iy, kile we titndreruhe iy pwi. Mandra-an lakopwi, eri iy ti tinto' tidu, tama' tidu homou pe ndrayer' tidu hopwil.” Tinton su hereh tawene ertih. ²⁸ Su ndramat odo Midian kurti hasa ndre mukehe eri pe su tinton Yosep herwi Yosep odo ngat ise eleng, pe su Ismael hesihnen iy ile moni silwa ndre rungeh, pe hekuni iy ile Isip.

²⁹ Ndruwen ke su hepiyen Yosep ile ngat eri pe Ruben illa iyeu ile ngerin lok. Iy indra-au pe tunon homosa su hopo idu omur ti pwi. Iy idekukunon ile ndre elwe-en lakopwi oh pe ise yi iseturtur tinton imin ngat, odoke tinton ti indrimin pwi. Iy ikarndrum Yosep, ile pe ire-e kolson. ³⁰ Iy ile ndrongo tinton su pe ipe ihpa, “Anah ti indrimin pwi! Yu kawe kupu kihpa kehe?” ³¹ Inum pe su heruhe meme homou imet pe hatlaman kolos ta Yosep ile ndrayeren meme kutih. ³² Inum oh pe su hokuni kolos kurti ile ndrongo tama' su pe hapa ihpa, “Odu otpondriti ka-an kurtih. Etlilimi oh, kihne kolos tan nedum ke Yosep tih.”

³³ Iy indroni kopwi ti pe ipe ihpah, “Tapa eriy, iy kurti kolson nedu tih. Se ka-an puyep hahrah tadan pe hati iy imet pe handrani iy.”

³⁴ Yakop ikarndrum nedun ile pe ire-e kolson idu mundren ti iyeu, inswi tadan kuren sane

ile mundren, pe imtuu nedun elwe-en lakopwi.
³⁵ Nedun su kamal pe pedih hapasa-as iy, odoke iy ihmboren ipe we su handrapasi iy pwi pe ipe ihpah, “Yu we kumtuu pe kungkarndrum kihpa ke kurti uu kenon ke yu kumwet kule ndrodan nedu.” Ile pe iy imtuu nedun ke Yosep ile lakopwi.

³⁶ Idu Yakop mapwi inemutuu pe su nedun se ti hempasa-as iy, eri su Midian hekuni Yosep ile Isip ti pe Potifa isihnen iy ile lewen marai tadan. Potifa eri opisa homou tan king, pe iy eri madan ise pule-e' su gat ndre sulo-on odo lon um tang king.

38

Judah pe Tamar

¹ Idu ke ndre hepe kalmene-en eriy, eri pe Judah iyeu odo hun tinton su pe iyeu ile ilmin ndrongoon Hirah. Hirah ti iy odo lok sehir yi rangan Adulam.

² Judah imin Adulam eri pe ihrah tan enihin homou Kenan, taman Sua, pe ipu kowos ile tadan pe ikuni iy ile mbrulun. ³ Mbrulun ti ile ndriyen pe iduwe nedun homou kamal. Iy irson rangan ile Er. ⁴ Pedih ti ile ndriyen yi pe iduwe nedun kamal homou yi. Iy irson rangan ile Onan. ⁵ Inum oh ti pe iy iduwe nedun homou yi kamal pe irson rangan ile Selah. Judah ti imin Kesip, idu heduwe Selah tih.

⁶ Judah ikuni pedih homou Kenan rangan Tamar ile mbrulun Er, kom ndrhou tadan.

⁷ Punou ndre sulo-on ndre Er impo eri mo-on kopwi ile madan Lapan, ile pe Lapan isini iy imet. ⁸ Ile pe Judah ipe ile tan nedun homou yi rangan Onan, ⁹ “Ou ala pe emtir ndrodan nau

tan tintom, kile we tintom eri we yayan su he-en.” Odoke Onan tunon ihpa ndre kom kurti we nedun pwi, ile pe iy inemetir nawen tinton odoke wayen mundren ti iy ihnehan immuw inna-au illa pwoi, kile pe pedih ti kindripo nedun pwi. ¹⁰ Lapan indrireh punou kurti pwi ile pe isini iy imet yi.

¹¹ Judah ipe ile tan Tamar, nawen nedun horu ihpah, “Ou ala pe also nawen nedu horu elmin hun tamam su pe ekeli-iy Selah kile nusuwon oh.” Iy ipe ihpa kurti odo iy inuh ipe kihne we Selah kikuni Tamar yi, eri kihne we kimet kihpa ndre tinton horu tih. Ile pe Tamar ile ilmin hun taman su.

¹² Ndruwen krismas heski inum ti pe mbrulun Judah imet. Ile pe iy imtuu mbrulun. Idu ndre rangen mutuu ti inum, eri pe iy ile lok sehir rangan Timnah, ipe kilndre-et su lau henendro-or lemun sipsip tadan hodo eriy. Kowos tadan rangan Hirah, iy odo Adulam eri iyus iy. ¹³ Sa homou inen ndrangan Tamar ipe yinan ti we kilndro-or lemun sipsip tadan kile Timnah. ¹⁴ Ile pe iy ile irkwe ndrihin nau ti iyeu, pe iduwe tadan sane wuhou ile mundren, pe iserohe purmadan ile kolau odo soruroh purmadai. Inum pe iy imin pwoi potarahan sal ile Enaim, taon sih ise ke ngerin sal mandra-an illa Timnah. Tamar eri tunon ihpa ndre nedun Judah omur, rangan Selah, eri ke inna mandra-an, odoke handrai tawene odo osou kurti indrihir mapwi.

¹⁵ Judah indroni iy ti pe kolon eri ipe ye sa homou pedih odo sal, odosa iy isorohe purmadan ile kolau tih. ¹⁶ Judah ile hun iy ile ngerin sal

pe ihndramtan iy ihpah, “Mbrunem ti heski?” Iy tunon ipe ye Tamar ti pwi. Iy ipe ye su homou pedih odo sal, odo iy isorohe purmadan tih.

Tamar ihndremte ihpah, “Ou we eduwe todo homosa?”

¹⁷ Judah ihpah, “Yu we kudepipan tadam homou meme kamal iy ndre mapwi inek tapa eriy ti kise.”

Tamar ihpah, “Huyen, odoke kihne ou adawi-wihi yu. Kile huyen eri ou ottou hangka-an tadam huyen kimmin ndre ndrongo yu, kenon ndre ou eduwe meme ti kinsa. Kinum pe esetakuni yi ndre hangka-an huyen ertih.”

¹⁸ Judah ihndremte ihpah, “Yu we kuduwe sa kimin ndrongo ou uu kenon ndre meme ti kinsa?”

Tamar ihpah, “Stem tadam mondre osuke-en kile ndrodan kendro ise lumwem.” Ile pe Judah iduwei ile hun iy. Inum ti pe Judah imtir Tamar pe Tamar ile ndriyen tadan. ¹⁹ Tamar iyeu ile ndre emwen pe irupti kolau iyeu odo madan pe iduwe ndrihin nau ile ndre mundren yi.

²⁰ Judah ikuni meme homou pe iduwei ile tan kowos tadan ke Hirah pe ipe iy kiltawei kile tam pedih ndre iy imtir iy pe kiltakuni sane tadan idu ndrongo iy. Odoke iy indretureh tam pedih kurti pwi. ²¹ Iy ihndremte su lau se odo lok erti ihpah, “Pedih pamok immin ngerin sal odo Enaim ti inna kehe?”

Su hapa ihpah, “Homou pedih pamok isemin erti pwi.”

²² Hirah iyeu ile yi pe ilpa ile tan Judah ihpah, “Yu ulpondrih iy tahit. Su lau odo eriy, eri hapa homou pedih pamok isemin lok erti pwi.”

²³ Judah ihpah, “Konan, homou pedih erti kah kidekepti tadan sane erti kidu hun iy. Yu mbori iy ndre sa lau harikiyan toru tih. Yu upwe kuduwe meme kuti kile mbrunen odoke ou endretureh tadan pwi tih.”

²⁴ Ndrou tolouh ndre ilnum pe sa homou inen ile tan Judah ihpah, “Yinam ke Tamar ti intudou ke iy ile ta sa kamal pe kah ndriyen.”

Judah ipe ihpah, “Atakuni iy kise pe etulmwi iy kimet.”

²⁵ Sa ndre hantakun Tamar ile odo we hetlumwi iy kimet, eri pe iy iduwe nolou ile munen ile hu yinan ihpah, “Yu ndriye ti tan iy kamal ndre sane tadan idu ndrongoon yu kutih. Etlilmen kehii kile we ohtunom sane ti ta si lakopwi. Stem ndrodan ndre osuke-en, pe kendro ti ta si?”

²⁶ Judah itureh ihpa ndre sane kurti tadan, ile pe ipe ihpah, “Horut eri idu hu yu, iy ti pwi. Yu ti undrahnan moryo pwi. Yu ti lehpe kundretawe iy kinna mbrulun nedu ke Selah.” Ie pe Judah hepe indremetir ndrodan Tamar pwi yi.

²⁷ Idu mundrun Tamar ipe kitou nedun, eri pe su hetureh ihpa ndre iy eri nedun ndrapol.

²⁸ Iy impotili-it iy, eri pe nedun homou ti it-suwen lumwen ihir ise moleu. Pedih kelye-en ti ihrus ile eriy pe isswi esukei homou rama-an ile petlumwen, pe ipe ihpa, “Iy kurti kom ndrihou tih.” ²⁹ Odoke iy iruwi lumwen ile yi, pe tinton eri ihir ise moleu imnen. Ie pe pedih kelye-en ti ipe ihpa, “Ou ohrukam pe ohmbrusuk ansa rang

ewen munen tan tintom!” Ile pe horson rangan ile Peres.* ³⁰ Inum ti pe tinton ndre esukei raman idu kendrun lumwen ti kah ise moleu idu yi ndruwen, pe horson rangan Serah.†

39

Yosep Pe Mbrulun Potifa

¹ Su yayan Ismael hekuni Yosep ile Isip ti pe orngon homou rangan Potifa isihnen iy. Potifa ti kapten ta su gat odo pales, um mandra-an tang king.

² Sane hehir hala ke huyen ile ta Yosep odosa Lapan imin pule-en. Pe iy inna-an song pe inemetir immin um ta mandra-an tadan, Potifa lapan Isip.

³ Potifa indroni ihpa ndre Lapan imin hun Yosep pe sane ndre sulo-on ndre Yosep impo eri hehir ile ke ndre huyen. ⁴ Potifa ihwaso-on iy lakopwi ile pe ikuni iy ile lewen marai tadan imin ke ndre pahndran, ile pe Yosep madan ise um pe sane ndre sulo-on tan Potifa tih. ⁵ Ile pe idu ke ndre rang erti pe Lapan ipu blesim Potifa, ndrodan ndre sane tadan ndre sulo-on he-en um pe he-en kiu. ⁶ Eri pe mandra-an ta Yosep iduwe Yosep madan ise pule-en su ndramat pe marai ndre sulo-on tadan. Iy ihron lumwen odo sane ndre sulo-on, kolon sumwi ile eriy, tapake song sa iy inna-an eri Yosep madan inso eriy pwi.

Yosep iy sengin indrehndrut pe purmadan huyen, ⁷ pe idu rang sei eri pe mbrulun Potifa,

---

* **38.29** Peres: Ile nolou Hibru eri Peres ti ‘ihir iporitai’ † **38.30** Serah: Serah ile nolou Hibru ti kuruwen ipe kihpa ndre ‘lok irma idu maping’

mandra-an tadan, eri mbruse-en ihndromuk ile ta Yosep pe ipe ile tadan, “Asa tarla rum.”

⁸ Yosep mboren pe ipe ile tadan ihpah, “Endre-et oh, mandra-an todo eri iduwe yu modo ise sane tadan ndre sulo-on odo um kerti, ile pe isentawene isela hangka-an pwi, odosa sane ndre sulo-on tadan eri yu modo ise eriy. ⁹ Homou yi mandra-an odo um keti pwi, tapake Potifa oh pe yu use pahndran. Ile pe iy iduwe sane tadan ndre sulo-on ti hodo pohndro. Tapake ou, eri mbrulun oso ke ndre lumwen. Ihpa kehe pe yu we kupu punou mo-on pe kuduwe to-ir kile purmadan Lapan?” ¹⁰ Iy inehtekel Yosep rang sei ihpa ke sei odoke Yosep inehmboren.

¹¹ Odoke idu rang sei eri pe Yosep ile um ipe kilpo marai. Su lewen marai eri homou indrimin lon um pwi. ¹² Ile pe pedih kurti ihrus ile kolos idu mundren Yosep pe ipe ihpah, “Asa tarla rum.” Odoke Yosep ikalsan iy odo hun pedih kurti pe ihtot iyeu ile kiu, pe kolos tadan ti inso ndre lumwen pedih kutih.

¹³ Pedih kurti indre-et ihpa ndre Yosep ihtot indra-au pe kolos imin ndre hun iy, ¹⁴ eri pe iy iyuw ile ta su lewen marai se yi ti ihpah, “Etdre-et oh! Lapan Hibru ndre mbrulu ikuni iy imin ndrongo tidu ti impo punou mo-on ile pule-e' tidu. Iy ise lon rum todo pe ipe kimbroserihi yu, odoke yu udehel. ¹⁵ Yu udehel ti pe iy ihtot iyeu ile kiu, pe kolos tadan imin ndre pwoi.”

¹⁶ Iy idekepti kolos ti imin uu pe ndre mbrulun ti ihr. ¹⁷ Inum oh ti pe iy inen ke ndre nolou ndre iy inen ndranga' su lewen marai ile eriy ti ile tam mbrulun yi. Iy ihpah, “Lapan Hibru lewen marai

ou okuni iy imin ndrongoon tidu ti ise hun yu ise rum pe ipe kimbrosérihi yu. ¹⁸ Odoke yu udehel, eri iy ihtot iyeu ile kiu pe kolos tadan immin ndre pwoi.”

¹⁹ Mandra-an ta Yosep ihrungii ti pe lon ndrinen inei ile mo-on, ²⁰ ile pe su soldia hokuni Yosep pe hopton iy ile kou iy ndre su kadapus tang king honto eriy tih.

²¹ Odoke Lapan immin hun Yosep pe inehnuwii iy, ile pe ndramat madan iso tasu kadapus, eri irih ta Yosep lakopwi. ²² Iy iduwe Yosep madan ise pule-e' su kadapus ndre sulo-on, ndrodan ndre sane marai handrai pe handrai ndre hehir odo lon kowen kadapus. ²³ Woda ihron lumwen sane ndre sulo-on pe iduwe Yosep madan ise eriy, eri pe sane ndre sulo-on hehir ile huyen, odosa Lapan ti immin hu Yosep.

40

Yosep Iputulwen Mihmih

¹ Rang elwe-en hepe ndre ilnum, eri pe horu ndramat rumuu, homou mandra-an odo tune-en bret pe homou madan iso wain tang king odo Isip, eri harahnan tawene tang king ihrut. ² King lon ndrinen inei ile ta horu opisa ndre rumuu kurti ³ pe iduwe horu harla kadapus harla um tan kepten tasu gad, iy ndre Yosep imin eriy tih. ⁴ Horu hermin kadapus erti ile elwe-en lakopwi, eri pe kapten tasu gad iduwe Yosep ile lewen marai ta horu.

⁵ Idu lukumwen sei eri pe ndramat mandra-an odo tune-en bret ti pe ndramat madan iso wain eri hermimih, pe mimih ndre rundrei kuti paninye

ta horu indrila ke handrai pwi. ⁶ Idu mapping Yosep ile ilndre-et horu ti pe itlonan ihpa ndre horu herentawene ile hangka-an. ⁷ Ile pe Yosep ihndremte horu, “Kede ke indrahpa kehe? Oruu mada’ oruu indrehmo-on kopwi mahkele ti ile sa?”

⁸ Horu harahpah, “Oru ermimih pe homou ndramat indrimin hepe odo we kipaninyan mihmih taru ti pwi.”

Ile pe Yosep ihpah, “Tapa Lapan intawe tawene odo paninye mihmih tih. Erninen mihmih taruu kile todo eh.”

⁹ Ile pe ndramat madan iso wain ti ihpa, “Idu lon mihmih todo, eri yu undroni padan wain homou, ¹⁰ ndrolkopwen ndre tulndrei hoso eriy. Nombrun pe motuhron herihir ke petsih. Pe motuhron ti hehsengin pe hahmandran. ¹¹ Yu undretowe kap tang king ti ise lumwe, ile pe yu ukuni mbrwen se pe ulsen ile lon kap pe uduwe ile tan king.”

¹² Yosep ihpah, “Paninye tadan ti ihpa ndre kur-tih. Iy ndrolkopwen ndre tulndrei eri rang ndre tul. ¹³ Rang ndre tul kinum, eri king we kikuni ou owou odo kou, pe we kiduwe ou ala ndre maryam munen tih. Ou we entudou kapen kile lumwen yi kihpa ndre munen ou entudou wain ile tadan. ¹⁴ Odoke antawonon yu ipe ye ou elmin huyen tih. Akarndrundrumwi yu pe ehnuwii yu. Enen kile tang king kile pe yu ku-eu odo lon kou ketih. ¹⁵ Yu use keti sa hapahno-o yu odo lok ta su Hibu. Yu usumwin keti pe undrupo hangka-an mo-on pwi. Sa heduwe yu use kou ke porah.”

¹⁶ Ndramat mandra-an odo tune-en bret ti il-tuwe ihpa ndre paninye odo mihmih tan ndra-

mat madan iso wain kuti ile huyen, eri pe iy inen tadan ti yi ihpah, “Yu eri umih yi, upwe ye unesursor mbrwenkusus bret ndre toloh he-en mburumpolo. ¹⁷ Mbrwenkusus ndre imin pule-en ti ndruwo’ sane handrai pe handrai tune-en yu upu anan king eri hodo lon, pe nenka-an hanaan.”

¹⁸ Yosep ihpa, “Paninye tadan ti ihpa ndre kurti: mbrwenkusus ndre toloh eri rang ndre tul. ¹⁹ Rang ndre tul kinum eri king we kikuni ou owou odo kou pe hesimdri padawum ke-eu. Kinum ti we iy kihndrule-en purndrunum kise ndran kei, pe nenka-an we hani sengim.”

²⁰ Rang ndre tul inum eri imel idu mundrun rang ndre heduwe king idu eriy, ile pe iy ihnan song mandra-an ana’ su opisa tadan ndre sulo-on. Inum ti pe king ikuni ndramat madan iso wain pe ndramat mandra-an odo tune-en bret ti hara-au odo kou pe iduwe horu harla lenga’ su opisa se yi tih. ²¹ Iy iduwe ndramat madan iso wain ti ile ndre maryan munen ti yi, ²² odoke iy ihndrule-en ndramat ndre intune-en bret tih. Ndre sulo-on kurti ihir ihpa ke ndre Yosep ipe tih. ²³ Odoke ndramat madan iso wain eri indramelyen Yosep, hepe indretawonon iy pwi yi.

41

Mihmih tang King

¹ Krismas ruweh ndre ilnum pe king odo Isip imih. Iy ipe yi idu eleng idu ngerin wo Nael, ² eri pe makau ndre ndrotulmuu, handritamumu-uh pe mundre’ su handranuw, hanak odo wo hasa eleng, pe hoyo-on karas lakopwi. ³ Inum ti pe

makau ndrotulmuu yi hanak hasa eleng. Su erti keltun ke su isorohe ndruwi' su pe hendriring. Su hasa eleng ti pe hasa ke lenga' su iy ndre hanan karas odo kahu tih. ⁴ Eri pe su makau ndre hendriring ti hani su makau ndre handritamumuuh tih. Inum ti pe iy ihretek imin eleng.

⁵ Iy madan mapwi metiriu ile pe imtir yi, pe imih handrai yi. Iy imih ipe indroni rais he-ei sengin ndre ndroltulmbrung mandra-ane hoso eriy. ⁶ Inum ti pe rais he-ei yi ihir. Padan indrioweswes kopwi pe sengin ndre ndroltulmbrung yi hoso eriy, odoke roro-on ke su odosa ngohon langat rai imburwi su. ⁷ Eri pe su iy ndre sengi' su roro-on kopwi ti heselmi su iy ndre sengi' su ndre hombrung ea tih. King iropulang imin eleng pe itlonan ihpa ndre iy ti inemimih.

⁸ Idu mapping eri pe iy idawene puko-on ile eriy, ile pe iy iduwe nolou ile hu su ndramat odo ndre-et pe su sape ndramat ndre sulo-on odo Isip hasa hun iy. Iy inen ndralnga' su ile mihmih tadan, odoke homou ndramat indripaninyan inna tadan pwi.

⁹ Inum ti pe ndramat madan iso wain tang king eri ke idehorungon, ile pe iy ipe ile tan king ihpah, "Yu kah kupahran mehkele kile tadam, ihpa ndre yu undrahnann horut handrai. ¹⁰ Yu pe ndramat intune-en bret eri ou lon ndrinem inei ile taru pe opton oru ile kou odo um tan kapten tasu gad. ¹¹ Petsih lukumwen eri pe oru ndre rumuu ermihmih, pe mihmih taru ti ndre paninye tahoru ea. ¹² Oru erninen ndralngan anah homou Hibru pe iy ipaninyan ile ta oru. Anah ti impo marai tan kapten tasu gat. ¹³ Sane ti hehir ihpa ke ndre iy

ipe tih. Ou eduwe yu upu ndre marai yi, odoke ou eduwe ndramat odo tune-en bret ti imet.”

¹⁴ King iduwe nolou ile hu Yosep ile omwen kou pe ipe iy kiportai kopwi kisendre-et iy. Yosep isingi lemun pesen inum pe inswi kolson wohou ile mundren. Inum pe iy ile pe indru idu purmadan king.

¹⁵ King ipe ile tadan ihpa, “Yu umtir pe umih, odoke homou ndramat indripaninyan pwi. Yu uhrung sa hapa ou ti ampaninye mihmih.”

¹⁶ Yosep ihpa, “Yu eri undranon pwi, mandra-an todo, odoke Lapan we kipaninyan kile tadam.”

¹⁷ King ihpa, “Yu umih upwe ye udu eleng udu pesen wo Nael, ¹⁸ eri pe makau ndre ndrotulmuu hendritamumu-uh pe mundre' su enuwen, hanak odo wo hasa eleng ti pe hoyo-on karas lakopwi. ¹⁹ Inum ti pe makau ndrotulmuu yi hendriring pe patndrondruwin ke su, hanak hasa eleng. Su hasa eleng ti pe hala ke lenga' su iy ndre hana-an karas hodo kahu tih. Yu undrendre-et hepe makau ihpa kuti odo lon Isip ndre mandra-an pwi. ²⁰ Su makau ndre hendriring ti hani su makau ndre handritamumu-uh, ²¹ odoke ou ndramat madam kile ti pe we apa yi hangka-an ke pwi, odosa ndre-et ta su eri ihpa ke ndre munen. Inum ti pe yu uhretek umwin eleng.

²² “Yu umih petsih yi eri pe undroni sengin rais ndre ndrotulmbrung hoso ke padan hene. Sengin ti hutun hoso hombrung hombrung, pe mandra' su. ²³ Inum ti pe sengin rais ndre ndrotulmbrung yi hehir. Su erti roro-o' su kopwi, odosa ngohon langat rai iruhi su. Padan ndre sengin hoso eriy ti indriring. ²⁴ Pe su ndre serke-e' su kopwi ti

heselmi su iy ndre sengi su sulo-on tih. Yu unen mimih todo kurti ile tasu ndramat odo ndre-et, odoke su homou indripaninyan pwi.”

²⁵ Yosep ipe ile tang king ihpah, “Mihmih tadam ndre rundrei kirti paninye ta horu ti ile ke handrai. Lapan indripa inna tadam ile sa iy kawe kipu tih. ²⁶ Makau ndre ndrotulmuu handritamumu-uh eri krismas ndre ondrotoloh, pe rais ndre ndrotulmbrung sengin hutun, eri krismas ndre ondrotoloh yi. Paninye ta horu ti ile ke handrai. ²⁷ Makau ndre ndrotulmuu hendring ndre hasa eleng idu omur pe rais ndre ndrotulmbrung ndre langat rai iruhi su pe hemsir kopwi, eri krismas ndre ondrotoloh song we pwi.

²⁸ “Sa ndre yu umpa ile tadam kuti we kihir. Lapan indripaninyan ile tadam handrai sa iy we kihnan tih. ²⁹ We kidu lon krismas ndre ondrotoloh eri song we kihur lakopwi odo lon Isip ndre mandra-an. ³⁰ Iy kurti kinum, eri krismas ndre ondrotoloh yi eri we song pwi. Krismas ndre sulo-on huyen iy ndre song ihir eri we kile ameli-iy, odosa song pwi eri we kihyan lok ndre mandra-an. ³¹ Mundrun song ihur ti we sa ndramat kolo' sa kisumwen, odosa song pwi ndre we kidu ndruwen, eri we kile ndre mo-on lakopwi. ³² Nolou ke handrai odoke ihir ile mimih ndre rundrei ti odosa, Lapan indretawe tawene Tadan puko-on inna eriy, pe elwe-en pwi pe we kihir.

³³ “Ile pe ou opondrih homou ndramat huyen pe tadan tawene elwe-en, pe eduwe iy madan kise pule-en lok ndre mandra-an odo Isip. ³⁴ Ou eh-lite se opisa yi. Marya' su ti odo tapedeng song ta sa lau kidu lon krismas ondrotoloh ndre song mapwi

ihur tih. Apa kile tasu pe su we hantukuni song hondroh odo lon song limndreh, pe hantaparn-gan kidu. ³⁵ Apa kile tasu pe hadapedeng song kile sulo-on, kidu lon krismas ndre ondrotoloh huye' su tih. Pe eduwe puko-on kile ta su, pe su hadaparn-gan song hala um mandra-ane odo lon siti sih pe sih. Eduwe su hala kelye-en, kihne sa hapahna. ³⁶ Song kurti adakepti kidu, kile pe kidu lon krismas ondrotoloh ndre song pwi kawé kihir Isip, eri song erti we kihkelmuyen taha. Tapa sal kuti we kihnan pe sa ndramat handrimat odo song pwi.

Yosep Ile Gavena Odo Isip

³⁷ King pe su opisa tadan hapa tawene kurti huyen, ³⁸ pe iy ipe ile tasu, “Mulou ta Lapan ti imin hun Yosep. Tidu titndranon titndrepondriti homou ye ndramat ihpa ndre iy ti odo hepe pwi.”

³⁹ Ile pe king ipe ile ta Yosep, “Lapan indri-paninyan sane ndre sulo-on inna tadam, ile pe tapake ou tadam tawene huyen pe palam elwe-en. Homou lau indrahpa ndre ou ti pwi yi. ⁴⁰ Yu we kuduwe ou madam kise kantri todo ndre mandra-an. Handrai sa ndre ou apa eri sa ndramat we honohrung ke ou. Yu ti king, inum oh pe ou oso pohndro. Homou ye ndramat pwi. ⁴¹ Mahkele eri yu kah kuduwe ou ala Gavena odo Isip ndre mandra-an.”

⁴² King inswi ring mak tadan iyeu odo kopwen lumwen pe iduwe ile kopwen lumwen Yosep. Iy inswi kolos elwe-en ile mundren Yosep. Kolos erti hahnan odo sane ndre hompo kolson king illa eriy tih. Inum pe iy iduwe sen gol ile padawon.

⁴³ King iduwe karis tadan sih ti ile ta Yosep odo Yosep kinehtot kile eriy. Pe su gad he-en munen pe hoyuw ihpa, “Edehpil odo sal pe otpo ruru!” Ile pe king iduwe Yosep ile Gavena odo Isip ndre mandra-an.

⁴⁴ King ipe ile ta Yosep ihpa, “Yu ti king, pe homou ndramat odo lon Isip we kindripo sane ke porah pwi, kenon ndre ou apa.” ⁴⁵ Iy iduwe rangan Yosep ile Safenat Panea. Rangai kuti ranga’ sa Isip. Pe iduwe Asenat ile mbrulun. Asenat ti taman Potifera, pris odo Heliopolis siti.

⁴⁶ Krismas ta Yosep ti tulngeh, idu rang ndre iy ke ipu marai imin pahndran king odo Isip tih. Iy ke itlang odo ndrongoon king pe ilndre-et lok ile hokor pe hokor odo lon Isip. ⁴⁷ Idu lon krismas ndre ondrotoloh, eri song ihur odo lok ndre mandra-an, ⁴⁸ eri pe Yosep ideparngan song sulo-on pe iduwe hala omwen song odo siti sih pe sih. Song ndre iy ikuni odo ngerin siti kehe, eri iy intawe illa lon omwen song ndre imin siti ertih. ⁴⁹ Song Yosep itparngan idu siti sih pe sih ti ile teper, ile pe iy ihron ndrom. Song ti ile hudut lakopwi ihpa ndre on odo ngerin ndras.

⁵⁰ Idu lon krismas ndre song mapwi ihur, eri Asenat, nedun Potifera pihin ti iduwe nedun Yosep rumuu kamal. ⁵¹ Yosep ihpah, “Lapan in-drahnan pe yu kolu ke insumwen pede-en todo ndre sulo-on, ile ndrodan ndre tomo pe tinta su.” Ile pe iy irson rangan nedun ndrhou ti Manaseh. ⁵² Iy ipe yi ihpah, “Yu umwin keti pe ukun pede-en odoke Lapan ke indrehlingi yu kom.” Ile pe iy irson rangan nedun omur ti ile Efraim.

⁵³ Krismas ndre ondrotoloh ndre song ihur odo Isip eri ke inum, ⁵⁴ pe krismas ndre ondrotoloh yi odo song pwi ti ihir, ihpa ke ndre Yosep indripa munen tih. Lok hokor pe hokor odo mahun eri song pwi, tapake Isip ndre mandra-an eri song he-en eriy. ⁵⁵ Song ke inum odo Isip ti pe ndramat kah harah song, pe hala hung king pe hehdremte iy ile song. Ile pe iy ipe su helndre-et Yosep pe holpo sa ndre iy kipe kile tasu tih.

⁵⁶ Song pwi ti imndra lakopwi pe isarpal ile lok ndre mandra-an, ile pe Yosep irwe omwen song ndre sulo-on odo siti sih pe sih pe sa ndramat odo Isip hesih. ⁵⁷ Sa lau odo lok hokor pe hokor hala Isip pe helsih song odo hu Yosep, odosa lok ndre sulo-on eri song honum.

42

Su Tinton Yosep Helsih Song Hala Isip

¹ Yakop ihtunon ihpa ndre song ilto Isip, ile pe iy ipe ile tan nedun su ihpah, “Oduu we otto kopwi kihpa kirtih? ² Yu uhrung ihpa ndre song ilto Isip. Oduu atla eriy pe atla sihsih ana' tidu, pwi ti we titmat.”

³ Ile pe su tinton Yosep ndre sungoh hala Isip pe helsihsih song, ⁴ odoke Benjamin lilin tinton Yosep ndre tine' horu homou, eri indru-us su pwi. Yakop ihmbrusen iy immin, odosa iy inuh ipe kihne handrai hangka-an horut kihir tadan.

⁵ Su nedun Israel ti ndrodan ndre sa ndramat se yi hala helsihsih song, odosa Kenan ndre mandra-an eri song pwi yi. ⁶ Yosep, kah Gavena odo Isip, eri sa ndramat odo lokpoi ndre mandra-an helenesihsih song odo hun iy. Ile pe su tinton

Yosep hala pe hopo ruru ile tadan uu pe mbruli' su iltu-uw ndre poi. ⁷Yosep indroni su tinton ti indra-aterihi su pwi. Iy tunon su odoke ihnan ihpa ndre tunon su pwi tih. Iy ihndremte su ndre pukon-on ea ihpah, “Oduu otndroh kehe?”

Su hahpah, “Odu otndroh ndre Kenan, atsasih song.”

⁸Yosep ti tunon iy erti su tinton. Odoke su kopwi eri handrapahran iy pwi. ⁹Iy iltahorongon ndre mihmih tadan ile tasu ndre iy imehyen munen odo Kenan pe ihpah, “Oduu ti lulo-ou tih! Oduu atsaturtur lok pe atpa etsahtuno oduu kehe ndre oduu we odu-us eriy pe atsapo pahun tih!”

¹⁰Su hahpah, “Pwi, lau mandra-an. Odu lewen marai tadam, atsasih song. ¹¹Odu ndre sulo-on keti madan tintoi. Odu ti lulo-ou pwi, lau mandra-an. Odu lau odo taheweh pwi.”

¹²Yosep ipe ile ta su ihpah, “Pwi! Oduu atsa ti atpa atsaturtur lok oh, kinum pe ndre omur atsapo pahun.”

¹³Su hahpa, “Odu madan tintoi ndre sungoh-pe-rumuu, lau il. Nedun ke ndramat homou ilmin ndre Kenan. Tinto' odu homou ti indrimat, pe iy ndre omur lakopwi eri ilmin ndre ndrongoon tama' odu.”

¹⁴Yosep ihpah, “Ihpa ke yu upwe tih! Oduu ti lulo-ou! ¹⁵Uh oduu edenolou ndre ndrokene, eri yu we kuhtuno. Pe uh oduu edentaheweh, eri yu we kuhtuno yi. Ile pe yu udemumoi ile rangan king ihpa ndre oduu we etndre-au pwi, kenon ndre tinto' oduu lehyen lakopwi ti kise kertih.

¹⁶Oduu homou we ala pe altakun iy. Oduu ndre sulo-on ti we atlato omwen kou oh uu kenon ndre

hondrotureh ndre ndrokene odo sohous tadeu tih. Uu pe pwi, eri yu upwe ndre ndrokene ile rangan king, oduu ti lulo-ou.” ¹⁷ Ile pe iy iduwe su hala kou rang ndre tul.

¹⁸ Rang tul ndre ilnum ti pe Yosep ipe ile ta su ihpah, “Adahnan kihpa kuti we otto. Yu eri ndramat unoh ta Petngendrei. ¹⁹ Yu ka we kuduwe tawene sih. Uh, nolou oduu atpa ti ndre ndrokene, eri oduu homou we kimin ndre omwen kou ndre oduu otto eriy munen, pe oduu huren eri atakuni song ndre oduu etndresihnen eri kile hun morlo-e' oduu ndre hondruto pe ana' su song pwi, eri pe atla yi. ²⁰ Kinum eri oduu we atakuni tinto' oduu ndre lehyen lakopwi eri kise. Kurti kile we kipahran kihpa ndre oduu otnosohou ndre ndrokene, pe we oduu etndremat pwi.”

Su hapa huyen ²¹ pe homou ipe ile ta homou ihpa, “Ndre ndrokene, tidu kah tidentakun pedeen odo handrai sa ndre tidu titpo ile tan tinto' tidu tih. Iy intamari iy ile ta tidu ti pe tidu titndrehung iy pwi. Mehkele ti kah tidengkun pede-en oh.”

²² Ruben ihpa, “Yu upwe sa ile tadeu? Yu upwe oduu atawe ngendre-en kile tan anah ti kolwii, odoke oduu etndrehung yu pwi tih. Ile pe etndret oh, mahkele tidu kah tidengkun ngendre-en odo mat tadan.” ²³ Yosep tunon sa su hampa ti, odoke su tuno' su pwi, odosa ndramat odo potuluwi nolou eri isopelwen nolou Isip ile ta su, pe isopelwen nolou Hibru ile ta Yosep tih. ²⁴ Yosep iyeu odo hu su pe iltang oh. Iy ihkalmanan ihpa ndre iyenon kisohou tasu yi, eri pe ise yi, ikuni Simeon pe hoswi iy imin ke ndre purmada' su.

Su Tinton Yosep Hala Ndre Kenan Yi

²⁵ Yosep ipe ile ta su ndramat mada' su ise omwen song ipe su hedehen ndrop ta su ndre haltah kile song, pe heduwe mone-e' su hala ndre lon ndrop ta su yi, pe hotou ana' su ndremis odo sal. Su hahnan ihpa ndre eriy. ²⁶ Su madan tintoi hetnokuhen donki hala song ndre su hesinen ti pe ha-au.

²⁷ Lok ile lukumwen eri pe su hohndro hodo lok sehir, pe homou odo lenga' su ti itpiri pohon ndrop tadan ipe kipu song kile tan donki, eri pe itureh moni idu ke ndre madan ndrop. ²⁸ Iy iyuw ile tan tinton su ihpah, "Moni todo ti heduwe ise yi oh! Idu ke ndre madan ndrop todo kutih!"

Su hehtelim. Honoh pe homou madan ile mada' homou pe hahpa, "Lapan ke impo sa ile pule-e' tidu kede?"

²⁹ Idu iy ndre su hehir hun tama' su ke Yakop odo Kenan, eri su henen sane ndre sulo-on ndre hehir ta su, eri ile tadan. ³⁰ Su henen ndrangan ihpah, "Ndramat ndre Gavena ta su Isip ti ihruto-on odu ile ke mo-on pe ipu nolou ipe odu ti lulo-ou pe atlaturtur kantri tadan. ³¹ Pe odu atpa ile tadan ihpah, 'Odu ti lulo-ou pwi. Odu ndramat atsantaheweh pwi. ³² Odu ti madan tintoi ndre sungoh-pe-rumuu taman ke odu homou. Tinto odu homou ti indrimat, pe iy ndre omur tadu eri ilmin Kenan ndrodan tama' odu.'

³³ "Ndramat kurti ipe ihpa, 'Oduu atpa at-santawehweh pwi, eri yu kah kuturtur odu kihpa kuti: Oduu homou we kimmin ndre hun yu. Oduu huren we atakuni song ana' su morlo-e' oduu ndre horyos holto ti pe atla yi. ³⁴ Atakuni tinto' oduu

lehyen ti kise hu yu. Kile pe yu we kuhtuno kihpa ndre oduu ti lulo-ou pwi, pe oduu ndramat edenosohou ndre ndrokene. Eri pe yu we kuduwe tinto' oduu kile yi, pe oduu we otto keti pe otpo suhen.' ”

³⁵ Inum ti pe idu su hotluluu song odo ndrop ise pwoi, eri pe su ndre sulo-on hetureh ndropon moni tasu ti he-en madan ndrop. Su hondroni ihpa kudu, eri su pe tama' su ke Yakop honoh. ³⁶ Yakop ipe ile tasu ihpa, “Oduu kawe adahnan pe nedu' su hohpwi odo hu yu. Pihe ti Yosep. Inum ti pe Simeon. Pe kah kurti oduu atpa atakuni Benjamin ke-eu yi. Pede-en ndre sulo-on ti yu untakunii.”

³⁷ Ruben ipe ile tan taman ihpa, “Ipe ye yu kundrokuni Benjamin kinsa ndre hun ou pwi, eri nedu horu ndre rumuu kamal eri ou eduwe horu harmat. Eduwe yu modo kise tadan pe we kukuni iy kise yi.”

³⁸ Odoke Yakop ihpa, “Yu nedu we kindru-us ou kinna pwi. Tinton indrimat, pe iy ke homou imin. Kihne handrai ndre handrai kihir tadan odo sal. Yu kah mo-o lopu, pe ou we ahnan pe yu we kungkarndrum kopwi pe kihne kumwet.”

43

Su Nedun Yakop Hala Isip Petsih Yi

¹ Song pwi odo Kenan eri ke ile mo-on lakopwi, ² pe song ndre su hokuni odo Isip ise eri Yakop pe su ndramat tadan handrani indrinum. Ile pe Yakop ipe ile tan nedun su, “Atla ndre Isip pe atlasihsih ana' tidu hepe song yi.”

³ Judah ipe ile tadan ihpa, “Ndramat kuti ide-mumoi pe ipe we odu etndrela ndrongon iy pwi yi kenon ndre tinto’ odu lehyen ti ki-us. ⁴ Ipe ye ou eduwe tinto’ odu ti ki-us, eri odu we atla pe atlasih anam song. ⁵ Pe uh, ou endretawe iy kindru-us odu pwi, eri odu we etndrela pwi yi, odosa ndramat eti ipe we odu etndrela purmadan pwi kenon ndre odu atukuni tinto’ odu lehyen ti ki-us.”

⁶ Yakop ihpah, “Ihpa kehe pe oduu etninen ndralngan orongon kiti atpa oduu tinto’ oduu homou yi? Oduu edentawe pede-en hudut ile mundre.”

⁷ Su hahpah, “Orongon ti iduwe ke iseu ile hehdremte odu. Iy impa ihpah, “Tama’ oduu ti mapwi ilmin? Odu homou tinto’ oduu yi ndre pwi?’ Iy inehdremte ke odu, ile pe odu atpahan ile tadan. Si tunon ipe ye iy we kipe kile tadu pe atakuni tinto’ odu ki-us odu kile?”

⁸ Judah ipe ile tan taman ihpah, “Eduwe anah ti ki-us yu, pe odu etportai atla, kile we ou pe odu pe nedu’ odu we titndremat pwi. ⁹ Hangka-an kihrut kidu mundren eri we yu kumwet kile nuhen. Uh, odu atsa pe iy kindru-us odu pwi, eri pede-en odo eriy ti kile ngondru. ¹⁰ Lehpe ou andritakulkulen odu pwi, eri lehpe odu etndrela kah pe etndresa yi kihpa ndre peruweh kindrinum.”

¹¹ Israel ipe ile tasu ihpa, “Uh kihpa ndre oduu atpa, eri we atakun se ndruwon sane huyene odo lok kerti kile presen tan Gavena. Atakun hepe resin, hepe wayen pakok, spais, mbrwen pastesio, pe almon. ¹² We atakun moni ti rundreh, odosa moni ndre idu lon ndrop pe ise yi eri we atakuni

kile yi. Kihne erti su ha-amelyen su. ¹³ Atakuni tinto' oduu pe atla sowin kopwi. ¹⁴ Lapan Mandran kihnan ndramat eti pe kikanndrum oduu, kile pe Iy kiduwe Benjamin pe tinto' oduu homou yi ti harsa ndrodan oduu yi. Yu ti konan. Uh su nedu halla ke hepe kihpa kudu, eri poh kidu todo kolwii. Iy erti kawe kinahpa eriy ea.”

¹⁵ Ile pe su madan tintoi hokuni presen, pe hokuni moni eri rundreh, pe halla ile Isip ndrodan ndre Benjamin. Su hehir Isip ti pe ndresale hala hu Yosep. ¹⁶ Idu ke ndre iy indroni Benjamin idu lenga' su, eri pe ipe ile ta lewen marai madan iso um tadan ihpah, “Ekuni su ndramat kurti hala um todo. Su we hoyo-on song ndroda yu kidu worohnuw. Ala pe olroh homou ka-an pe alahnan kile misen.” ¹⁷ Lewen marai ihnan ihpa ndre Yosep ipe ile tadan ti pe ikuni su madan tintoi ile um ta Yosep.

¹⁸ Su mapwi halila ile um eri pe hantawene hutun ihpa, “Su hantakun tidu titlalih um kurti pwi ti we odo moni munen tidu titsa pe heduwe halla ndre lon ndrop tatidu ti ndreh? Tidu we tidehretek pe su heseroroput hasa pule-e' tidu, hekuni donki ta tidu, pe hahnan tidu titla lewen marai tadan.”

¹⁹ Su mapwi hodo madan pohngkiu odo um ta Yosep, eri pe hala hu lewen marai madan iso um ta Yosep pe hapa ihpa, ²⁰ “Oh lau il, odu atsasihsih song petsih kah odo kertih. ²¹ Odu ada-au ile yi eri pe etmetir otso sal, pe etiper ndropo song tadu ti pe etureh moni tadu ti ndre sulo-on, hendrek indra-au pwi. Idu ke ndre madan ndrop. ²² Ile pe odu atakuni moni ti ise yi, ile ndrodan ndre moni

hondroh yi odo sihsih ana' odu song kile eriy tih. Odu tuno' odu si iduwe moni ile ndre lon ndrop tadu ti pwi."

²³ Lewen marai ihpa, "Atawene kolwii pe nom-brun otnoh. Moni eri oduu atawe ise lumwe. Kihne Lapan tadu, Lapan tan tama' oduu, ti kindretawe moni ti hala ndre lon ndrop tadu yi." Inum pe iy ikuni Simeon odo lon kou ise hu su.

²⁴ Lewen marai ikuni su madan tintoi ti hala lon um. Iy iduwe wo odo singi ndrike' su. Pe su donki eri iy itou song ile ta su. ²⁵ Su hokuni presen ndre su hopo ta Yosep ti hasa moleu, pe hodo hengkeleiy Yosep kise um worohnuw. Su hendretahrungi ihpa ndre su ti we hoyo-on song ndrodan iy worohnuw.

²⁶ Idu Yosep ihir ise um ti pe su hokuni presen tasu idu hu su idu um ti ile hun iy, pe hopo ruru ile ndre poi he-en purmadan. ²⁷ Inum pe iy ihndremte su odo sik pe horut, pe su hapa huyen ke su, ile pe iy ihndremte yi tama' su, "Tama' oduu lopun pihe oduu etninen ndrolngo ti mapwi ilmin?"

²⁸ Su hahpah, "Mandra-an, tama' odu eri mapwi ilmin pe mapwi puko-on." Inum pe su heduwe pandrulku-u' su ndre rukei ile pwoi pe hopo ruru ile tadan.

²⁹ Yosep indroni tinton ke Benjamin, tine' horu homou, eri pe ihpah, "Iy kurti tinto' oduu lehyen omur ndre oduu etninen ndrolngo ile eriy tih? Lapan ipu blesim ou, nedu." ³⁰ Yosep indroni tinton ti pe kolon isup. Iy ihndrepet iy tahit, ile pe iyeu ile lo rum sih yi pe iltang.

³¹ Iy ideng oh pe inuhen purmadan pe ise ndre rang. Kolon mapwi insop odoke ititsan ke iy pe ipe ile ta lewen marai kide ana' su song.

³² Yosep tepolon sih pe tinton su ndre tepolo' su sih. Su Isip hana-an song honto um ta Yosep eri ndre tepolo' su yi, odosa su Isip henehbore su iy ndre su pe su Hibu hooyo-on song hodo hondroh tih. ³³ Su madan tintoi hodo pwoi eri mada' su ile hu Yosep ea. Sa hesehen su he-en sia ti ile pahndran krismas tasu ea. Kom ndrihou imin ndre mune, inum pe iy omur tadan, inum pe homou yi, ilto ndre kom omur. Su heltuwe kurti pe hehretek ile eriy. ³⁴ Song ti idu tepol ta Yosep, pe lewen marai ide ana' su. Song anan Benjamin ti ihluwen tasu ndre sulo-on, ihpa ndre ana' su ndramat limuu. Su hooyo-on song pe he-ing ndrodan Yosep uu pe ilta ndre su ile mo-on.

44

Kap Silwa Ihpwi

¹ Yosep ipe nolou ile ta lewen marai tadan madan iso um ti ihpah, “Edehen ndrop tasu kile song ti uu kenon ndre su we hanon hesorii, pe eduwe mone-e' su kile ndre madan ndropo' su yi.

² Eduwe kap silwa todo ti kimin madan ndrop tan iy ndre lehyen lakopwi ti, kile ndrodan ndre moni tadan odo sihsih song.” Iy iduwe iyin ihpa ke ndre Yosep ipe tih.

³ Idu mapping ndre lik ti pe su lewen marai hapa ile tasu madan tintoi ti hapa su ha-au. Su hokuni donki ta su pe ha-au yi. ⁴ Su hanna alau odo siti mapwi, eri pe Yosep ipe ile ta lewen marai

madan iso um tadan ihpa, “Oporitai odo ndruwe’ su ndramat kurtih. Osopudi su, eri ehndremte su kihpa, ‘Odu otpo huyen ile tadu pe ihpa kehe pe oduu otpo mo-on tih? ⁵ Ihpa kehe pe oduu atpahno-o kap silwa ta mandra-an todo tih? Tapa kap kuti iy ini-ing illa eriy, pe intahu ah illa eriy yi. Punou oduu otpo kiti mo-on lakopwi.’ ”

⁶ Idu iy ndre lewen marai isopudi su, eri pe ipe ke ndre sohoy iy ndre Yosep ipe ile tadan ile eriy tih. ⁷ Su hapa ile tadan ihpa, “Mandra-an, ou ampa sa? Odu otut odo nolou ou ampa tih. Odu tuno' odu hangka-an pwi. Odu edenolou ndre ndrokene. ⁸ Ou tunom ihpa ndre odu atakuni moni iy ndre odu otureh idu madan ndrop tadu, eri odu atakuni odo Kenan ti hasa yi tih. Ihpa yi kehe pe odu we atpahna gol ndre silwa odo lon omwen mandra-an tadam tih? ⁹ Lau il, ipe ye ou otureh odu homou kerti kikuni, eri we heduwe iy kimet, pe odu ndre sulo-on we atla lewen marai tadam.”

¹⁰ Iy ihpa, “Huyen, yu wasu-u, odoke tapa iy ndre ikuni kap eri we kile lewen marai todo. Oduu huren ti we ada-au kile.”

¹¹ Ile pe su hoportai heduwe ndrop tasu hala pwoi, pe su homou homou itpiri madan ndrop.

¹² Lewen marai ta Yosep iturtur iyehiy lakopwi, ide lin hereh idu tan kom ndrihou ti uu pe ilto ndre tan iy omur tasu. Eri pe itureh kap ti imin lon ndrop tan Benjamin. ¹³ Su hakarndrum pe here-e kolso' su. Su heduwe ndrop hala ndre pule-en donki pe hala ndre siti yi.

¹⁴ Idu Judah pe tinton su hehir um ta Yosep, eri iy mapwi imin eriy. Su hopo ruru ile tadan,

¹⁵ pe Yosep ihpa, “Handrai sa ndre oduu otpo kuti? Oduu tuno' oduu sa ndramat ihpa ndre yu ti mulou hampaninye sane ile tasu ti ndre pwi?”

¹⁶ Judah ihpa, “Mandra-an, odu we atpa sa kile tadam? Odu we edehkike-ei kihpa kehe? Odu we otruprup odu kihpa kehe? Lapan indretureh horut tadu. Odu ndre sulo-on we atla ndrodan ndramat ndre ikuni kap ti pe atla lewen marai tadam.”

¹⁷ Yosep ihpa, “Pwi ndre pwi! We kindrahpa kiti pwi! Tapa iy ndramat kap imin hun iy eri we kile lewen marai todo. Oduu huren eri ada-au ndre huye' oduu atla ndrongoon tama' oduu.”

Judah Ipe Kisini Ndrohun Benjamin

¹⁸ Judah illa ile hu Yosep pe ipe ihpa, “Oh, Lau Mandra-an, eduwe yu kusohou hepe oh. Lon ndrinem kinei todo kolwii, ou eri ahpa ke king tih. ¹⁹ Mandra-an, ou ehndremte odu ihpa, ‘Oduu tama' oduu pe homou tinto oduu yi ndre pwi?’ ²⁰ Odu adahpa, ‘Odu tama' odu kah lopun pe tinto odu homou omur. Tama' odu ile ndre lopun pe heduwe iy. Tinton eri indrimat pe iy ke homou mapwi imin. Iy pe tinton eri tine' horu homou, pe taman eden iy lakopwi.’

²¹ “Mandra-an, ou apa odu atakuni iy kise keti, kile we ou endre-et iy, ²² pe odu atpa ile tadam ihpa ndre anah kuti we kindra-au odo hun taman pwi. Uh iy ke-eu, eri taman kihne kimet. ²³ Inum pe ou ahpa, ‘Atsa purmodo kolwii kenon ndre oduu atakuni tinto' oduu lehyen ti ki-us oduu kise tih.’ ²⁴ Lau Mandra-an, ou ti mandra-an tan tama' odu yi. Idu iy ndre odu atla ndre hun tama' odu

yi, eri pe etninen sa ndre ou apa ti ile tadan ndre ilnum.

²⁵ “Inum ti pe iy ipe odu atsa yi pe atsasih ana' odu hepe song. ²⁶ Odu adahpa, ‘Odu we etndrela pwi. Odu we etndrela purmadan ndramat kurti pwi kenon ndre tinto' odu lehyen ti kimin lenga' odu. Odu we atla, ipe ye tinto' odu lehyen ti ki-us.’ ”

²⁷ “Tama' odu ipe ile tadu ihpa, ‘Oduu tuno' oduu yu ti nedu ke rumuu tam mbrulu ke Resel tih.

²⁸ Homou eri indra-au todo. Sane ka-an puyep pwi ti kihne hondrurotasi iy ile ke hepe-eu ea pe handrani iy, odosa idu ke ndre eti uu pe isto mehkele, eri yu hepe modo indrito tadan mapwi.

²⁹ Ipe ye oduu atakuni ye homou kuti ke-eu odo hu yu pe hangka-an kihrut kidu mundren, eri yu kah lopu, pe kihne kukarndrum uu pe kumwet.’ ”

³⁰⁻³¹ Judah isohou yi, “Mandra-an, mehkele yu kule hun tomo uu pe anah kurti kindru-us yu pwi, pe iy kindre-et pe anah ti pwi, eri iy we kimet. Iy eden anah ti lakopwi, pe iy kah mo-on lopun. Iy we kikarndrum pe kihne kimet. ³² Yu udemumoi ile tan tomo odo tan anah kutih. Yu upwe ile tadan ihpa ndre uh yu kundrekuni anah kuti kinna ndre hun iy pwi, eri pede-en odo eriy ti yu we kussor kopwi uu pe kulmat kopwi.

³³ “Ile pe, Mandra-an, mehkele eri yu we kusini ndrurun anah kurti kule lewen marai tadam kumwin ndre kede, pe iy eri eduwe iy ki-us su tinton pe ke-eu kile yi. ³⁴ Yu kule yi ndre ndrongo tomo pe anah ti kindrimin ndroda yu pwi, eri mada. Yu mbori iy ndre kundre-et tomo kile handrai ndre handrai tih.”

45

Yosep Ipahran Iy Ile Tan Tinton Su

¹ Yosep karundrum tadan ile ta su tinton eri ke ile puko-on lakopwi. Iy ihndrepet iy idu mada' su lewen marai tadan tahit, ile pe iy ipe ile ta su ha-au odo rum hala kiu. Homou ndramat indrimin yi ndroda su pwi idu iy ndre Yosep ipe ile ta su tinton tih. ² Iy iru-iy ile mandra-an pe su Isip hehrungii, pe ninen ile hu su lewen king.

³ Yosep ipe ile tan tinton su ihpa, “Yu ti Yosep. Tomo ti mapwi ilmin?” Odoke tinton su hehrungi iy ipe kudu, eri pe su honnoh ile mo-on lakopwi pe homou insohou hepe pwi.

⁴ Inum ti pe Yosep ipe ile ta su, “Iyenon oduu atsa mukehe hu yu.” Eri pe su hala mukehe pe iy ihpa, “Yu ti tinto' oduu ke Yosep tih. Oduu atawe yu ule lumwe' su Midian pe su hesihnen yu, pe hekuni yu use Isip tih. ⁵ Tawene taduu kihrut pe edehtuduwen oduu kile eriy kolwii. Ndre ndrokene tadan, eri Lapan ikuni yu use munen taduu odo we kusetawe mandro-o' sa ndramat hodo huyen, pe handrimat pwi. ⁶ Song inum odo lok keti eri krismas ruweh ke indrinum pe limweh mapwi, ile pe sa ndramat we hondrupu maryan song mapwi. ⁷ Lapan iduwe yu ise munen taduu, kile we kuhnuwii oduu ada-au odo lo horut kuti, pe yaya' oduu we hendrisih pwi. ⁸ Lapan iduwe yu use kerti, oduu ti pwi. Iy iduwe yu modo ise pule-e' su opisa ndre sulo-on tan king. Sane ndre sulo-on odo lok ndre mandra-an kerti ise lumwe. Lok ndre mandra-an Isip eri imin ke pohndro.

⁹ “Etportai atla hun tomo mehkele koson pe atpa kile tadan kile nolwo-on nedun ke Yosep kihpa:

'Lapan iduwe yu modo ise Isip ndre mandra-an. Asa hu yu sowin kopwi. Adakulkul kolwii. ¹⁰ Ou we emin Gosen,* kile we emin mukehe hu yu. Ou pe nedum su, papum su, tadam sipsip, tadam meme, tadam makau, pe ndrodan ndre sane tadam ndre sulo-on. ¹¹ Ipe ye ou emin Gosen, eri we yu modo kise tadam. Krismas limweh odo song pwi eri mapwi idu, pe yu mbori iy ndre ou, ndramtam su, pe sane ka-an tadam atmat ta song tih!"

¹² Yosep isohou lakopwi, "Mehkele oduu ndre sulo-on kiti, pe ou yi Benjamin, etndrendroni ile mada' oduu ihpa ndre yu eri Yosep ndre ndrokene unosohou ile taduu tih. ¹³ Atpa kile tan tomo ihpa ndre yu eri kohkoh homou odo Isip, pe etninen ndralngan kile sane ndre sulo-on ndre oduu etndrendronii tih. Kinum oh pe otportai atakuni iy kise kede."

¹⁴ Iy isokohan tinton ke Benjamin pe iru-iy, pe Benjamin ideng yi. ¹⁵ Iy mapwi intang eri pe isokohan tinton homou pe homou pe ihngwi purmada' su. Ndruwen kuti pe tinton su kah hosohou ile tadan.

¹⁶ Ninen ihir pales ihpa ndre tinton Yosep su ti hansa, eri pe king pe su opisa tadan ndre sulo-on hopwo-es lakopwi. ¹⁷ King ipe ile ta Yosep, "Apa kile tan tintom su heduwe sane tasu hala pule-en donki pe hala ndre Kenan yi. ¹⁸ Eduwe su hala haltakuni tama' su pe ndramta' su pe hasa yi ndre ketih. Yu we kuduwe poi mandra-an hombrul odo

---

* **45.10** Gosen: ti suwer mandra-an pe malahan ise koson wo mandra-an Nael. Lok kuti huyen odo tohe sane. Mahkele ti ma ihpa ke ndre eriy.

Isip ndre huyen lakopwi odo tohe sane eri kile ta su, kile we su handrimat song pwi. ¹⁹ Apa kile tasu hokun se wil karis odo Isip, odo takun mbrulu' su pe nedu' su mo-one, pe hokuni tama' su ndrodan. ²⁰ Handrai sa tasu ndre hendrekunii kinsa pwi eri hadawene kile eriy kolwii, odosa sane iy ndre huye' su lakopwi odo Isip eri we kile tasu.”

²¹ Ile pe su nedun Yakop hahnan ihpa ndre hapa ile tasu tih. Yosep iduwe wil karis hala ta su, ihpa ndre king ipe ti pe ile ndrodan ndre ana' su song odo lila-a' su ha-au yi tih. ²² Iy ihngahang kolos sihsih ile ta su homou homou odo senis, odoke Benjamin eri iy iduwe ndralahan silwa ndre tulpweu pe kolson ndre limweh. ²³ Taman eri iy ipu tadan sane ndre huyene lakopwi odo Isip, pe iduwe hala pule-en donki kamal ndre siyul. Donki siyul yi ndrukwil, eri heduwe wit pe bret, pe song se yi odo lila-an taman we kise Isip tih. ²⁴ Iy idapipan tinton su kah ha-au, pe ipe ile ta su ihpa, “Atlapa oduu odo sal kolwii.”

²⁵ Su ha-au odo Isip pe hala ndre hun tama' su ke Yakop odo pule-en poi Kenan. ²⁶ Su henen ndralngan tama' su ihpah, “Yosep ti mapwi imin! Iy ti madan ise pule-en lok Isip ndre mandra-an!” Yakop saman iyer, odoke ipe ye su hantaheweh.

²⁷ Odoke su henen sane nolou iy ndre Yosep ipe ile tasu ile eriy, pe iy indroni wil karis ndre Yosep idepipan odo takun iy ile Isip, eri pe tawene tadan ise ndre hun iy yi. ²⁸ Pe Israel ipe ihpa, “Kah ndre ndrokene. Nedu ke Yosep ti mapwi imin. Yu we kule pe kulndre-et iy oh pe kah kumwet.”

46

Yakop Su Hala Isip

¹ Ile pe Israel idekukohon tadan sane ndre sulo-on pe itlang ile Isip. Iy ihir Berseba ti pe isurok pe itnu-en yohou ile ofa ile ndrongo Lapan tan taman ke Aisak. ² Lukumwen ti pe Lapan ihir hun Israel ile hangka-an ihpa ndre mimih, pe iyuw ihpa, “Yakop, Yakop.”

Yakop ihpa, “Ah? Yu umwin.”

³ Lapan ipe ihpah, “Yu Lapan. Yu Lapan tan tamam. Ou onoh odo we ala Isip ti kolwii. Yu we kuhnan nedum su pe ombrum we hala sulo-on odo eriy. ⁴ Yu we ku-us ou kule Isip, pe we kukuni ou asa ndre lok keti yi. Pe nedum ndre Yosep ti we kimin kosum kidu mundrun mat tadam.”

⁵ Inum pe Yakop itlang odo Berseba. Nedun su kamal heduwe iy ile lon karis ndre king odo Isip idepipan tih. Kom mone pe su pedih ti hala lon karis yi. ⁶ Su hokuni sane ka-an ndre sulo-on ho-us su. Sane ndre sulo-on tasu odo Kenan ti su hokuni ndrodan, pe ha-au hala Isip. ⁷ Iy ikuni nedun pe papon su ndre sulo-on hala Isip.

⁸ Ranga' su nedun Israel kamal pe papon su ndre ho-us iy hala Isip ti kurtih:

Ruben ti tolun kom ta Yakop. ⁹ Ruben ti nedun kamal hamou: Hanok, Palu, Hesron pe Karmi.

¹⁰ Su nedun Simeon kamal eri Jemuel, Jamin, Ohat, Jakin, Sohar pe Saul. Tinen Saul eri pedih odo Kenan.

¹¹ Su nedun Livai kamal eri Gerson, Kohat pe Merari.

12 Su nedun Judah kamal eri Er, Onan, Selah, Peres, pe Serah. (Odoke Er horu Onan harmat odo ndre Kenan.)

Su nedun Peres kamal eri Hesron pe Hamul.

13 Su nedun Isakar kamal eri Tola, Puvah, Iop pe Simron.

14 Su nedun Sebulun kamal eri Seret, Elon pe Jalel.

15 Ruben, Simeon, Livai, Judah, Isakar pe Sebulun ti su nedun Leah, mbrulun Yakop. Leah iduwe nedun su kurti odo ndre Mesopotemia. Leah iduwe nedun homou pedih yi rangan Dainah. Su nedun Yakop pe papon su ta Leah ti ndre tulnghe-pe-tulmuu.

16 Su nedun Gat kamal ti rangan su kurti:

Sifon, Hagi, Suni, Esbon, Eri, Arodi, pe Areli.

17 Su nedun Aser kamal eri Imnah, Isvah, Isi pe Beriah, pe timso-o' su eri Serah. Nedun Beriah kamal ti Heber pe Malkiel.

18 Su kamal pe pedih, nedun pe papon Yakop horu Silpah, lewen marai ta Leah, eri ndre sungoh-pe-onmou.

19 Nedun Yakop tam mbrulun ke Resel ti rumuu kopwi:

Yosep pe Benjamin. 20 Yosep imin Isip ti pe iyewon Asenat, taman ti Potifera, pris odo Heliopolis. Asenat iduwe nedun Yosep kamal rumuu: Manaseh pe Efraim.

21 Benjamin nedun su kamal ti Bela, Beker, Asbel, Gera, Naman, Ehi, Ros, Mupim, Hupim pe Art.

22 Yakop nedun pe papon su odo tam mbrulun Resel, ti su ndre sungoh-pe-hamou.

23 Dan eri nedun ke homou kamal, Husim.

24 Naptali nedun kamal ti Jasel, Guni, Jeser pe Silem.

25 Yakop nedun pe papon tam mbrulun ndre Bilhah eri su ke ndrotulmuu. Bilhah ti pedih lewen marai ndre Laban iduwe ile henuwii Resel.

26 Su ndrayen Yakop ndre sulo-on hala Isip ti ndre onngoh-pe-onmou. Hondrundrumon su pedih mbrulun nedun su ti pwi. 27 Yosep nedun kamal ndre rumuu eri hermin Isip. Ile pe Yakop nedun pe papon ndre sulo-on ndre hohntok hala Isip ti ndre ndrotulgeh.

Yakop Ndroda Su Lewen Hodo Isip

28 Yakop ihtakalan Judah ile munen ipe iy kile pe kilpa kile ta Yosep pe kisondrih su kise Gosen. Yakop su hehir Gosen ti pe 29 Yosep ipe ile ta su lewen marai tadan haltakuni karis pe iy indreh ile eriy, pe ilsondrih taman ile Gosen. Yosep iltuwe taman ti pe iyahah ile won taman pe ideng elwe-en lakopwi. 30 Israel ipe ile ta Yosep ihpa, “Yo nedu, ndre ndrokene ou mapwi emin. Yu kah kumwet ti huyen, odo yu ko undrendre-et ou tih.”

31 Inum ti pe Yosep ipe ile tasu ndre sulo-on ihpah, “Yu we kule pe kulpa kile tan king kihpa ndre tinto pe lewen tomo su ndre sulo-on ndre honto Kenan eri kah hansa. 32 Yu we kulpa kile tadan kihpa ndre oduu, eri ndramat odo mada' oduu iso sane ka-an. Yu we kulpa kupwe oduu atsa ti pe atakuni sipsip, meme, makau, pe tadu sane ndre sulo-on. 33 Uh king kiyuw oduu pe kihndremte kile marai sa oduu odompo, 34 eri atpa kile tadan kihpa ndre oduu ti lau odo hangahang sane ka-an, ihpa ndre su tinembro' oduu hompo tih. Ipe

ye oduu adahnan kihpa kudu eri we iy kiduwe oduu otto ndre poi mandra-an odo Gosen. Yosep ipunou ihpa kudu odosa, iy tunon ihpa ndre su Isip ti hosonto hondroh ndroda su ndramat ndre mada' su iso sane ka-an ti pwi tih.

47

¹ Ile pe Yosep ikuni tinton su limuu pe hala ndrongon king. Iy ipe ile tan king ihpa, “Tomo pe tinto su hondroh Kenan hansa pe hekuni sane ka-an tasu ndre sulo-on ndrodan. Su kah hansa pe holto Gosen.” ² Inum pe iy iduwe tinton su hala purmadan king.

³ King ihndremte su ihpa, “Oduu odompo marai sa lakopwi?”

Su hapa ihpa, “Odu ti ndramat odo mada' odu iso sane ka-an ihpa ndre su papo' odu ndre pihe hompo tih. ⁴ Odu ada-au atsa lok keti odosa Kenan eri song pwi, pe sane mundriu anan sane ka-an tadu ti hondrunum yi. Odu atpa ou apahran pe odu otto ndre poi mandra-an odo Gosen.”

⁵ King ipe ile ta Yosep, “Ou tamam pe tintom su eri kah hansa Isip. ⁶ Handrai sa su hapa hopo, eri hopo kile reh tasu. Poi mandra-an odo Gosen ti huyen lakopwi. Eduwe su hamandro hodo eriy. Pe uh lehpe se ndramat huye' su odo lenga' su, eri eduwe su he-en munen su ndramat ndre mada' su iso sane ka-an todo tih.”

⁷ Inum ti pe Yosep ikuni taman ke Yakop pe ile purmadan king. Yakop ipatihteh king oh pe ⁸ king ihndremte iy, “Ou krismas tadam kah heski?”

⁹ Yakop ihpa, “Yu unelila pe unemandro kopwi sehir ile sehir, pe krismas todo ke inna puken

sangat-pe-tulngéh. Krismas kurti sulo-on pwi, pe mandro todo ti indrihir huyen ndre erti pwi. Tomo pe papu su ti hodo elwe-en lakopwi, pe mandro-o' su ti huyen hepe.”¹⁰ Inum pe Yakop ipatihteh king ndre petsih yi oh pe iyeu.

¹¹ King ipe, ile pe Yosep iduwe taman pe tinton su hodo Isip. Su hamandro hodo Gosen, pe Yosep itlangan poi hombrul pe hombrul odo mukehe Rameses Siti ti hala tasu. Poi erti mbrule lakopwi odo lon Isip ndre mandra-an.¹² Yosep intawe song anan taman pe tinton su. Su ndramtan taman ndre sulo-on, ile ndrodan ndre kom mone ti iy intawe ndre ana' su song yi.

Song Pwi

¹³ Song inum lakopwi odo lok ndre mandra-an, pe sa ndramat odo Isip pe Kenan helkis ta song.¹⁴ Yosep intakuni moni ndre sa henesihsih song ile eriy ti pe ilentawe illa um mandra-an tan king, sa heneyuwen ile pales.¹⁵ Moni ta sa ndramat ndre sulo-on odo Isip pe Kenan ti inum, ile pe sa lau odo Isip hala ndrongo Yosep pe hapa ihpa, “Ana' odu song pe mone-e' odu hondrunum ndresale. Endre-et kile eriy, pwi ti odu we atmat.”

¹⁶ Yosep ihpa, “Oduu atpa mone-e' oduu hondrunum ndresale eri kah atakuni sane ka-an tadu ti hasa pe otpo suhen kile song.”¹⁷ Ile pe su haltakuni hos, sipsip, meme, makau, pe donki tasu hala hu Yosep pe hopo suhen ile song. Idu krismas eriy, eri sa henesihsih song ile ke sipsip, meme, donki, makau, pe hos.

¹⁸ Krismas eti inum, pe ile krismas sih yi ti pe sa hala ndre ndrongo Yosep, pe hapa ihpa, “Lau

Mandra-an, odu we etndretungyon nolou pwi. Mone-e' odu hondrunum pe sane ka-an tadu ti ou ondrokuni indrinum yi. Odu kah hepe hangka-an indrimin yi odo sihsih ana' odu song kile eriy ti pwi, tapake odu sengin ndramat pe poiye' odu. ¹⁹ Endre-et kile eriy, pwi ti odu we atmat. Esihnen odu pe poi tadu kile song, pe odu kah atla honon marai tan king, pe iy kah kile taman poi tadu. Angahang odu song kile we odu atndremat pwi. Ahngahang odu pedun sane song odo tohe pe odu atlatohon hala poi, kile pe poi he-en ke porah kolwii.

²⁰ Yosep isihnen poi ndre sulo-on odo Isip pe ile poyen king. Song ti kah pwi lakopwi, ile pe su Isip we handranon hondrupu hangka-an pwi, tapake we heduwe poi hala sihsih. Ile pe poi ndre sulo-on hala ke poyen king. ²¹ Yosep ipu ihpa kuti pe ihnan ndramat ndre sulo-on odo Isip, idu ndrongon hodoh pe ilto hodoh, eri hala ke lewen marai tan king.

²² Tapake poi ndre hoso lumwe' su pris ti Yosep insihnen pwi. Su pris ti hantakun song odo ndrongon king, ile pe su handrimat song pwi. Iy erti uu pe su hondrupu salim poye' su pwi tih.

²³ Yosep ipe ile ta sa lau ihpa, "Oduu etndrendronii, yu unsihnen oduu ndrodan ndre poi taduu, ile pe king kah tadan oduu. Poi taduu ti hanna poyen king yi. Ile pe podun sane ndre oduu atpa we etutuhe ti kurtih. ²⁴ Kidu rang ndre sane kuti hala mandran pe oduu atakun, eri we edentalengan killa ndre limndreh. Handroh ti ana' oduu, pe hondroh ti kise tan king. Taduu ti ana' oduu odo yo-on pe se ti odo tohe."

²⁵ Su hapa ihpa, “Ou ahnan pe odu etndremat pwi, lau mandra-an, ile pe odu ka we atla lewen marai tan king.”

²⁶ Ile pe tawene Yosep iduwei ndre song hon-droh odo lo' su ndre limndreh ti we killa tan king, eri ihir ile lo. Puko-on ta lo kurti mehkele eri mapwi ilto Isip ihpa ke ndre eriy. Tapake poi ndre hosolumwe' su pris eri poye' su hosolumwe' ke ndre lumwe' su.

Yosep Idemumoi Ipe We Kidoni Yakop Kile Ndre Kenan

²⁷ Su Israel hosolumwe' Isip ti pe hamandro hodo Gosen. Su hohor hala sulo-on, pe hala tama' sane sulo-on. ²⁸ Yakop imin Isip ti krismas sungoh-pe-ondrotoloh. Pe kah krismas tadan ihntok eri sangat-pe-hangoh-pe-ondrotoloh. ²⁹ Yakop tunon mundrun mat tadan ti kah mukehe, ile pe iy iyuwen nedun ke Yosep pe ipe ile tadan ihpa, “Eduwe lumwem kise pahndran po pe adamumoi kihpa ndre ou we endretoni yu kundruto lok keti pwi. ³⁰ Lok ndre hodoni tomo su holto eriy, eri ou oltoni yu kule yi ndre eriy. Okuni yu ku-eu odo Isip pe oltoni yu kule ndroda su.”

Yosep ihpa, “Yu we kuhnan kihpa ndre ou apa tih.”

³¹ Yakop ihpa, “Eri adamumoi kihpa ndre ou we ahnan ndre ndrokene tih.” Yosep idamumoi. Ile pe Israel imin ke ndre pule-en sau pe isurok pe ide urehen Lapan.

48

Yakop Itou Puko-on Ile Pule-en Efraim pe Manaseh

¹ Ndruwen sane ndre sulo-on eti honum pe isto ndre omur yi, eri Yosep ihrung ihpa ndre taman ile sik idu poi. Ile pe iy ikuni nedun horu ndre rumuu, Manaseh pe Efraim, pe ile ilndre-et Yakop. ² Sa homou inen ndrangan Yakop ihpa ndre nedun ke Yosep eri insa isendre-et iy, ile pe iy ititsan ke iy pe imin eleng pule-en sau adan.

³ Yakop ipe ihpa, “Lapan Petgendrei ihir hu yu odo Lus, odo Kenan pe ipatihi yu. ⁴ Iy ipe ile todo ihpa, ‘Yu we kuhngahang ou kom sulo-on, kile pe yayam we hehir kile lok sulo-on. Yu we kuduwe lok kuti kile lonen yayam su ndresale.’ ”

⁵ Yakop ipe yi ihpah, “Yosep, kom tadam ndre rumuu, iy ndre yu unsa Isip mapwi pe tine’ horu iduwe horu, eri nedu. Efraim pe Manaseh eri harahpa ke ndre kom ndre rumuu todo kamal, Ruben pe Simeon. ⁶ Ipe ye ou olpo se nedum kamal omur yi, eri su eti we nedum, pe we hokun poi pe sane se yi eri we hala pahndran Efraim pe Manaseh ea. ⁷ Yu umpo kurti odosa, tinem ke Resel ti imet, idu iy ndre yu mapwi uwus Mesopotemia upwe kule yi ndre Kenan tih. Iy imet odo ndrokoron sal, kah mukehe odo Efrata. Pe yu udoni iy idu ndre ngerin sal illa Efrata.” Efrata rangan mahkele ti Betlehem.

⁸ Israel indroni horu kom kamal nedun Yosep, eri pe ihndremte, “Horu kom kurti nedun si?”

⁹ Yosep ihpa, “Iy kurti horu nedu, iy ndre yu umwin kede pe Lapan ihlingi yu tih.”

Israel ihpa, “Okuni horu harsa, kile pe yu kupatihteh horu.” ¹⁰ Madan Israel eri indrekureu odosa iy ke inna lopun ndresale, pe kah isenendre-et isenehii pwi. Yosep iduwe horu kom

ti harla hun iy, pe iy idekepti horu idu kanahan pe ihngwi purmada' horu.

¹¹ Yakop ipe ile ta Yosep, “Yu upwe ye kundrendre-et ou pwi yi, odoke mehkele eri Lapan ihnan pe yu usendre-et ndre ou pe nedum horu yi.”

¹² Inum ti pe Yosep ikuni horu hara-au odo kanahan Israel pe ipu ruru ile tan taman, purmadan iltu-uw ndre poi. ¹³ Inum pe Yosep iduwe Efraim ile kamweu ta Yakop ea pe Manaseh ile mudon. ¹⁴ Odoke Israel iduwe lumwen ile ndraposeleh, eri pe lumwen mudon ile ye palan Efraim pe kamweu ile palan Manaseh. Manaseh eri tolun pe Efraim eri lusiyen. ¹⁵ Inum oh ti pe iy ipatihteh Yosep ihpah:

“Lapan, Ou ndre onu-us tomo horu, Abraham pe Aisak, eri opo blesim horu kom kutih!

Lapan, Ou eduwe yu umwin uu pe isto mehkele, eri opo blesim horu!

¹⁶ Engel kehe ndre enehnuwii yu odo horut todo ndre sulo-on, eri opo blesim horu!

Rongo pe ranga' horu tomo, Abraham pe Aisak we kindrene-en, eri we kindreh hun horu kom kutih.

Horu horpo kom kile sulo-on pe yaya' horu kihur.”

¹⁷ Yosep tawene tadan ihrut hepe odo iy indroni taman iduwe lumwen mudon ile palan Efraim, ile pe iy indretowe lumwen taman pe isori iyeu odo palan Efraim, pe iduwei ile palan Manaseh.

¹⁸ Inum pe iy ipe ile tan taman ihpa, “Tomo, indrahpa kiti pwi. Nedu kamal munen ti kurti, eduwe lumwen mudon ti kile palan.”

19 Taman indrehung iy pwi, pe ipe ihpa, “Yu tuno, nedu. Yu tuno. Su yayan Manaseh eri we hohor hala sulo-on. Odoke su yayan Efraim eri we hohor hala sulo-on lakopwi pe we hehir hala lok mandra-ane.”

20 Ile pe iy ipu blesim horu idu rang eti pe ipe ihpa, “Su Israel we heneyuwen ranga' oruu kinto iy ndre su hapa hotou blesing tih. Su we hampa kihpa, ‘Lapan kihnan ou kihpa ndre Efraim pe Manaseh.’” Ile sal kuti pe iy iduwe Efraim ile munen pe Manaseh ile ye omur.

21 Inum ti pe Israel ipe ile ta Yosep, “Mundrun mat todo eri kah mukehe, odoke Lapan we kimin ndrodan ou pe we kiduwe ou ala ndre lonen papum pe tinembrum su yi. 22 Lok huyen pe ndrolon mandra-an odo Sekem iy ndre yu ukuni tasu Amor odo pahun eri yu kah kuduwe kile tadam koson, tintom su eri pwi.”

49

Yakop Itou Puko-on Ile Pule-en Nedun Su

1 Inum pe Yakop iduwe nolou ile hun nedun su ndre sulo-on pe ipe ihpa, “Atsa ke hondroh, pe yu kupaninyan sa we hehir taduu kidu omur tih:

2 “Atsa ke hondroh pe atahrung, oduu nedun Yakop.

Atahrung tama' oduu ke Israel.

3 “Ruben, kom tolun todo, puko-on todo ti ou.

Longoh odo eleheu todo ti yu uwepisi ou iyin munen.

Ile puko-oi pe rangai ihnding, eri ou emin kalai.

4 Ou ti ahpa ndre noren kup,

odoke we onso ke lo wambreh tan tintom
 su,
 odoa ou anak ile sawen taman, pe opo
 mbrulun tih.

⁵ “Simeon pe Livai ti horu ndrin.

Painat ta horu ti ndrai idu madan.

⁶ Yu we kundrimin lon paruhur ta horu pwi,
 pe we kunna lo sohous ta horu pwi.

Horu herempo loroh pe herenopwi ndramat
 hamat,

pe makau ma ndre more' su ti pe horu
 herentumbru-e
 ndrike' su ile ke hono-on ndruwot.

⁷ Surur kile pule-en loroh ta horu,

odosa loroh erti homou we kindrundro-
 towei pwi.

Pe surur kile pule-en lon ndrinei nai ta horu,
 odoa karundrum indrimin eriy pwi tih.

Yu we kutsarpadan oruu arla ke lenga' su
 nedun Yakop,

pe we ermin ke lenga' su Israel.

⁸ “Judah, tintom su we hosori rangam.

Su pidiwa tadam ti ou lumwem we kise
 wo' su.

Tintom su we hopo ruru kile tadam.

⁹ Ou ti apha ndre layon, Judah.

Layon ilrop anan yohou oh pe ina-au isa
 ndre omwen pe inemetir.

Iy kirotutlon iy ki-in ti ou si puko-om we
 eltukuni iy?

¹⁰ Judah, kendro tan king we kise lumwem,

pe we kindra-au odo lumwem pwi,

pe we ta yayam su ndresale.

Kantri we hohrung nolwu-um,

- pe hehlingi ou kile sane,
 pe we hopo ruru kile tadam.
- 11 Iy we kisswi donki tadan ma inek tapa eriy ti
 kisso padan grapevine ndre sengin hutun
 lakopwi.
 Kolos tadan we kisingen kile wain rama-
 an ihpa ndre ndrai.
- 12 Madam we kirma odo ke ing wain,
 pe lehem we kiperer odo ke ing pon susun
 meme.
- 13 “Sebulun, ou ti we emin ngerin ndras.
 Lom pasis tadam ti we kinehndre pit tan
 ndrolen yap.
 Kapetne-et odo lonem eri we kilto ndre
 Saidon.
- 14 “Isakar eri ndrakika-an, odoke iy ti ihpa ndre
 donki itarah iyin lengan sedel pek.
- 15 Iy indroni ihpa ndre ndruluhun mayau tadan ti
 huyen,
 pe poyen ti huyen.
 Ile pe iy ihran won ipe kisursor sane,
 pe sa we hehkikiyan iy kile hono-on
 marai ta sa.
- 16 “Dan we kisini kakah ta su lewen.
 Su eri we hahpa ndre metnemwen se yi odo
 Israel.
- 17 Dan eri we kihpa ndre mot iyin ngerin sal,
 mot posin iyin ngerin sal ndre ineti kam-
 brulken hos,
 pe hos impiyen ndramat intaketi ile omur ea.
- 18 “Lapan, yu ungeliki-iy upwe Ou ehnuwii yu.”
- 19 “Gad eri raskel we hanak hun iy,
 odoke iy we kipu pahun pe kidu omur ta su yi.
- 20 “Aser, ou lonem ti song huyene we he-en eriy.

- Song odo lok tadam ti iy ndre sa king we henehwaso-o sa tih.
- 21 “Naptali ti ihpa ndre dia ndrukwil ndre inelila ile reh tadan,
pe intudou nedun eri pe nedun ti rahye' su.
- 22 “Yosep ti ihpa ndre donki puyep ise koson wo kolou,
ndre pwi homou nedun hos puyep ise padan lok.
- 23 Su pidiwa tadan hanak hun iy, pe ha-as iy ile panada.
- 24 Odoke iy lumwen tis panada tadan pe ipkwe,
odosa puko-on tadan ti iyus ngo Lapan Mandra-an ta Yakop,
Lapan tan Israel we madan kisso tadan pe kintawe puko-on kile tadan.
- 25 Lapan tan tamam ke Yakop we kihnuwii ou,
Lapan, taman sane ndre sulo-on we kipu blesim ou.
Lapan we kihlingi ou kile lengin indroh eleng pe wo indroh kwin poi,
Lapan we kihlingi ou kile sipsip pe sane ka-an sulo-on,
Lapan we kihnan su pedehnem hopo kom sulo-on,
- 26 Blesing Lapan iduwe tan tamam ti ihluwen blesing ile pule-en puliy,
blesing Lapan iduwe tan tamam ti ihluwen blesing ile pule-en sane ndre sulo-on odo padan puliy.
Ndre sulo-on kurti yu kah kuduwe kile mburmpalan Yosep,

kile mbrulin nedun king imin lenga' su tinton.

²⁷ “Benjamin eri ihpa ndre mweh puyep ndre song iyin ndrinen.

Maping eri irop anan yohou pe inna-an.

Pehon eri iy intelnge sane iy inerupoi.”

²⁸ Su kuti metnemwen ndre sungoh-pe-rupwing odo Israel. Tama' su impatenten su ti pe inesukuni sa iy ndre su we hehir kihpa eriy omur tih.

Mat ta Yakop

²⁹ Inum ti pe Yakop isohou tan nedun su pe ipe ihpa, “Yu kumwet, eri atlatoni yu kule ndrodan tomo su kule ndre pehliy ilso lok tan Efron, lapan Hit tih. ³⁰ Pehliy erti ilso rai ea odo Mamre, ise lok rangan Makpelah, odo Kenan. Abraham isihnen poi ndrodan ndre pehliy kurti odo hun Efron, ile ndruluhun tunton ndramat. ³¹ Hedoni Abraham pe mbrulun ke Sarah ti ilto eriy, hedoni Aisak pe mbrulun ke Rebekah ti ilto eriy, pe yu udoni Leah ti ilto eriy yi. ³² Poi pe pehliy ise eriy kuti hesihnen odo ngon su Hit. Atlatoni yu kule eriy yi.”

³³ Yakop isohou tan nedun su ile sohou ndre sulo-on kuti inum ti pe isori ndriken ndre rukei ile pule-en sau, irwi ngohon ke petsih, pe imet.

50

¹ Yosep ipiyen iy ile pule-en taman, iru-iy pe ihngwi purmadan. ² Inum ti pe iy ipe pe su ndrokta tadan hopo marai ile tan taman. Su hoponunson taman pe heduwe marsin ile mundren taman, odo kile pe taman kipso sowin kolwii. ³ Marai odo ponunos ndramat mat ihpa kuti inesini rang hangoh, ile pe su ndrokta hopo marai ile tan

taman ti rang ndre hangoh. Pe su Isip hesehel Yakop rang ihndre ndrotulngeh.

⁴ Mundrun sehel Israel ndre inum ti pe Yosep ipe ile ta su kohkoh tan king ihpah, “Atakuni nolou todo kile hun king. ⁵ Atlapa nolou todo kuti kile tadan, “Tomo ipe ndre kimet eri pe ipe yu kudemumoi kile tadan odo we yu kultoni iy kile ndre ngat iy ihnan kah ilso ndre Kenan. Iyenon yu kule pe kultoni tomo kinum pe we yu kuse yi?”

⁶ King ipe ihpa, “Ala pe oltoni tamam oh, kihpa ndre ou adamumoi ile tadan apa we ahnan tih.”

⁷ Ile pe Yosep ile pe iltunton taman. Su lau lehen palan tang king ndre sulo-on, su lau ndre henehnuwii king ile tawene, pe su kohkoh ndre sulo-on odo Isip, eri ho-us pe heltunton Yakop. ⁸ Su lewen Yosep ndre sulo-on, su tinton, pe ile ndrodan ndre su lewen Israel ndre sulo-on ho-us. Tapake kom mone, ndrodan ndre sipsip, meme pe makau honto ndre Gosen. ⁹ Ndramat hala wil karis pe ndramat he-en pule-en hos eri ho-us hala yi. Ndramat hudut lakopwi hala.

¹⁰ Su helihir ile ndrurun tapurit puken wit, ise ngerin taon Atat, odo mukehe wo Yordan. Su hehir eriy ti pe heru-iy pe hadang ile mo-on lakopwi. Su hodo eriy rang ndrodul pe Yosep ipu lon pengin taman. ¹¹ Su ndramat odo Kenan hondroni su ndramat ta Yosep hantang pe hana-an lon pengin odo Atat ti pe hahpa, “Su Isip henesehel homou ndramat.” Iy kuti uu pe lok ise mukehe Yordan erti sa heneyuwen ile Abel Mizraim tih.

¹² Ile pe su nedun Yakop hahnan ihpa ndre iy ipe ile ta su tih. ¹³ Su hosori iy ile Kenan pe hodoni iy ile pehliy odo Makpelah, ise rai odo Mamre. Poi

erti Abraham isihnen odo ndrongoon Efron lapan Hit, ile ndruluhun tunton ndramat. ¹⁴ Yosep idoni taman oh pe ile ndre Isip yi, ndrodan tinton su pe sa ndramat ndre sulo-on ndre ho-us odo tunton taman tih.

Yosep Kolon Isumwen Horut Tan Tinton Su

¹⁵ Tama' su ke indrimat, ile pe su tinton Yosep hapa ihpah, “Yosep kihne ma kintawonon mo-on ndre sulo-on ndre tidu titpo ile tadan tih. Pe kihne iy kipu muden.” ¹⁶ Ile pe su heduwe nolou ile hu Yosep pe hapa ihpa, “Tama' tidu ipe ndre kimet, ¹⁷ eri pe iy ipe odu atpa nolwo-on kile tadam kihpa, ‘Tintom su mo-o’ su kah. Akarn-drundrumwi su pe opo muden horut ndre su hahnan ile tadam ti kolwii.’ Ile pe mehkele, eri odu atpa ou kolum kah ke-eu odo mo-on ndre odu lewen marai ta Lapan tan taman atndrahnan tih.” Nolou tasu ihir hun Yosep ti pe iy ikarndrum su pe ideng.

¹⁸ Inum ti pe su tinton Yosep, su ndre su, hala pe hepiyen su ile pwoi idu purmadan, pe hopo ruru ile tadan. Su hapa ihpa, “Odu etndresa. Okuni odu atla hono-on marai tadam.”

¹⁹ Odoke Yosep ipe ile tasu ihpa, “Otnoh kolwii. Yu we kunsini ndruluhun Lapan pwi. ²⁰ Oduu ti atpa ye otpo mo-on ile puli-i, odoke Lapan ipe iy erti huyen, ile pe mahkele eri we sa ndramat sulo-on handrimat pwi. ²¹ Otnoh hangka-an kolwii. Yu we modo kise tadu pe su nedu’ oduu.” Pe iy iduwe sohoy huyene ile ta su, ile pe tawene tasu kah hala huyen.

Mat Ta Yosep

²² Yosep ke imin Isip ndrodan ndre lewen taman su. Krismas tadan ti ihir ile ndre sangat-pe-sungoh pe iy imet. ²³ Yosep imin ti uu pe isendre-et ndre su nedun pe papon Efraim yi. Iy isendre-et ndre su nedun Makir yi. Makir ti nedun Manaseh. Su nedun Makir eri Yosep ikuni su pe ihlingii su ile ihpa ndre nedun.

²⁴ Inum ti pe Yosep ipe ile tan tinton su ihpah, “Yu mukehe kawé kumwet. Odoke Lapan we kindra-amelyen oduu pwi. Iy we madan kise taduu pe we kikuni oduu ada-au odo lok kerti, pe kiduwe oduu ada-au atla ndre lok Iy ipu poromisim Abraham, Aisak pe Yakop tih.”

²⁵ Inum ti pe Yosep ihndremte su Israel ipe su hahnan poromis handrai. Iy ipe ihpah, “Lapan we kikuni oduu ada-au ndre ndrokene odo lok ketih, pe atla ndre lok Iy ipe ile ta su papo’ tidu tih. Atamumoi kile todo kihpa ndre uh, oduu atalang ada-u, eri we etsori ndrui ndrodan ku-us oduu.”

²⁶ Yosep krismas tadan sangat-pe-sungoh, pe imet imin ndre Isip. Su ndrokta hetilen iy pe heduwe marasin ile mundren, odo kile pe kindre-puso sowin pwi tih. Inum pe heduwe iy ile lon kes pe iyin ndre Isip.

Kurti Baibel
Genesis, Mark, Galatians, and 1 Timothy in the Kurti
Language of Manus Province, Papua New Guinea
Buk Baibel long tok ples Kurti long Niugini

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kurti

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-09-13

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

4b6b2a0f-d503-5776-82b6-23faf9ff2fed